

SYSTEMA
MATERIAE MEDICAE

AD

PRAXIN APPLICATAE.

PARS I

DE

MATERIA MEDICA IN GENERE.

SECTIO I.

DE

MEDICAMENTIS IN GENERE.

§. I.

ocabulum medicamentum sumitur in sensu vel Definitio
latiori vel strictiori. In priori significato acce- medicamen-
ptum defini potest per instrumentum, quo vi- ti.
res corporis humani diriguntur ad sanitatem,
in posteriori vero per corpus, quod corpus
humanum morbosum mutare valet in sanum.

A

§. II.

§. II.

Scholion.

Medici vocabulo medicamentum in vario utuntur significato, isque admodum vagus est & indeterminatus, atque idem in causa est, ut aliqui quaedam corpora ad medicamenta retulerint, quae alii eorundem numero excluderunt. Vagus igitur hujus vocabuli significatus in fixum est mutandus & determinandus.

§. III.

De summis medicamentorum generibus.

Vires corporis humani, si diriguntur ad sanitatem, diriguntur ad sanitatem vel praesentem conservandam vel amissam restituendam. Nunc medicamentum in sensu latiori sumtum est instrumentum, quo corporis humani vires diriguntur ad sanitatem §. I. Qua de re sub hac hypothese, qua scilicet vocabulum medicamentum sumitur in sensu latiori, duo dantur summa medicamentorum genera, quorum unum ista sub se comprehendit medicamenta, quibus vires corporis humani dirigi possunt ad sanitatem praesentem conservandam, alterum vero illa sub se complectitur, quibus vires corporis humani dirigi possunt ad sanitatem amissam restituendam.

§. IV.

In quoniam quaerenda sit mutationum usum medicamentorum sequentium existentiae ratio sufficiens.

Experientia docet, certas medicamentorum usum sequi in corpore humano viuo mutationes. Verum enim vero cum harum mutationum existentia debeat habere rationem sufficientem (per princ. philosoph.) nihilque aliud adfit, in quo ea contineri possit, quam corpus humanum viuum & medicamentum ipsi adplicatum, necessario sequitur, ut ratio sufficiens existentiae harum mutationum lateat vel in ipso corpore humano viuo vel in medicamento ipso seorsim vel conjunctim.

§. V.

Quaenam mutationes sint medicamentorum & corporis humani ipsius actiones.

Mutatio, cujus existentiae ratio sufficiens haeret in ente ipso, in quo contingit, dicitur ejusdem actio. Mutationes igitur usum medicamentorum in corpore humano viuo sequentes sunt actiones vel medicamentorum vel corporis humani

mani viui seorsim vel conjunctim §. IV. Illae, scilicet medicamentorum actiones sunt proprias & verae medicamentorum actiones & hunc titulum *κατ' ἑξῆς* merentur, hae vero nimirum corporis humani actiones sunt actiones partium vel fluidarum vel solidarum corporis humani viui.

§. VI.

Id, quod continet rationem sufficientem existentiae actionis, dicitur vis seu virtus, & hinc patet, quid sit vis seu virtus medicamenti. Definitio virtutis.

§. VII.

Mutationes vsum medicamentorum in corpore humano vivo sequentes sunt vel actiones medicamentorum vel corporis humani seorsim vel conjunctim §. V. Debent igitur tam corpus humanum vivum quam medicamenta continere rationem sufficientem existentiae harum actionum. Nunc id, quod continet rationem sufficientem existentiae actionis, dicitur vis seu virtus §. VI. Hinc mutationes, quae sequuntur in corpore humano vivo vsum medicamentorum, proficiscuntur vel a vi corporis humani viui vel a vi medicamenti insita seorsim vel conjunctim. Mutationes vsum medicamentorum sequentes proficiscuntur vel a vi medicamentorum vel a vi corporis humani.

§. VIII.

Experientia docet, quod medicamenta corpori humano mortuo applicata non eosdem, quos in viuo edunt, producant effectus. Nunc mors corporis humani est status, quo vis ejus agere cessat (per definit.), & mutationes vsum medicamentorum in corpore humano viuo sequentes dependent vel a vi corporis humani viui vel a vi medicamenti insita seorsim vel conjunctim §. VII. Quam ob rem ut mutationes, quae vsum medicamentorum in corpore humano vivo sequuntur, potissimum a vi corporis humani viui proficiscantur necesse est. Mutationes vsum medicamentorum sequentes dependent maxime a vi corporis humani viui.

§. IX.

Vis corporis humani viui est ejusdem natura (per princ. philos.) Mutationes igitur vsum medicamentorum in Mutationes §. IV proficiscuntur

potissimum a corpore humano viuo sequentes proficiuntur potissimum a natura corporis humani viui. §. VIII.

§. X.

Mutationes §. IV. naturae corporis humani viui sunt actiones. Mutationes vsus medicamentorum in corpore humano viuo sequentes dependent potissimum a natura corporis humani viui §. IX. Sed mutationes vsus medicamentorum in corpore humano viuo sequentes sunt actiones vel medicamentorum vel corporis humani viui seorsim vel conjunctim §. V. Ergo mutationes vsus medicamentorum in corpore humano viuo sequentes sunt actiones potissimum naturae corporis humani viui.

§. XI.

Mutationes §. IV. variant pro diversitate naturae corporis humani viui. Cum mutationes vsus medicamentorum in corpore humano viuo sequentes dependant potissimum a natura corporis humani viui §. IX, sequitur, ut istae quoque varient pro diversitate naturarum corporum humanorum viuorum.

§. XII.

Mutationes §. IV. fiunt motu. Omnis actio est mutatio (per princ. philosoph.) Nunc medicamenta in sensu strictiori accepta sunt corpora §. I. & corpus humanum est corpus. Porro nulla accidere potest in corpore mutatio nisi motu nec ulla fieri potest corporis in corpus actio nisi motu (per princ. philosoph.) Mutationes igitur vsus medicamentorum in corpore humano viuo sequentes fiunt motu, adeoque actiones tam medicamentorum ipsae quam corporis humani ipsius vsus medicamentorum sequentes non nisi motu peraguntur.

§. XIII.

Quaenam circa virtutem veniunt consideranda. Circa virtutem medicamenti respiciendum est 1) ad effectum, quem producit & 2) ad modum, quo illum producit seu modum ejus operandi.

§. XIV.

§. XIV.

Effectus medicamenti vel est resolubilis in alios vel non. Prior dicitur *compositus*, posterior *simplex*.

Definitio effectus medicamenti simplicis & compositi.

§. XV.

Vis seu virtus medicamenti producit effectum vel compositum vel simplicem. Prior dicitur *composita*, posterior *simplex*.

Definitio virtutis simplicis & compositae medicamenti.

§. XVI.

Vis seu virtus medicamenti existentiae suae rationem sufficientem habet vel in alia vi, vel non. Priorem nomino *fundatam*, posteriorem *fundamentalem*. Est ergo vis seu virtus medicamenti vel fundata, vel fundamentalis.

Definitio virtutis medicamenti fundatae & fundamentalis.

§. XVII.

Exemplum illustrabit definitiones datas §. XVI. Terrea vi gaudent humidum absorbendi & fibras a nimio iis insidente humido relaxatas & debilitatas roborandi. sed haec terreorum vis roborans habet rationem suae existentiae sufficientem in alia vi, scilicet in ista, qua humidum absorberur, adeoque est vis seu virtus medicamenti fundata §. XVI, vis vero seu virtus humidum absorbens est vis terreorum fundamentalis §. XVI.

Scholion.

§. XVIII.

Inter virtutem & effectum medicamenti vel alia vis intercedit, vel non. Priorem nomino *mediatam*, posteriorem *immediatam*. Vis ergo seu virtus medicamenti est vel mediata vel immediata.

Definitio virtutis medicamenti mediatæ & immediatæ.

§. XIX.

Terrea medicamenta virtute humores acres temperandi sunt praedita, sed haec virtus non est virtus terreorum immediata, sed mediata tantum, nam inter hanc virtutem & ejus effectum, qui in mitigatione humorum acrimoniae

Scholion.

consistit, alia vis, nimirum absorbens acres particulas, in-
cercedit.

§. XX.

Definitio
virtutis me-
dicamenti
totalis & par-
tialis.

Virtus medicamenti est vel pars virtutis vt totum con-
sideratae, vel non. Priorem nomino virtutem medicamen-
ti *partialem*, posteriorem *totalem*. Est ergo virtus medica-
menti vel virtus partialis, vel totalis.

§. XXI.

Definitio
efficaciae me-
dicamenti.

Fac, duo medicamenta habere vim purgantem, sed
vnum sub eadem, qua alterum, mole quantitatis maiorem
exserere virtutem, tunc illud *maioem* hoc *efficaciam* posside-
re dicitur. Est igitur medicamenti efficacia ejus gradus vir-
tutis, sub certa ejus mole quantitatis latentis, quatenus de-
terminatur per eandem alterius medicamenti sed ejusdem
virtutis molem quantitatis.

§. XXII.

Definitio
efficaciae
medicamen-
ti in alio sen-
su acceptae.

Ponas porro, vnum idemque medicamentum sub cer-
ta mole quantitatis recens edere effectum determinati gra-
dus sed vetustate corruptum sub eadem quantitatis mole
minorem producere effectum, tunc hoc vnum idem que me-
dicamentum, quod non refertur ad aliud, in priori casu di-
citur *efficacius* quam in posteriori. Si igitur efficacia medica-
menti in hoc sumitur significato, definiri potest per ejus-
dem gradum virtutis, quatenus ad ejusdem certam quantitatem
molis, in qua haeret, refertur. Est itaque vnum idemque
medicamentum, quod sub determinata mole quantitatis cer-
tae magnitudinis effectum edit, in alio casu, in quo sub
eadem quantitatis mole minorem producit effectum, minus
efficax & e contrario *efficacius*, si sub eadem quantitatis mo-
le maiorem exserit effectum.

§. XXXIII.

Scholion.

Significatus termini efficacia medicamenti admodum
vagus est atque indeterminatus, vti ex §. XXI. & XXII. satis
superque elucescit. Saepius quoque hic terminus efficacia
medi-

medicamenti praeter adductos, qui ipsi attribuuntur, significatus §. XXI. XXII, in alio quoque adhibetur significatu & per eum intelligitur illa ipsa relatio, qua quantitas virtutis medicamenti dicto modo §. XXI. XXII. determinatur.

§. XXIV.

Medicus ad sanitatem praesentem tam conservandam quam amissam restituendam opus habet medicamentis, adeoque eorum vires & efficacias probe perspectas & cognititas habere debet. Si enim harum cognitione est destitutus, necessaria quoque illa in casibus obuiis debita cum prudentia & cum subsequente salutaris effectus usurpandi cognitione caret & fieri aliter nequit, quam ut, si ea adhibeat, eorum usu plus damni quam emolumenti inferat. Sufficiens igitur virium medicamentorum cognitio medico non solum utilis est, sed maxime etiam necessaria.

Medicus nosse debet virtutes medicamentorum.

§. XXV.

Istas medicamenti particulas, quae a suo toto non nisi magnitudine vel figura differunt, nominantur *similares*, illas vero, quae praeter magnitudinem & figuram aliis quoque qualitatibus a toto suo distinguuntur, *constituentes* seu *constitutiuae*.

Definitio partium similarium & constitutiuarum medicamenti.

§. XXVI.

E. g. partes cinnabaris in pulverem redactae a toto suo non nisi magnitudine & figura sunt diversae adeoque sunt partes ejus *similares* §. XXV, sulphur vero & mercurius viuis, e quibus cinnabaris constat, sunt partes ejus *constitutiuae* §. cit.

Scholion.

§. XXVII.

Alia quoque partium medicamenti *similarium* & *constitutiuarum* definitio dari & sequenti evolvi potest modo. Partes medicamenti vel similes sunt toti, vel non. Priores sunt partes medicamenti *similares*, posteriores partes medicamenti *constituentes* seu *constitutiuae*.

Definitio alia de partibus medicamenti similaribus & constitutivis.

§. XXVIII.

Partes medicamenti *constitutiuae* sunt vel partes aliarum partium, vel non. Priores nomine *remotas*, posteriores

Definitio partium medicamenti

constitutiva-
rum proxi-
marum & re-
motarum.
Scholion.

res *proximas*. Partes igitur medicamenti constitutivae sunt vel remotae vel proximae.

§. XXIX.

Datas §. praec. definitiones sequens illustrabit exemplum. Pars resinosa & gummosa radice jalappae sunt partes radice jalappae constitutivae proximae, quia non sunt partes aliarum partium, oleum vero & acidum, quae destillatione ex resina jalappae producuntur, sunt resinae quidem partes constitutivae proximae, radice vero remotae, quia sunt partes partis hujus radice, scilicet resinae.

§. XXX.

Scholion.

Haec distinctio inter partes medicamentorum constitutivas proximae & remotas probe est attendenda in detegendis partibus medicamentorum constitutivis ope chemiae, si periculum errandi evitari debet. Plerique hanc distinctionem negligunt, & partes constitutivas medicamentorum remotas pro proximis & proximae pro remotis venditant, ex quo magni oriuntur errores.

§. XXXI.

In quonam
medicamen-
ti virtus se-
deat.

Si virtutis medicamenti insitae sedem inquirimus, facile perspicimus, necessario aliqua in medicamento adesse debere, in quibus ejus virtus haereat. Jam in medicamento nihil aliud adest, in quo ejus virtus sedere possit, quam partes, ex quibus medicamentum constat; omne enim medicamentum in sensu strictiori acceptum est corpus §. I. & omne corpus constat ex partibus. (per princ. philosoph.) Ergo vis medicamenti insita in partibus, ex quibus constat, sedere debet.

§. XXXII.

Quid sit vis
medicamenti
insita.

Partes singulae, ex quibus medicamentum constat, sua gaudent vi. Nunc virtus medicamenti insita sedet in partibus, ex quibus constat §. XXXI. Ergo vis medicamenti insita est vis, quae exurgit ex conjunctione illarum virium singularum, quibus partes, ex quibus medicamentum constat, singulae sunt praeditae.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Vis medicamenti insita sedet in partibus, ex quibus constat medicamentum §. XXXI. Nunc partes medicamenti constitutivae sunt partes, ex quibus medicamentum constat. Quam ob rem vis medicamenti insita in partibus ejus constitutivis sedere debet.

Vis medicamenti insita sedet in partibus medicamenti constitutivis.

§. XXXIV.

Vis medicamenti insita est vis, quae exsurgit ex conjunctione illarum virium singularum, quibus singulae partes, ex quibus medicamentum constat, sunt praeditae §. XXXII. Sed partes medicamenti constitutivae sunt partes, ex quibus medicamentum constat. Ergo vis medicamenti insita est vis, quae exsurgit ex conjunctione illarum virium singularum, quibus singulae partes medicamenti constitutivae gaudent.

Vis medicamenti est vis quae oritur ex conjunctione virium singularum, quibus partes constitutivae sunt praeditae.

§. XXXV.

Cum virtus medicamenti insita sedeat in partibus ejus constitutivis & ab iis dependeat §. XXXIII, sequitur, ut virtus medicamenti insita variet pro varia partium constitutarum qualitate numero & proportione, & ut ille, qui virtutem medicamenti insitam cognoscere & determinare cupit, nosse debeat 1) partes medicamenti constitutivas 2) earum numerum & 3) proportionem.

Quid ex antecedentibus sequatur.

§. XXXVI.

Non vero solum sufficit ad virtutem medicamenti cognoscendam & determinandam cognitio partium medicamenti constitutarum, earum numeri & proportionis §. XXXV, sed praeterea etiam, cum quaelibet pars medicamenti constitutiva sua gaudeat vi §. XXXII, indagari debet, quanam sint singularum partium constitutarum virtutes, quanam earum ad se invicem sit relatio & proportio, & quanam vis ex harum virium singularum conjunctione exsurgat & praedominetur §. XXXIV.

Quomodo cognoscenda & determinanda sit virtus medicamenti.

B

§. XXXVII.

§. XXXVII.

Definitio
principii vir-
tutis medi-
camenti.

Principium virtutis medicamenti est in medicamento id, in quo sedet virtus seu quod continet rationem sufficientem existentiae virtutis medicamenti.

XXXVIII.

Partes con-
stitutivae
medicamenti
sunt princi-
pia virtutis.

In partibus medicamenti constitutivis sedet vis medicamenti, seu, quod mihi perinde est, partes medicamenti constitutivae continent rationem sufficientem existentiae virtutis medicamenti §. XXXIII. Nunc id in medicamento, quod continet rationem sufficientem existentiae virtutis in eo, est ejusdem principium virtutis §. XXXVII. Qua de re partes medicamenti constitutivae sunt ejusdem principia virtutis.

§. XXXIX.

Cognitio
principii vir-
tutis medi-
camenti quo
modo ac-
quiratur.

Omniū omnino rerum cognitio, si ea acquiri potest, acquiritur vel a priori vel a posteriori (per princ. philosoph.) hinc etiam ad cognitionem principii virtutis medicamenti vel a priori vel a posteriori pervenimus.

§. XL.

Definitio
characteris
medicamen-
ti.

Character medicamenti distinctivus est id, quo medicamentum cognoscitur & ab aliis distinguitur.

§. XLI.

De modo co-
gnoscendi
characterem
medicamenti
distinctivum,

Character medicamenti distinctivus vel cadit in sensus vel non. In priori casu cognitio ejus acquiri potest per attentionem ad ea, quae in sensus cadunt §. XXXIX.

§. XLII.

Definitio
medicamenti
nominalis est
ejusdem
character di-
stinctivus.

Ope definitionis medicamenti nominalis medicamentum cognoscitur & ab aliis discernitur (per princ. logica.) Nunc id, quo medicamentum cognoscitur & ab aliis distinguitur, est ejusdem character distinctivus §. XL. Ergo definitio medicamenti nominalis est ejusdem character distinctivus.

§. XLIII.

Cognitio
characteris
medicamenti
medico est
scitu necessa-
ria.

Medico maximopere eo est studendum, ut characteres medicamentorum distinctivos sibi reddat cognitos & per-
spectos.

§. XLIV.

§. XLIV.

Cum medicus medicamenta aegris commendare & praescribere debeat, necessario eorum nomina nosse debet, sed in sola nominum medicamentorum cognitione, utpote quae sola eum parum vel nihil juvat, eum acquiescere non oportet. Praeterea varios significatus nominum medicamentorum confusionis, quae alias ex hac ignorantia oriri posset, evitandae causa & synonyma medicamentorum, ut alios his utentes intelligere possit, praecipue vulgaria & usitiora, scire debet. Saepe enim eadem medicamenta variis nominibus idem significantibus & varia ac diversa medicamenta iisdem sed diversi significantibus nominibus insignantur. Ut igitur medicus alios, qui vel synonymis vel iisdem sed diversa medicamenta significantibus nominibus utuntur, intelligere possit, tam synonyma medicamentorum quam varios ejusdem, quo varia insignantur medicamenta, nominis significatus nosse debet.

Medico cognitio nominum & synonymorum medicamentorum est scitu necessaria.

§. XLV.

Si ad originem medicamentorum respicimus, notamus 1) eorum originem esse vel cognitam vel incognitam 2) ea formam suam debere vel arti vel naturae adeoque esse vel artificialia vel naturalia & 3) ea depromi ex tribus naturae regnis, ut ex minerali, animali & vegetabili.

De iis, quae circa originem medicamentorum consideranda occurrant.

§. XLVI.

Circa locum, ubi proveniunt medicamenta, considerandae veniunt quatuor terrarum orbis partes ut Europa, Asia, Africa & America & in his sitae regiones. Circa tempus medicamentorum considerandum occurrit tempus initii, incrementi, status seu maximae perfectionis, decrementi & durationis, & haec consideratio temporis circa vegetabilia praesertim locum invenit. Haec igitur, scilicet locus & tempus ratione medicamentorum medico scitu sunt vel necessaria vel utilia vel jucunda seorsim vel conjunctim.

De iis, quae circa tempus & locum medicamentorum sunt consideranda.

§. XLVII.

De falsitate,
veritate &
bonitate me-
dicamento-
rum scitu ne-
cessaria.

Homines lucri cupidi & ad fraudem acuti medica-
menta genuina variis adulterare, imo quaedam arte praeparare
& pro genuinis & naturalibus venditare solent. Ejusmo-
di igitur hominum fraudem evitaturus medicus necessa-
rio characteres falsitatis & veritatis medicamenti seu
ea, ex quibus cognoscitur, medicamentum esse genui-
num vel adulteratum vel arte factum & naturali simile
redditum, nosse debet. Praeterea medicamenta gaudent
diversis bonitatis & perfectionis gradibus & cum medicus
semper optimum medicamentum ad usum seligere debeat,
horum quoque cognitionem ut sibi acquirat necesse est.

§. XLVIII.

Applicatio
& praepara-
ta medica-
mentorun
scitu sunt me-
dico necessa-
ria.

Modum etiam, quo medicamenta sunt applicanda, &
praecipue circa hunc considerandam formam & dosin, qua
sunt propinanda, neque minus ea, quae ex medicamen-
tis praeparari & confici solent & possunt, medicamenta,
praesertim optima & usitatiora, nosse debet.

§. XLIX.

Definitio
doseos.

Quantitas medicamenti, quae vna vice est adhibenda,
dicitur ejusdem *dosis*.

§. L.

De divisione
doseos.

Dosis medicamenti commode dividi potest in mini-
mam seu infimam mediam & maximam. Porro dividi potest
dosis in ordinariam vel extraordinariam. Tandem dosis salvo
medicamenti effectu, qui intenditur, mutari potest vel
non. Prior dicitur *arbitraria*, posterior *definita* seu *de-
finienda*.

§. LI.

Cognitio do-
seos medica-
mentorun
medico scitu
est necessaria.

Cum medicus scire debeat medicamentorum dosin
§. XLVIII., dosin quoque eorum minimam, mediam & sum-
mam, ordinariam & extraordinariam item arbitriam
& definitam perspectam ut habeat necesse est.

§. LII.

§. LII.

Medico igitur cognitio 1) nominis medicamentorum 2) virtutis medicamentorum 3) principiorum virtutis medicamentorum 4) characterum veritatis falsitatis & bonitatis medicamentorum 5) applicationis medicamentorum 6) parabilium & praeparatorum ex medicamentis 7) originis medicamentorum 8) temporis & loci medicamentorum scitu est vel necessaria, vel utilis, vel jucunda seorsim vel conjunctim §. XXIV. XXXV. XLIV. XLV. XLVI. XLVII. XLVIII., nonnulla tamen ex dictis, ut praecipue virtutes, characteres bonitatis falsitatis & veritatis, item applicatio & nomina medicamentorum medico praec aliis scitu sunt magis necessaria vel utilia.

Quaenam medico de medicamentis scitu sunt necessaria vel utilia.

§. LIII.

In pertractatione, in qua medico scitu necessaria & utilia de medicamentis sunt tradenda, varius eligi potest ordo, ita, ut haec pertractatio vel secundum tria naturae regna vel secundum medicamentorum partes constitutas vel secundum virtutes vel secundum alium ordinem instituat. Ego hoc in opusculo eum secururus sum ordinem, quo medicamenta secundum eorundem virtutes pertractantur, utpote qui mihi videtur esse optimus.

De ordine, secundum quem pertractatio de medicamentis potest institui.

SECTIO II.

DE

SPECIEBUS MEDICAMENTORVM
IN GENERE.

§. LIV.

Corpus humanum constat ex partibus fluidis & solidis (per princ. physiol.) Nunc omnia medicamenta agunt in nostrum corpus §. V. Ergo omnia medicamenta ut agant vel in solidas vel in fluidas vel in utrasque corporis humani partes necesse est.

In quasnam agant medicamenta partes corporis humani.

B §

§. LV.

§. LV.

De summis
medicamen-
torum gene-
ribus.

Medicamenta ita agunt in corpus humanum, ut vel evacuationes producant vel non. Priora dicuntur *evacu-antia*, posteriora *alterantia*. Omnia ergo medicamenta sunt vel alterantia vel evacuantia & haec sunt summa medicamentorum genera, ad quae omnia reduci possunt medicamenta.

§. LVI.

De specie-
bus medica-
mentorū
evacuan-
tium.

Medicamenta evacuantia pro diversitate evacuationis, quam producant, varia nanciscuntur nomina. Sic dicuntur ea, quae transpirationem insensibilem producant, *diaphoretica*, quae efficiunt sudorem, *sudorifera*, quae producant *purgationem*, *purgantia*, quae vomitum causantur, *vomitoria* seu *emetica*, quae urinae excretionem promovent, *diuretica*, quae salivae excretionem producant, *sialogoga*, *salivantia*, quae materiae e pulmonibus excretionem promovent, *expectorantia*, quae sanguinem menstruum evacuant, *emmenagoga*, quae lochiorum fluxum excitant, *aristolochica* & quae partus exclusionem promovent, *ecbolica*.

§. LVII.

De apophle-
gmatisanti-
bus eorum-
que specie-
bus.

Ista evacuantia, quae mukum per capitis vias naturales educunt, nominantur *apophlegmatizantia* & cum haec mucī evacuatio fiat vel per os vel per nares, apophlegmatizantia duplicis quoque sunt generis, scilicet apophlegmatizantia per os vel per nares. Apophlegmatizantia per nares vel sternutationem producant vel non. Priora dicuntur *sternutatoria* seu *ptarmica*, posteriora *errhina*.

§. LVIII.

De resollen-
tibus & in-
crassantibus.

Quemadmodum evacuantia pro diversitate evacuationis, quam producant, varia accipiunt nomina, ita etiam alterantia pro diversa, quam efficiunt, mutatione varia sortiantur nomina. Sic dantur experientia teste medicamenta, quae cohaesionem partium corporis humani mutant, & haec

haec sunt duplicis generis. Vel enim eam augent vel imminuunt. Medicamenta, quae partium corporis humani cohaesionem imminuunt, nomino *resolventia* in sensu lato & haec iterum sunt *resolventia* vel partium solidarum vel fluidarum vel utrarumque. Medicamenta vero, quae partium corporis humani cohaesionem augent, illam augent vel in fluidis vel solidis partibus. Priora appellantur *inspissantia, incrassantia, condensantia, coagulantia*, posteriora vero singulare nomen generale, quod eorum actionem commode exprimeret, non sunt adepta, quantum mihi constat, neque mihi congruum, quod ipsis imponi posset, nomen nunc in mentem incurrit, facile tamen patet, sub iis roborantia adstringentia contrahentia & indurantia comprehendi, de quibus in sequentibus dicam.

§. LIX.

Particularum fluidarum corporis humani magnitudo a medicamentis mutari adeoque vel augeri vel imminui potest, & ista speciatim medicamenta, quae magnitudinem particularum fluidarum imminuunt, nominantur *atenuantia*.

De attenuantibus.

§. LX.

Fac, fibras a medicamentorum actione affici, tunc illas ab ea vel magis vel minus strictas seu laxas reddi posse quilibet perspicit. Illa medicamenta, quae fibras reddunt magis strictas, dicuntur *adstringentia*, ea vero, quae fibras reddunt laxas, *relaxantia*.

De medicamentis adstringentibus & relaxantibus.

§. LXI.

Fibra vna dicitur strictior altera, si minus facile quam haec se extendi patitur, e contrario haec fibra audit laxior altera, quae se facilius extendi patitur.

Quid sit fibra & laxa.

§. LXII.

Cum fibra stricta minus facile, laxa vero facile se extendi patiatur §. LXI, ut illa majori, haec vero minori vim contractili gaudeat necesse est. Adstringentia igitur vim contractili fibrae augent, relaxantia vero vim contractili fibrae remittunt.

Adstringentia augment vim fibrarum contractili, relaxantia vero vim contractili fibrae remittunt.

xantia vero
illam immi-
nuunt.

fibrarum contractricem augere & relaxantia contra eam imminuere debent §. LX. LXI. Fac porro, fibras vasorum circulares reddi vel strictiores vel laxiores, tunc in priori casu majori vi, in posteriori vero minori vi se contrahere debent. Adstringentia igitur vim fibrarum circularium vasorum augere, relaxantia vero eam imminuere debent.

§. LXIII.

Adstringen-
tia vasa con-
trahunt &
fluidorum
cursum per
ea retardant.

Adstringentia, vt vasorum fibrae circulares majori vi se contrahant, efficiunt §. LXII. Sed transitus fluidi per vas non potest non retardari, si fibrae vasis circulares majori vi sese contrahunt, imo plane occluditur, si contractio vasis sat magna est. Adstringentia igitur fluidorum per vasa transitum retardant imo plane sistunt.

§. LXIV.

De stimu-
lantibus.

Quae partes solidas ita afficiunt, vt majorem excitent versus eas fluidorum affluxum, dicuntur *stimulantia* seu *irritantia in sensu generaliori*. Speciatim vero & magis proprie illa audiunt *irritantia seu stimulantia*, quae majorem fluidi nervei ad musculares fibras adfluxum concitant vt solutionis continui, quam fibris nerveis fluidi nervei ad fibras musculares adfluxui inservientibus inferunt.

§. LXV.

De contra-
hentibus.

Quae majorem fibrarum contractionem efficiunt, dicuntur *contrahentia*.

§. LXVI.

Definitio
contractionis.

Per contractionem fibrarum intelligo earum imminutionem longitudinis sine soluta unitate.

§. LXVII.

Contrahen-
tia vim fibra-
rum elasti-
cam & vita-
lem augent.

Cum contrahentia fibrarum contractionem reddant majorem §. LXV. necessario quoque earum vim contractricem augere debent. Nunc vis fibrarum contractrix est duplex vel elastica seu physica vel vitalis (per princ. physiolog.) Ergo contrahentia vim fibrarum physicam seu elasticam vel vitalem seorsim vel conjunctim augere debent.

§. LXVIII.

§. LXVIII.

Duplicem corpori humano animali vivo inesse vim, unam *physicam* seu *elasticam*, quam corpus humanum vivum cum corpore humano mortuo, quamdiu in hoc partium cohaesio nondum est sublata, & cum aliis corporibus elasticis communem habet, & alteram *vitam*, quae a fluidi nervei influxu in fibras dependet adeoque corpori humano tantum competit, quatenus vivum est, phaenomena in corpore animali vivo occurrence facis superque demonstrant. Si enim e. g. extremitas muccinii in forma conii naribus intrudatur vel illis pulvis sternutatorius praesertim a non adfuetis admoveretur, oritur in corpore humano vivo sternutatio, in qua vehemens fit pectoris concussio. Tentes idem in corpore humano mortuo nec tale phaenomenon continget. Si in hujus phaenomeni rationem inquiris, nullam aliam invenies quam hanc, quod nervi narium irritati effecerint vehementem musculorum respirationi inservientium contractionem & quod haec a majori in hos musculos fluidi nervei influxu fuerit producta. Cum vero in corpore humano mortuo fluidi nervei influxus non adsit, nec vis quoque, quae ab eo dependet, adesse potest, & hinc patet ratio, cur vis haec nominetur vitalis, & cur in corpore humano mortuo, quamvis ejus nares irritentur, non sequatur sternutatio. Porro si fibrae corporis humani tam vivi quam mortui cultro dissecantur, oritur in corpore humano tam vivo quam mortuo hiatus, in illo vero major quam in hoc. Hic vero hiatus est effectus elasticitatis fibrarum, quam corpus humanum vivum cum mortuo aliisque corporibus elasticis habet communem & quae in corpore mortuo tamdiu durat, quamdiu in eo durat partium cohaesio.

De vi contraria
Stili fibrarum
physica seu
elastica & vi
tali.

§. LXIX.

Stimulantia seu irritantia efficiunt majorem fluidi nervei ad fibras musculares affluxum §. LXIV. Sed major fluidi nervei in fibras musculares influxus efficit majorem

Stimulantia
sunt contra-
hentia.

C

jorem

jorem earum contractionem §. LXVIII. ergo stimulantia producunt majorem fibrarum contractionem. Nunc hæc audiunt contrahentia §. LXV. Ergo stimulantia sunt contrahentia.

§. LXX.

De roborantibus & debilitantibus.

Si in medicamentorum actionis consideratione tonum partium solidarum spectamus, eum a medicamentis vel imminui vel augeri facile perspicimus. Medicamenta vero, quae tonum partium solidarum augent, dicuntur *roborantia* seu *tonica*, & ea contra, quae eum imminuunt, *debilitantia*.

§. LXXI.

Definitio toni.

Sub toni partium solidarum nomine intelligo vim earum contractricem.

§. LXXII.

Tonus est vis composita.

Tonus partium solidarum est vis earum contractrix §. LXXI. Sed vis partium solidarum contractrix constat ex vi physica & vitali §. LXVII. LXVIII. Ergo tonus est vis partium solidarum contractrix composita ex vi physica & vitali.

§. LXXIII.

Roborantia augent vim physicam & vitalem.

Quae tonum partium solidarum augent, sunt roborantia, quae eum imminuunt, sunt debilitantia §. LXX. Atqui tonus est vis contractrix composita ex vi physica & vitali §. LXXII. Ergo roborantia vim contractricem partium solidarum vel physicam vel vitalem vel utramque augere & contra debilitantia has vires imminuere debent.

§. LXXIV.

Adstringentia sunt roborantia & relaxantia debilitantia.

Adstringentia vim fibrarum contractricem augent & relaxantia eam imminuunt §. LXII. Verum enim vero quae fibrarum vim contractricem augent vel imminuunt, tonum earum augent vel imminuunt §. LXXI. & quae tonum

num

num fibrarum vel augent vel imminuunt, sunt vel roborantia vel debilitantia §. LXX. Ergo adstringentia sunt roborantia & relaxantia debilitantia.

§. LXXV.

Quamvis adstringentia sint roborantia & relaxantia debilitantia §. LXXIV, nihilominus tamen inter ea quaedam intercedit differentia & quidem ratione gradus. Nam adstringentia vim vasorum contractricem ad eum usque gradum augent, ut fluidorum transitus per ea impediatur §. LXIII, roborantia vero tonum partium solidarum ad eum usque gradum non augent, & si hoc faciunt, non amplius nomen roborantium merentur, sed adstringentia sunt & nominari debent. Idem quoque valere de relaxantibus & debilitantibus, hoc est, ea non nisi gradu a se invicem differre, quilibet rerum gnarus facile perspicit atque videt.

De differentia inter adstringentia & roborantia item inter debilitantia & relaxantia.

§. LXXVI.

Cum adstringentia & roborantia item relaxantia & debilitantia non nisi gradu differant §. LXXV, sequitur, ut adstringens minori dosi datum fiat roborans & roborans majori dosi propinatum fiat adstringens, neque minus relaxans majori quantitate adhibitum evadat debilitans & debilitans contra minori copia adhibitum se gerat ut relaxans.

Quid ex antecedentibus sequatur.

§. LXXVII.

Mirabuntur forsitan nonnulli, quod debilitantia retulerim inter medicamenta §. LXX, sed mirari desinent, si consideraverint, quod omnino dentur casus, in quibus debilitantia adhiberi possunt & debent, ut in iis, in quibus partium solidarum tonus nimis auctus est, ut statum inducat praeternaturalem, vel parti corporis humani debilitas est concilianda, ut graviores morbi vel vehementiora symptomata removeantur.

Scholion.

§. LXXVIII.

Quid sint
analeptica.

Medicamenta, quae vires corporis humani deficientes restituunt, dicuntur *analeptica*.

§. LXXIX.

Scholion.

Celeberrimus & de medicina optime meritus *Boerhaave* nominat *analeptica* in suo *Tractatu de viribus medicamentorum* edit. Paris. pag. 426. *cardiaca* & alii ea appellant *cordialia, confortantia*.

§. LXXX.

Vbi & quando
roborantia
sunt
analeptica.

Tonus partium solidarum destructus infert virium defectum. (per princ. pathol.) adeoque hoc in casu ea, quae tonum augent, vires deficientes restituunt. Verum ea, quae tonum augent, sunt roborantia §. LXX, & quae vires deficientes restituunt, sunt *analeptica* §. LXXVIII. Ergo eo in casu, in quo a tono partium solidarum debilitato oritur virium imbecillitas, roborantia sunt *analeptica*.

§. LXXXI.

De moderantibus
& excitantibus.

Si ad motus corporis humani, quatenus sunt praeternaturaliter constituti, nostram dirigimus attentionem, eos vel nimis auctos vel nimis depressos esse & dari medicamenta, quae utriusque malo medendi efficacia gaudent,prehendemus. Medicamenta vero, quae motus corporis humani nimis auctos compescunt, audiunt *moderantia, sedantia, sedativa*, ea contra, quae motus deficientes augent *sistentia excitantia* seu *moventia*.

§. LXXXII.

De anodynis.

Si virtutem medicamentorum respectu dolorum consideramus, eos ab iis vel excitari vel tolli perspiciamus. Medicamenta, quae dolorem tollunt, appellantur *anodyna late vel in sensu generali sic dicta*.

§. LXXXIII.

Scholion.

Vitii quis me accusare posset, quod *anodyna late sic dicta* nominaverim ea, quae dolorem tollunt, cum tamen

men

men ea, quae dolorem tantum mitigant, itidem anodyna sint & appellentur, sed notandum est, quod medicamenta, quae dolorem tollunt, eum vel ex toto vel ex parte tantum tollant, & ea, quae hoc faciunt, mitigent tantum dolorem. Dum igitur anodyna nomino dolorem tollentia, non excluduntur eo ipso dolorem mitigantia, sed sub illis comprehenduntur.

§. LXXXIV.

Si dolor oriri debet, requiritur 1) vt adsit corpus, quod in nervum agit 2) vt per hanc actionem nervus ad gradum rupturae proximum tendatur, & 3) vt fluidum nerveum in motum concitetur auctum isque propagetur ad cerebrum, & tres hae condiciones constituunt causam doloris proximam (per princip. patholog.) Triplici ergo modo, si quilibet seorsim consideratur, causa doloris proxima adeoque & dolor ipse tolli potest, nempe vel auferendo corporis in nervum agentis actionem, vel nervum ita mutando, vt, licet haec actio corporis in eum, continuet, tamen ad gradum rupturae proximum non tendatur & denique impediendo, quo minus ex hac nervi tensione rupturae proxima motus fluidi nervei sequatur auctus.

De dolore
ejusque cau-
sa proxima.

§. LXXXV.

Medicamenta anodyna late sic dicta varia accipiunt nomina, prout causam doloris proximam hoc vel illo tollunt modo. Sic ista, quae actionem corporis nervum tendentis tollunt, appellantur *paregorica*, ea, quibus nervus ita mutatur, vt actionem corporis in eum agentis sustinere queat, absque eo, vt status rupturae proximus sequatur, dicuntur *anodyna stricte sic dicta*, ea denique, quae motum fluidi nervei minuunt, *hypnotica* & tandem ea, quae hoc in majori gradu perficiunt, *narcotica* nominantur.

De specie-
bus medica-
mentorum
anodyno-
rum, vt pa-
regoricis,
anodynis
stricte sic di-
ctis, narco-
ticis & hy-
pnoticis.

§. LXXXVI.

Hypnotica quoque non incommode definiri possunt & solent per ea, quae somnum inferunt, & narcotica per

per ea, quae narcosin producant. Verum enim vero hae definitiones ex iis, quae §. LXXXV. datae fuerunt, facile erui possunt. Nam hypnotica sunt ea, quae fluidi nervei motum imminuunt §. LXXXV. Jam motus fluidi nervei in corpore humani imminuti nequit, nisi ejus influxus in organa sensoria & musculos motibus voluntariis destinatos simul imminuatur. Quod vero si fit, oritur somnus vel status ei proximus. Ergo hypnotica sunt talia medicamenta, quae somnum inferunt. Porro narcotica majori gradu quam hypnotica motum fluidi nervei retardant §. LXXXV, adeoque eum ita imminuere debent, ut dolores praesentes non cessent solum esse dolores, sed reliquae etiam externae actiones fortiores parum & leviores plane non percipiantur. Sed ejusmodi corporis humani status dicitur stupor seu narcosis. Ergo narcotica sunt talia, quae stuporem seu narcosin producant. Sed possunt haec omnia inverti & ex definitione hypnoticorum, qua definiuntur per ea, quae somnum inferunt & ex altera narcoticorum definitione, qua definiuntur per ea, quae motum fluidi nervei in gradu majori quam hypnotica imminuunt §. LXXXV, legitima consequentia potest deduci, quod hypnotica sint ea, quae motum fluidi nervei imminuunt & narcotica ea, quae hoc in majori efficiunt gradu.

§. LXXXVII.

De emollientibus & indurantibus.

Si ad partium corporis humani mollitiem & duriem, quatenus a medicamentis mutatur, respicimus, partes a quibusdam medicamentis vel molliores vel duriores reddi posse videmus. Illa medicamenta, quae prius efficiunt dicuntur *emollientia*, quae vero posterius faciunt, *indurantia*, quae denominatio celeberrimo etiam Boerhavo placuit, uti ex ejusdem *Tractatu de viribus medicamentorum* edit. Paris. p. m. 392. videri potest.

§. LXXXVIII.

Definitio corporis molliis.

Corpus dicitur molle, quod tactui facile cedit, id est,

est, ad cuius figuram mutandam vis vi digitorum hominis major non requiritur.

§. LXXXIX.

De corporibus fluidis, si proprie loqui libet, dici nequit, quod sunt mollia, quia sibi relicta nullam nisi sub guttularum magnitudine servant figuram, quam tamen mollia possidere & retinere debent. Mollities igitur proprie loquendo est affectio corporibus tantum solidis competens.

Mollities corporibus solidis non fluidis competit.

§. XC.

Corpora solida suam conservant figuram, si eorum partes majori vi inter se cohaerent, quam vel ex pondere vel ex cohaesione cum alio corpore ad separationem tendunt. Quicquid ergo figuram corporis solidi mutare debet, illud partium illius cohaesione superare debet, adeoque illud, quod corpus solidum reddere debet molle, partium ejus cohaesione ad eum usque gradum imminuere debet, qui per digitorum vim facile superari potest.

Quidnam corpus solidum reddat molle.

§. LXXXVIII.

§. XCI.

Cum emollientia partes corporis reddant molles §. LXXXVI, necessario earum cohaesione eo usque imminuere debent, ut leni vi, qualis est digitorum, superari possit.

Quomodo emollientia comparata esse debent.

§. XCII.

Si spasmodicas contractiones partium solidarum consideramus, eas a medicamentis vel effici vel tolli animadvertimus. Medicamenta, quae prius efficiunt, appellantur *spastica*, quae vero spasmos tollunt, *antispasmodica*.

De spasticis & antispasmodicis.

§. XCIII.

Contractio fibrarum muscularium praeternaturaliter aucta dicitur *spasmodica* earum contractio seu spasmus.

Spasmodica contractio quid sit.

§. XCIV.

§. XCIV.

De consti-
pantibus &
aperientibus.

Si vasa circa medicamentorum actionem spectamus, ea a medicamentis vel obstrui vel obstructa referari posse videmus. Quae vasa obstruunt, dicuntur *constipantia*, *infarcientia*, quae vero vasa obstructa referant, *aperientia* seu *aperitiva*.

§. XCV.

De calefaci-
entibus, fri-
geficienti-
bus, hume-
ctantibus &
siccantibus.

Ratione frigoris & caloris, quae medicamenta producunt, dividuntur in *calefacientia* seu *calida*, & *frigescentia* seu *refrigerantia*, & ratione siccitatis & humiditatis, quam inferunt, in *siccantia* seu *exsiccatia* & *humectantia*.

§. XCVI.

De diluenti-
bus.

Ratione aquae, ex qua constant medicamenta, dicuntur *diluentia*. Diluere enim dicitur tantum de aqua & proprie loquendo soli tantum aquae competit, quapropter etiam medicamenta eatenus dicuntur diluere, quatenus ex aqua constant, & aquea nominantur tantum diluentia.

§. XCVII.

De demul-
centibus,

Quae acrimoniam humorum mitem reddunt, *edulcorantia*, *edulcorantia*, *temperantia* & *demulcentia* appellantur, quamvis proprie ea, quae acrimoniam mitem reddunt involuendo, vocentur *demulcentia*.

§. XCVIII.

De abster-
gentibus.

Quae viscidum a parte, cui adhaeret, absque ejus laesione separant, dicuntur *abstergentia*, *detergentia*.

§. XCVIX.

De praecipitanti-
bus,

Quae nimium orgasmum seu calorem compescunt, appellantur *praecipitantia*, *temperantia*.

§. C.

Scholion.

Temperantia nominantur modo ea, quae acres humores corrigunt, modo ea, quae calorem nimium minuunt.

§. CI.

§. CI.

Si ea medicamenta, quae in solutionibus continui & malis cum his connexis conducunt, consideramus, varia hic sese nobis offerunt, quae pro diverso suo effectu varia fortiuntur nomina. Sic ea medicamenta, quae praeter-naturaliter soluta vniunt dicuntur *traumatica*, quae suppurationem promovent, *suppurantia*, quae pus immaturum mutant in maturum, *maturantia*, quae carnis generationem promovent, *sarcotica*, quae fluidorum extravasationem compescunt, *styptica* & ea speciatim, quae sanguinis effluxum sistunt, *ischaema*.

De medicamentis quae in solutionibus continui adhiberi solent.

§. CII.

Medicamenta, quae in varia praeter naturam in corpore humano generata agunt, varia fortiuntur nomina. Sic ea, quae vermes expellunt, dicuntur *anthelmintica*, quae flatu propellunt, *carminativa* & quae calculos comminunt, *lithonriptica*.

De anthelminticis, carminativis & lithonripticis.

§. CIII.

Vulgo anthelmintica nominantur ea, quae vermes necant vel expellunt, sed cum vermes vel expellantur vel vivi vel mortui, sub iis quoque, quae vermes expellunt, illa, quae eos necant, comprehenduntur.

Scholion.

§. CIV.

Ea remedia, quae lac generant, nominantur *galactophora*, quae semen generant, *spermatopoea*, quae stimulos venereos excitant, *aphrodisiaca* & quae illos supprimunt, *antaphrodisiaca antaphroditica*.

De galactophoris spermatopoeis, aphrodisiacis & antaphrodisiacis.

§. CV.

Medicamenta, quae materiam stagnantem ita mutant, vt ex isto, in quo stagnat, loco abeat, dicuntur *discuti-entia*.

De discutientibus.

D

§. CVI.

§. CVI.

De attra-
hentibus &
repellentibus.

Medicamenta quaedam affluxum fluidorum versus eum, cui externe applicantur, locum excitant majorem vel ab eo abarcent. Priora nominantur *attractentia*, posteriora *repellentia*, *repercutientia* late sic dicta. In sensu magis proprio & strictiori ea remedia vocantur *repellentia*, quae efficiunt, ut materia certam partem vel jam occupans vel occupatura aliorum feratur.

§. CVII.

De specie-
bus attra-
hentium.

Si attractentia externe applicata nil nisi rubor & ardor, interdum cum aliquo tumore, sequitur, dicuntur *rube-
facientia*, hoc vero phaenomenon ipsum *phoenigmus* seu *sinapismus*, quia veteres hoc scopo semen sinapi frequentissime adhibebant, si vero attractentium applicationem non cuticulae solum rubor sed ejusdem etiam in vesiculas lymphae turgidas elevatio sequitur, appellantur *vesicatoria*, *vesicantia*, *epispastica*.

§. CVIII.

De corro-
sivis eorum-
que specie-
bus.

Quae partes solidas corrodunt, dicuntur *corrosiva*, & ea corrosiva, quae escharam efficiunt, appellantur *escharotica*, quae agunt putrefaciendo, *septica*, *putrefacientia*, & quae instar ignis adurendo agunt, *caustica*.

§. CIX.

De bezoar-
dicis.

Restat adhuc, ut explicem, quid per medicamenta alexipharmaca, bezoardica & heroica intelligatur. *Bezoardica* olim nominata fuerunt illa medicamenta, quae veneni in corpus humanum delati vim debilitant, & cum observatum fuerit, quod vis veneni debilitata fuerit per ejus expulsionem per diaphoresin, postea omnia diaphoretica fuerunt appellata bezoardica, qui significatus a multis etiamnum attribuitur bezoardicis. Quicquid a bezoardicis expectari potest, id omne consistit in eo, ut destructio humorum praecaveatur, vires vitales & somnus

COR-

conserventur & materia morbifica partim corrigatur & minus activa reddatur, partim e massa sanguinea seceratur & secreta e corpore eliminetur.

§. CX.

Alexipharmaca itidem nominata fuerunt ea remedia, De alexi-
quae venenorum vim debilitant & postea diaphoretica & pharmacis,
sudorifera idem acceperunt nomen, sine dubio eam ob
causam, quoniam experientia docuit, per diaphoresin &
sudorem venenum ex parte fuisse e corpore expulsum ejus-
que vim redditam inefficacem.

§. CXI.

Ista medicamenta, quae parva dosi magnos in cor- De heroiois.
pore humano producant effectus, dicuntur *heroica*. Opium
tale est medicamentum.

§. CXII.

Pro vario morbo & symptomate, cui medicamenta De variis no-
medentur, varia accipiunt nomina. Sic nominantur ea, minibus,
quae scorbuto medentur *antiscorbutica*, quae dysenteriam quae medi-
curant *antidysenterica*, quae pleurititem sanant *antipleuriti- camenta pro*
ca, quae epilepsiae medentur *antepileptica*, quae spasmodum vario, cui
tollunt *antispasmodica*, quae febres profligunt *antifebrilia*, medentur,
antipyretica, *febrifuga*, quae haemorrhagiae medentur *antihaemorrhagica*, morbo &
quae pestem abarcent *antiloimica*, quae colicae medentur, symptomate
anticolica, quae vomitum sedant *antemetica*, quae in ma- accipiunt,
lo hypochondrico & hysterico conducunt *antihypochondria- ca* & *antihysterica*, quae salutarem in arthritide exserunt ef-
fectum, *antiarthritica*, quae adversus podagram sunt *anti- podagrica*,
antiphthistica, quae contra paralyfin valent *antiparalytica*, quae vertiginem curant *an- tidinica*,
& quae cachexia liberant *anticachectica* & sic porro.

§. CXIII.

Tandem medicamenta pro partium, quarum malis Quanam
mederi perhibentur, diversitate variis insigniuntur nomi- medicamen-
nibus. ta pro par-

tium, quorum malis medentur, varietate accipiant nomina.

nibus. Sic dicuntur ea, quae capiti conducunt *cephalica*, quae in oculorum affectibus bene se gerunt *ophthalmica*, quae dentium mala tollunt *odontalgica*, quae aurium affectibus medentur *otalgica*, *otica*, quae ori ejusque malis dicata sunt *stomatica*, quae asperae arteriae vitia corrigunt *arteriaca*, quae thoraci & pulmone conducunt *thoracica* & *pulmonica*, quae in viscerum affectibus profunt *splanchnica*, *visceralia*, quae stomacho conducunt *stomachica*, quae hepatis dicata sunt *hepatica*, spleni *splenetica*, renibus *nephritica*, intestinis *intestinalia*, utero *hysterica*, *antihysterica*, & cordi *cardiaca* *cordialia* & sic porro se habet cum reliquis.

SECTIO III.

DE

PARTIBVS MEDICAMENTORVM CONSTITVTIVIS IN GENERE.

§. CXIV.

Ratio ordinis.

Salia inter partes medicamentorum constitutivas principem occupare locum, unicuique, qui vel primas tantum chemiae & materiae medicae veritates didicit, cognitum est & perspectum. Mihi igitur, priusquam reliquarum constitutarum partium considerationem aggredior, salium natura ac differentia est consideranda.

§. CXV.

Definitio salis.

Corpus in aqua solubile, quod principium est saporis, dicitur sal. Sal itaque est totum, sive ex toto sapidum & omnia reliqua corpora, quae non sunt salia, ab his eam accipiunt qualitatem, ut sapida sint, omnisque eorum sapor dependet solum a sale eorum mixtionem ingrediente.

§. CXVI.

§. CXVI.

Cum sal sit corpus in aqua solubile, quod est principium saporis & totum sit lapidum §. CXV, sequitur, ut omnia corpora in aqua solubilia & saporem excitantia vel sint salia vel salia contineant & quod corpora in aqua solubilia, si ex toto sunt sapida, sint salia, si vero ex parte tantum sunt sapida, ex parte salia contineant.

Quid exinde sequatur.

§. CXVII.

Sal constat ex vno tantum sale vel ex pluribus. Prius dicitur *simplex*, posterius *compositum*. Sal igitur est vel simplex vel compositum.

Definitio salis simplicis & compositi.

§. CXVIII.

Salia sine mixtionis suæ mutatione vel ab igne elevari possunt vel non. Priora nominantur *volatilia*, posteriora *fixa*. Salia igitur sunt vel fixa vel volatilia.

Definitio salis fixi & volatilis.

§. CXIX.

Fixitas omnium corporum adeoque salium quoque a gravitate eorum particularum & e contrario volatilitas corporum hinc & salium ab eorum particularum levitate dependet. Si enim particulae corporis cujusdam sunt leviores, ipsum corpus ut ab igne in altum elevari possit adeoque volatilius sit necesse est §. CXVIII. Si vero corporis cujusdam partes sunt graviores, ipsum corpus ab igne in altum tolli nequit adeoque est fixum §. CXVIII.

Fixitas & volatilitas corporum & salium vnde pendet.

§. CXX.

Cum fixitas & volatilitas corporis dependeat a gravitate partium ejus §. CXVIII, sequitur, ut cohaesione cum levioribus corporibus corpora per se fixa volatilia reddi queant & corporum iam volatiliam volatilitas augeri possit, e contrario autem corpora volatilia unione cum gravioribus corporibus fiant vel fixa vel minus volatilia quam erant sibi relicta. Experientia hujus asserti veritatem satis superque demonstrat, & hæc omnia valere quoque de salibus, facile est perspectu.

Quomodo corpora & salia volatilia vel fixa reddi possint.

D 3

§. CXXI.

§. CXXI.

De differen-
tia salium. Salia sunt vel *acida* vel *alcalina* seu *lixiviosa*, & quæ ex ho-
rum unione oriuntur, dicuntur *salia media*, *neutra* seu *enixa*.

§. CXXII.

Scholion. Vocabulum *alkali* nonnulli a nomine Arabico *al-Kali*,
quod nomen ex articulo *al* & vocabulo *Kali*, quod signi-
ficat *sal*, est compositum, alii vero a notissima herba *Kali*,
e cujus cineribus *sal* *lixiviosum*, quod dicitur *soda Hispanica*,
præparatur, derivant. Alii putant, hoc *sal* olim
dictum fuisse *sal Kali*, & postea hæc duo vocabula abje-
cta littera *S* in vnum contracta & inde enatum esse voca-
bulum *alkali*.

§. CXXIII.

Salia *acida* &
alcalina sunt
simplicia,
media vero
composita. Salia *acida* & *alcalina* constant ex vno tantum *sale*,
media vero ex duobus §. CXXI. hinc *salia acida* & *alcalina*
sunt *simplicia*, *media* vero *composita salia*. §. CXVII.

§. CXXIV.

Salia *acida*
sunt vel *fixa*
vel *volatilia*. Cum *salia* sint vel *fixa* vel *volatilia* §. CXVIII., *sa-*
lia acida quoque debent esse vel *fixa* vel *volatilia*.

§. CXXV.

De existen-
tia *acidi* qua-
lis sit. Nullum reperitur in rerum natura *sal acidum pu-*
rum solum & sibi relictum sed semper cum peregrina
substantia, quaecunque hæc etiam sit, comixtum, nec
in forma solida vel sicca sed semper in fluida.

§. CXXVI.

De singulari-
bus salium
acidorum
proprieta-
tibus. Omnia *salia acida* gaudent sequentibus, quibus præ-
sentiam suam demonstrant & a reliquis salibus distin-
guuntur, proprietatibus: 1) cum omnibus salibus *alcali-*
nis effervescent 2) cum his facta sufficienti saturatione
abeunt in *sal medium* 3) solutiones ope *alcalinorum sa-*
lium factas præcipitant 4) colorem syrupi violarum
coeru-

coeruleum mutant in rubrum, neque minus coeruleae tincturae heliotropii tricocci, vulgo *Tournefol*, colorem rubrum sed varie intensum a purpureo ad igneum vel ad sanguinis bovini colorem pro variis aciditatis gradibus conciliant, & rubro quoque colore inficiunt tincturas rosarum & florum malvae. 5) habent saporem acidum. 6) terrea solvunt 7) corpora resinosa & sulphurea figunt & ad solutionem inepta reddunt excepto spiritu nitri, qui contra reliquorum acidorum spirituum genium resinas non crassiores solum ut picem resolvit sed tenuiores etiam & camphoram ipsam plane fundit.

§. CXXVII.

Ratione regni, in quo invenitur acidum, est vel minerale vel animale vel vegetabile. His nonnulli addunt acidum aereum.

Quotuplex
fit acidum ra-
tione regni.

§. CXXVIII.

Acidum aereum originem suam habere debet ab acido vel animali vel vegetabili vel minerali. Nam omne, quicquid in aere versatur, acidum sub forma exhalationum ex regno vel animali vel vegetabili vel minerali seorsim vel conjunctim debet esse delatum.

Acidum ae-
reum vnde
oriatur.

§. CXXIX.

Omnia animalia nutriuntur vel vegetabilibus vel animalibus vel quibusdam corporibus mineralibus ut aquis & salibus quibusdam, vel una cum aere ejus acidum attrahunt. Verum enim vero acidum aereum est vel minerale vel animale vel vegetabile seorsim vel conjunctim §. CXXIX. Qua de re acidum animale originem suam debet acido vel vegetabili vel minerali seorsim vel conjunctim.

Acidum ani-
male vnde
oriatur.

§. CXXX.

Omnia vegetabilia nutrimentum suum capiunt vel ex regno minerali vel ex iis, quae ex aere delabuntur in terram,

Acidum ve-
getabile vn-
de oriatur.

ram, adeoque acidum vegetabile ab acido vel minerali vel aereo oriri debet. Sed acidum aereum est vel minerale vel vegetabile vel animale seorsim vel conjunctim §. CXXVIII. & acidum animale originem suam debet acido vel minerali vel vegetabili §. CXIX. Ergo acidum vegetabile oritur ab acido minerali.

§. CXXXI.

Acidum animale oritur ex acido minerali.

Acidum animale acido vel vegetabili vel minerali & acidum vegetabile etiam acido minerali debet suam originem §. CXXIX. CXXX. Ergo & acidum animale ab eodem acido, nimirum minerali oriri debet.

§. CXXXII.

Omnia acida oriuntur ab acido minerali,

Acidum tam vegetabile quam animale oritur ab acido minerali §. CXXX. CXXXI. & acidum aereum ab acido vel minerali vel vegetabili vel animali §. CXXIIX. Ergo omnia haec acida, nimirum acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido minerali oriuntur.

§. CXXXIII.

Omnia acida oriuntur ab acido vel vitriolico vel falis,

Duplex tantum datur acidum minerale vel acidum vitriolicum vel acidum falis communis; acidum enim nitri est acidum vel vegetabile vel potissimum animale seorsim vel conjunctim, quamvis ex acido minerali oriatur, uti id ex sequentibus clarius patebit. Nunc omnia haec acida ut acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido minerali oriuntur §. CXXXII. Ergo omnia haec acida ab acido vel vitriolico vel falis oriri debent.

§. CXXXIV.

Acidum falis unde oriatur.

Sal commune experientia teste in iis semper reperitur locis, quae acido vitriolico scatent, & hoc per longe majus terrae spatium est disseminatum longeque pluribus inest corporibus adeoque longe magis universale est quam acidum falis communis. Hoc igitur necessario ab acido vitriolico oriri debet.

§. CXXXV.

§. CXXXV.

Omnia haec acida ut acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido oriuntur vel vitriolico vel salis §. CXXXIII. Sed acidum salis oritur ab acido vitriolico §. CXXXIV. Ergo omnia haec acida, nimirum acidum tam vegetabile quam animale & aereum ab acido oriuntur vitriolico.

Omnia acida oriuntur ab acido vitriolico

§. CXXXVI.

Dantur, uti jam ex antecedentibus elucescit, tria diversi generis acida, consideratione maxime digna, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis. De acido salis jam demonstratum fuit, quod oriatur ab acido vitriolico §. CXXXIV, atque idem de acido nitri probari potest. Observationes enim de nitro testantur, illud reperiri in regno vegetabili & potissimum animali, atque corpora mineralia non nisi quatenus materiis vegetabilibus & praecipue animalium partibus sunt impraegnata, nitrum superpedicare; e quo satis superque elucescit, acidum nitri originem suam debere acido vel vegetabili vel potissimum animali seorsim vel conjunctim. Sed acidum tam vegetabile quam animale oritur ab acido vitriolico §. CXXXV. Ergo acidum nitri quoque ab acido oriri debet vitriolico.

Acidum nitri vnde oriatur.

§. CXXXVII.

Haec tria acida, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis, hoc, quod phlogiston habeant admixtum, habent commune: id quod ex chemiae rationalis principiis satis luculenter demonstrari potest atque apparet. Praeterea vero eadem haec acida certis singularibus gaudent proprietatibus, quarum praecipuas adducam. Sic acidum salis minimam, acidum nitri majorem & acidum vitrioli maximam possidet gravitatem specificam. Acidum vitriolicum fixius est duobus reliquis & acidum salis volatilius acido nitri. Acidum nitri in vapores resolutum exhibet colorem rubrum & acidum salis nebulam albam & hoc

De convenientia & differentia acidi vitriolici salis & nitri.

E

igni

igni injectum odorem spargit alliaceum, quod reliqua duo non faciunt, & metalla ita disponit, vt longe facilius in fluorem redigi & volatilia reddi queant.

§. CXXXVIII.

Quenam sit horum acidorum differentia a se invicem essentialis an accidentalis?

Quamvis hæc tria salia, nempe acidum vitriolicum nitri & salis communis certis a se invicem differant qualitatibus §. CXXXVII, minime tamen hæc differentia in essentialibus consistit, sed ratione essentialis omnino conveniunt; id enim, quod efficit, vt sint acida, in omnibus tribus est vnum idemque. Ergo in accidentalibus tantum differunt. Jam nullum aliud est accidentale, quod eorum differentiam accidentalem facit, quam phlogiston ipsis admixtum §. præc. Quam ob rem vt eorum differentia a phlogisto cum ipsis conjuncto ejusque diversa qualitate & quantitate dependeat necesse est. Hoc phlogiston pro diversa sua qualitate & quantitate his tribus salibus admixtum efficit singularem cujuslibet acidi determinationem.

§. CXXXIX.

Acida in se invicem transmutari possunt.

Cum hæc tria acida, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis, a se invicem non essentialiter sed accidentaliter tantum differant §. CXXXIIX, in se invicem quoque transmutari possunt.

§. CXL.

Quid sit acidum primigenium.

Istud primum acidum, ex quo omnino reliqua oriuntur salia, dicitur *acidum primigenium*.

§. CXLI.

Acidum vitriolicum est primigenium.

Ex antecedentibus liquido apparet, quod omne acidum, quodeunque sit, siue sit animale, vegetabile, minerale siue salis & nitri ab acido vitriolico vt primo oriatur §. CXXXIV. CXXXV. Verum enim vero istud primum acidum, ex quo omnia reliqua oriuntur salia, dicitur primigenium §. CXL. Ergo acidum vitriolicum est acidum primigenium. §. CXLII

§. CXLII.

Multis forsan maxime dubium & erroneum videbitur, quod acidum vitriolicum sit acidum primigenium & ab eo omnia reliqua, quæ tamen valde ab eo discrepant, acida oriantur, sed omne dubium & paradoxum evanescet, si modo consideretur, quod acidum vitriolicum, dum in acidum animale vel vegetabile vel nitri vel salis transit, aliquam patitur mutationem, non essentialem sed accidentalem, & specificam accipiat determinationem, quæ a diversa admixti phlogisti qualitate & quantitate dependet

Scholion,

§. CXXXIIX.

§. CXLIII.

Cum salia sint vel fixa vel volatilia §. CXVIII, salia quoque alcalina vel fixa sunt vel volatilia.

De salibus
alcalinis fixis
& volatilibus.

§. CXLIV.

Proprietates salibus alcalinis tam fixis quam volatilibus competentes sunt sequentes: 1) cum salibus acidis effervescent 2) cum his unita sufficienti facta saturatione abeunt in sal medium 3) solutiones ope acidorum factas præcipitant & 4) colorem syrupi violarum coeruleum mutant in viridem.

De proprietatibus salium alcalinorum.

§. CXLV.

Salia alcalina volatilia dicuntur quoque *urinosæ*, sine dubio eam ob causam, quod odore penetranti urinæ putrefactæ simili nares feriunt. Hæc allegatas quidem proprietates § CXIIV. cum salibus alcalinis fixis habent communes, sed præter has aliis quoque singularibus attributis sunt prædita, atque hæc sunt præter volatilitatem, qua in auras avolant, præsertim, si accedit calor, ea, quæ sequuntur: 1) solutioni mercurii sublimati commixta præcipitationem efficiunt albam 2) cum solutione cupri & cum minima ejusdem portione mixta generant colorem elegantem coeruleum sapphirinum 3) cum acido abeunt in

De proprietatibus salium alcalinorum volatilium,

sal medium volatile seu ammoniacale 4) spiritui nitri appropinquata vaporem excitant nebulosum & 5) soluta in aqua eam reddunt frigidiores.

§. CXLVI.

De characteribus salium alcalinorum fixorum.

Salia alcalina fixa characteres adductos §. CXLIV. cum volatilibus sui generis habent communes sed præter hos possident quoque alios ipsis proprios, quibus se a volatilibus sui generis distinguunt: 1) aeri exposita non formam servant solidam sed ex eo humiditatem attrahunt eaque sufficienter repleta deliquescunt in liquorem aqueo-salinum contactu pinguem 2) acidum aeris imbibunt & eo sufficienter saturata abeunt in sal medium 3) per se in formam non abeunt crystallinam 4) sulphur via tam sicca quam humida solvunt 5) cum oleosis unita constituunt saponem 6) solutioni mercurii sublimati commixta præcipitationem efficiunt flavam aurantii coloris 7) igne tractata liquefiunt & fixa manent 8) cum sale ammoniacali commixta liberant eius sal alcalinum volatile, quod odore penetranti, quo nares ferit, suam demonstrat præsentiam 9) cum terris pellucidis & arena pura fusa dant vitrum 10) cum cupro commixta non efficiunt colorem eleganter coeruleum uti volatilia 11) spiritui nitri appropinquata non excitant vaporem nebulosum 12) linguæ acrem causticum saponem imprimunt melius gustu quam descriptione cognoscendum.

§. CXLVII.

Non purum sal alcali existit naturaliter.

Quemadmodum nullum purum sal acidum in rerum natura reperitur, sic etiam natura nobis nullum purum sal alcali fixum largitur, sed omnia salia alcalina fixa pura, quæ nobis occurrunt, sunt arte producta.

§. CXLVIII.

Ex quibus generetur sal alcali fixum.

Si omnes omnino modos, quibus salia alcalina fixa arte præparantur, paulo attentiori contemplantur mente, depre-

deprehendemus, eos omnes in eo convenire, quod salia alcalina fixa ex acido oleo seu inflammabili & terra in intimam unionem redactis concursu ignis generentur, atque idem confirmat diacrisis chemica, utpote qua ex salibus alcalicis fixis terra & acidum impetrari & seorsim sensibus fieri potest.

§. CXLIX.

Quamvis salia alcalina fixa arte producantur §. CXLVIII, nullum tamen est dubium, quin etiam a natura produci possint & revera producantur, licet a prioribus minori puritate differant, cum ei eadem, quæ arti, sint instrumenta ad generationem salis alcalini fixi necessaria. Et quis salium alcalinorum fixorum naturalium existentiam negare potest, cum salia alcalina fixa fontium salubrium, quamvis non pura sint, eandem satis clare confirment?

Dantur salia alcalina fixa naturalia.

§. CL.

Cum salia alcalia fixa æque ab arte quam a natura produci possint & revera producantur §. CXLVIII. CXLIX, concludi nequit, quod sal quoddam alcalinum fixum, quod per artem chemicam ex subjecto quodam extractum fuit, ei fuerit naturale ipsique a natura inhæreat, nisi antea fuerit demonstratum, hoc per artem non fuisse productum. Hinc patet, quam maxime ii fallantur & fallant alios, qui putant, salia alcalina fixa vegetabilibus istis, e quibus per artem producta fuerunt, a natura inesse.

Non concludi potest, quod sal fixum alcalinum ei subjecto a natura inest, e quo fuit per artem extractum.

§. CLI.

Salia alcalina volatilia seu vrinosa æque ac fixa arte parantur & producantur per motum vel ignitionis vel putrefactionis. Constant ex iisdem, ex quibus salia alcalina fixa, partibus constitutivis, sed longe magis subtilioribus & levioribus.

Ex qua materia & quomodo oriuntur salia vrinosa.

§. CLII.

Cum salia alcalina volatilia arte producantur §. CLI, non tamen exinde concludi potest, a natura nulla generari.

Dantur salia vrinosa naturalia.

nerari salia alcalina volatilia, sed potius omnino concedendum est, quod ab ea produci possint & producantur.

§. CLIII.

Quid exinde sequatur.

Cum salia alcalina volatilia æque ab arte quam a natura produci possint §. CLI. CLII, inferre non licet, quod salia alcalina volatilia istis subjectis, e quibus per artem producta fuerunt, a natura insint, nisi antea demonstratum fuerit, quod per artem non producta fuerint.

§. CLIV.

Salia media sunt vel fixa vel volatilia.

Cum salia sint vel fixa vel volatilia §. CXVIII, salia media quoque erunt vel fixa vel volatilia, Hæc dicuntur quoque *salia ammoniacalia*.

§. CLV.

De salibus mediis puris & impuris.

Præter hanc differentiam salium mediorum alia quoque occurrit, quæ sequens est. Vel enim mixtionem salium mediorum nihil præter salia sola pura vel præter hæc aliud quid ingreditur. Priora dicuntur *salia media pura*, *salia media salina*, *salia media pure salina*, posteriora vero appellari possunt *salia media impura* & hæc iterum pro admixtæ materiæ varietate varia sortiuntur nomina. Sic salia media impura, quæ præter salia pura terram admixtam habent, dicuntur *salia media terrea*.

§. CLVI.

De aliis salium mediorum differentiis.

Aliis quoque qualitatibus salia media a se invicem distinguuntur ut ratione figuræ crystallorum, solubilitatis, fusilitatis & saporis. Sic, uti illustres b. m. viri *Hoffmannus* & *Boerhave* observarunt, citissima omnia terra foliata tartari tartarus solubilis & sal Ebshamense in aqua solvuntur, quin aeri humido exposita deliquescunt & in spiritu vini phlegma continente solutionem subeunt. Nitrum longe celerius & promptius solvitur quam tartarus vitriolatus, utpote qui longe difficulter solubilis est. Sa-
lia

lia vero alcalina fixa longe citius & facilius se solvi patiuntur quam media. Quod ad formam crystallorum attinet, sal cibarium, sal gemmæ, sal digestivum Sylvii & sal mirabile Glauberi crystallos offerunt cubicas, nitrum pyramidales sexangulares, sal ammoniacum ramosas instar frondium, alumen & sal melissæ octoedricas, vitriolum rhomboideas, sal acetosæ pyramidales & sal urinæ pentaedras. Notandum tamen est, quod crystallisatio horum salium omni instituenda sit cautela ad crystallos bene figuratas acquirendas. Quædam ut terra foliata tartari & nitrum leni funduntur igne, tartarus vero vitriolatus longe vehementiorem, si in fluorem est redigendus, exposcit ignem.

§. CLVII.

Proprietates salium mediorum sunt, quod neque cum acidis neque cum alcalicis effervescent neque colorem syrupi violarum coeruleum immutent.

De proprietatibus salium mediorum.

§. CLVIII.

Salia media oriuntur ex conjunctione salis acidi & alcalini §. CXXI. Prout igitur sal alcalinum & acidum, ex quorum connubio sal medium oritur, differt, pro eo etiam salia media ipsa ut differant & diversa sortiantur nomina necesse est. Verum enim vero salia acida sunt tria, nimirum acidum vitriolicum, nitri & salis §. CXXXVI. Qua de re nobis considerandum est, quænam oriuntur salia media ex conjunctione horum salium acidorum cum diversis salibus alcalinis.

Pro diversitate salis acidi & alcalini invicem combinati varia oriuntur salia media.

§. CLIX.

Initium faciamus ab acido vitriolico & dein progrediamur ad reliqua. Acidum vitriolicum efficit cum sale alcalino fixo combinatum sal medium, quod dicitur *tartarus Vitriolatus*, cum sale alcalino nitri conjunctum constituit sal medium, quod appellatur *arcantum duplicatum*, & cum sale alcalino salis communis in connubium abiens

Quænam oriuntur salia media ex combinatione acidi vitriolici cum diversis salibus alcalinis,

generat sal medium, quod nominatur *sal mirabile Glauberi*, & cum sale alcalino volatili seu vrinoso *sal sic dictum ammoniacum secretum Glauberi*.

§. CLX.

ex conjunctione acidi nitrosi cum diversis salibus alcalinis.

Consideremus nunc acidum nitri. Hoc cum sale alcalino fixo conjunctum constituit sal medium, quod dicitur *nitrum regeneratum* & cum sale alcalino volatili seu vrinoso *sal medium volatile*, quod varia accepit nomina & modo *nitrum volatile*, modo *nitrum flammans* seu *inflammabile stricte sic dictum* modo *sal ammoniacum nitratum* appellatur.

§. CLXI.

ex conjunctione acidi salis cum diversis salibus alcalinis,

Ad acidum salis communis quod attinet, hoc cum sale alcalino fixo conjunctum constituit sal medium, quod dicitur *sal commune regeneratum*, *sal digestivum sylvii*, seu *sic dictum sal embryonatum*, & cum sale alcalino volatili in conjunctionem redactum *sal ammoniacum vulgare*.

§. CLXII.

ex combinatione acidi acetici cum sale alcalino fixo,

Acidum acetici constituit cum sale alcalino fixo uti sale tartari conjunctum sal medium, quod *terra foliata tartari*, *arcanum tartari*, *sal essentielle tartari* & a Boerhavio *tartarus regeneratus* appellatur.

§. CLXIII.

ex conjunctione acidi tartari & citri cum sale alcalino fixo,

Acidum citri efficit cum sale alcalino fixo uti sale tartari combinatum sal medium, quod appellatur *tartarus citratus*, & acidum tartari cum sale alcalino fixo, quale est sal tartari, sal medium, quod sub nomine *tartari tartarificati* seu *tartari solubilis* notum est.

§. CLXIV.

et ex conjunctione salis alcalini fixi cum diversis acidis.

Ex antecedentibus quidem satis superque apparet, quamnam orientur ex ejusdem salis alcalini fixi combinatione cum diversis salibus acidis salia media, sed ut hoc eo melius perspiciatur, sequentia ex antecedentibus sunt repetenda

tenda & annotanda. Sal alcali fixum constituit cum acido vitriolico vnicum sal medium, quod dicitur *tartarus vitriolatus*, §. CLIX, cum acido nitri sal medium sub nomine *nitri regenerati* notum §. CLX, cum acido salis communis sal medium, quod nominatur *sal commune regeneratum* seu *sal digestivum Sylvii* §. CLXI, cum acido aceti sal medium, quod *terra foliata tartari* seu *arcanum tartari* appellatur §. CLXII. cum acido tartari sal medium, quod dicitur *tartarus solubilis* seu *tartarus tartarificatus* §. CLXIII, & cum acido citri *tartarus citratus* §. CLXIII.

§. CLXV.

Salia media volatilia dicuntur salia ammoniacalia §. CLIV, & constant ex sale acido & alcalino volatili seu vrinoso atque ex horum salium combinatione oriuntur. Prout igitur sal acidum, quod mixtionem salium ammoniacalium ingreditur, differt, pro eo etiam diversa oriuntur salia ammoniacalia, vti jam ex antecedentibus satis superque apparet, Sic acidum salis communis constituit cum sale vrinoso vnicum *sal ammoniacum vulgare* §. CLXI, acidum nitri cum sale vrinoso junctum *nitrum sic dictum volatile* §. CLX, & acidum vitrioli cum sale vrinoso *sal sic dictum ammoniacum secretum Glauberi* §. CLIX.

Quænam
orientur sa-
lia ammonia-
calia ex di-
verforum
acidorum
cum salibus
vriosis cum-
binatione.

§. CLXVI.

Salium pertractatione nunc absoluta reliquas medicamentorum partes constitutivas vt consideremus ordo exiget. Referuntur vero inter partes medicamentorum constitutivas partes sulphureæ, oleosæ, spirituosæ, resinosæ, saponosæ fixiores & volatiliores, gummosæ, mucilaginosæ, gelatinosæ, pingues & terrestres. Hinc harum considerationem aggrediemur.

Transitus ad
consideratio-
nem reliqua-
rum partium
constitutiva-
rum.

§. CLXVII.

Particulæ sulphureæ sunt particulæ terrestres igneis particulis summe repletæ atque motæ ignis effectus producentes.

Definitio
particularum
sulphurea-
rum.

F

§. CXVIII.

§. CLXVIII.

Particulæ sulphuræ motæ lucem & calorem producunt. Ignis effectus sunt lux & calor (per princ. phys.) Iam particulæ sulphuræ in motum actæ producunt ignis effectus §. CLXVII. Ergo particulæ sulphuræ lucem & calorem seorsim vel conjunctim producere debent in motu constitutæ.

§. CLXIX.

Particulæ sulphuræ sunt principium ignis. Ignis effectus produci nequeunt, nisi ipse ignis producat, hic enim ut causa illos producit. Nunc partes sulphuræ in motum actæ ignis effectus edunt §. CLXVII. Ergo partes sulphuræ commotæ atque agitæ ignem generant & producunt.

§. CLXX.

Phlogiston quid? Particulæ sulphuræ §. CLXVII. constituunt id, quod a chemicis dicitur *phlogiston*, inflammabile, seu terra inflammabilis.

§. CLXXI.

Phlogiston est terra levior. Particulæ sulphuræ constituunt phlogiston §. CLXX. Sed particulæ sulphuræ sunt particulæ terrestres particulis igneis summe repletæ §. CLXVII, & particulæ igneæ omnium sunt subtilissimæ & levissimæ (per princ. phys.) terra vero, quemadmodum omne corpus fixum, conjunctione cum particulis levioribus fit levior §. CXX. Quæ de re phlogiston est & nominari potest terra levior.

§. CLXXII.

Corpora fixa cohesione cum particulis levioribus sunt volatilia. Corpora fixa & particulæ corporum fixæ cohesione cum particulis levioribus sunt volatilia §. CXX. Nunc particulæ igneæ sunt omnium levissimæ (per princ. phys.) & his particulæ sulphuræ sunt maxime repletæ §. CLXVII, adeoque ut ipsæ particulæ sulphuræ leviores sint necesse est. Corpora igitur fixa & particulæ corporum fixæ per cohesionem cum particulis sulphureis possunt evadere volatilia.

§. CLXXIII.

§. CLXXIII.

Corpora, quæ sibi relicta in aerem sub forma flammæ abire possunt, seu, ut paucis multa dicam, inflammabilia sunt, dicuntur *sulphurea*. Corpora sulphurea quid sint.

§. CLXXIV.

Quæcunque igitur corpora sunt inflammabilia, illa sunt sulphurea §. CLXXIII. Quid exinde sequatur.

§. CLXXV.

Omnia corpora sulphurea debent continere partes sulphureas seu phlogiston §. CLXXVII. CLXXVIII. CLXX. Quid porro exinde sequatur.

§. CLXXVI.

Olea sunt corpora fluida inflammabilia cum aqua per se sola non perfecte commiscibilia. Oleum quid sit.

§. CLXXVII.

Cum olea sint corpora inflammabilia §. CLXXVI, hæc vero sulphurea §. CLXXIV, olea quoque ut sint corpora sulphurea, sequitur. Olea sunt corpora sulphurea.

§. CLXXVIII.

Olea ex subjecta suis vel destillatione vel expressione eliciuntur. Illa audiunt *olea destillata*, hæc *olea expressa*, & hæc dicuntur quoque *unctuosa*. Oleum expressum & destillatum quid sit.

§. CLXXIX.

Olea destillata vel per destillationem humidam ita ut una cum aqua affusa alembicum transcendant vel per destillationem siccam sola ignis vi & tortura ex subjectis eliciuntur. Priora dicuntur *olea essentialia* seu *aetherea*, posteriora *olea empyreumatica*. *Olea* igitur tam aetherea seu essentialia & empyreumatica sunt olea destillata. Olea aetherea & empyreumatica quid sint.

§. CLXXX.

Olea expressa preparantur vel simplici expressione vel præter hanc simul vel coctione vel infusione. Priora & infusa nomina quid sint.

nominantur simpliciter olea expressa, posteriora vero vel per infusionem, vel coctionem parata seu infusa vel cocta.

§. CLXXXI.

De partibus
oleorum
constitutivis.

Partes oleorum æthereorum constitutivæ sunt 1) spiritus ardens seu pars spiritiuosa, quæ basin quasi constituit 2) substantia acida seu acidum & 3) terra inflammabilis. Hæ tres substantiæ arte chemica in intimam mixtionem redactæ constituunt oleum & in easdem quoque substantias oleum artificio chemico resolvi potest; ex quo satis luculenter apparet, has modo nominatas substantias esse oleorum partes constitutivas.

§. CLXXXII.

De parte
constitutiva
oleorum aci-
da & spiri-
tuosa.

Acidum oleorum æthereorum partem eorum spirituosam seu spiritum ardentem singulari mutat & disponit modo, ita, vt singularem & specificam acquirat indolem & ipsa etiam olea exinde singularem & specificam suam naturam atque indolem nanciscantur. Prout igitur acidum oleorum mixtionem ingrediens ratione indolis ac naturæ differt & in hac vel illa quantitate est admixtum, pro eo etiam ipsa olea vt differant necesse est. Quod vero olea ætherea naturam suam atque indolem acido mixtionem eorum ingredienti debeant, ex eo clarissime elucet, quoniam oleorum æthereorum acrimonia vehemens, quæ saporem maxime afficit, & insignis vis stimulandi & calefaciendi ab eorum acido dependet & his qualitatibus privantur olea, si eorum acidum infringitur vel separatur. Exemplo hæc probanti inservire potest oleum cinnamomi, vtpote quod purum & solum ad aliquot guttas interne sumtum vehementi sua acrimonia maxime afficit gustum & linguæ valde acrem & causticum saporem imprimit & insignem vim stimulandi commovendi & calefaciendi exferit, aliquoties vero super teneriora alcalina abstractum, vt acidum subtile ab eo separatur, qualitates pristinas amittit & adeo mite evadit, vt ad integram drachmam sum-
tum

tum nullum amplius adeo acrem saporem in lingua excitet.

§. CLXXXIII.

Olea ætherea constant ex parte subtiliori & leviori & ex parte crassiori & graviori.

De parte oleorum leviori & graviori.

§. CLXXXIV.

Olea vinctuosa seu expressa easdem, quas olea ætherea, habent partes constitutivas §. CLXXXI. & præter has partem quoque mucidam, cujus partes constitutivæ sunt aqua terra oleum & acidum.

De partibus constitutivis oleorum expressorum.

§. CLXXXV.

Corpus solidum fixum est vel in aqua vel spiritu ardente seu spiritu vini puro seu rectificatissimo tantum vel in aqua & spiritu vini puro simul solubile. Corpus solidum fixum, quod tantum in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo est solubile est *resina* & si hæc est pars medicamenti, nominatur *pars resinosa* seu *simpliciter resina*, illud vero corpus solidum fixum, quod tam in aqua quam in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo est solubile, dicitur *sapo* seu potius *corpus saponaceum* & si hoc est pars medicamenti, appellatur *pars eius saponacea* & si ejusmodi plures partes in medicamento sunt, dicuntur *partes saponaceae*. Tandem illud corpus solidum fixum in aqua tantum solubile vel in fermentationem & crystallisationem simul abire potest vel tantum in fermentationem, non vero in crystallisationem. Si prius est, hoc est si corpus solidum fixum in aqua solvi & in fermentationem non vero in crystallisationem abire potest, dicitur *gummi*, & si hoc est pars medicamenti, appellatur *pars gummosa*, si vero corpus solidum fixum in aqua solvi & simul in fermentationem & crystallisationem abire potest, pertinet ad *salia*, utpote ex quibus quorundam proprium est, ut in crystallos abeant. Sic saccharum est corpus, quod in aqua solvi & simul in fermentatio-

Resina gummi & partes resinosa & gummosa quales affectiones habeant.

nem & crystallisationem abire potest, adeoque est sal, gummata autem vera minime in crystallorum formam redigi possunt, quamvis in aqua solvi & in fermentationem abire queant.

§. CLXXXVI.

De partibus
constituti-
vis resinæ.

Arte chemica resinæ in oleum æthereum & acidum resolvi & ex his iterum componi potest. Partes igitur resinæ constitutivæ sunt oleum æthereum & acidum.

§. CLXXXVII.

Hoffmanni
Observatio
resinæ gene-
sin ex acido
& oleo æthe-
reo confir-
mans.

Illustris b. m. Hoffmannus, Patronus ac Præceptor olim meus summa animi religione mihi venerandus in *Observationibus suis physico-chymicis selectioribus* observationem adducit egregiam resinæ ex acido & oleo æthereo generis confirmantem, quæ digna est, quæ hic apponatur: Summus, inquit, vnam partem olei lavendulæ & duas partes aquæ fortis generosæ, eaque ambo in vitro amplioris orificii confudimus; primo nec ullius commutationis aut conflictus ediderunt signum; deinde vero, quum calidæ fornaci vas esset impositum, non ita multo post ingens cum spumescentia & tetro vapore exeunte coorta est effervescentia, atque mixtura antea liquida & diaphana subflavescentis turbida & spissa evasit ejusque superficiei resinofus & spissus liquor als wie ein Hartz supernatavit: affudimus sufficientem aquæ quantitatem ad acidum illud ab aqua forti relictum eluendum & abstergendum atque hinc resinæ facta fuit purior glutinosa tamen. De hac portione in cochleari argenteo flammæ candelæ admovimus; ita propter aqueas poris resinæ adhuc inhærentes partes primum orta est cum spumescentia ebullitio, postea vero expulsa parte humidiori resinæ sicca solida & rubescens evasit, quæ cuspidi cultri excepta ad ignem flammam exhibebat lucidissimam, quam fumus & copiosus & ater, qualem olea accensa semper emittunt, comitabatur: in cultro autem insignis copia terræ fixa remanebat. Postea iteravimus experimentum & spiritum vini fortiter alcali-
satum

fatum miscuimus cum priori resina adhuc liquida, inde quidem facta est solutio, sed & hæc tantam linguæ exhibebat amaritiam, quali propemodum colycinthi ipsa infesta est; resina vero posterior siccior in eodem spiritu resoluta colorem saturate rubicundum sed saporem non adeo amaricantem præ se ferebat. Ceterum id memorabile circa hoc experimentum est, quod suavis ille, qui lavendulæ proprius est, odor per mixturam aquæ fortis prorsus perierit; neque enim resina inde resultans neque ejus cum alcohol vini solutio neque accensio ejus jucundi lavendulæ odoris indicium ostendebat. Plura notatu ex hoc experimento digna in usum maxime physicum deprimere licet; nam clare inde docemur, 1) resinas non nisi esse olea subtiliora ab acido admixto in coagulum densata; inde enim fit, ut omnia gummata & resinæ per siccam destillationem acidum stigma largiantur: hinc etiam dependet ratio, quare salia lixiviosa cum gummatis probe mixta eorum subtile oleum a compedibus suis, quibus involutum hærebat, liberant, ut hac ratione etiam commodissime in spiritum vini transeat, 2) præfatum quoque experimentum, olea destillata ex insigni terræ copia mixta esse, liquido confirmat: hæc terra si olea accenduntur, per flammam volatilis fit & sub forma vaporis densi & nigricantis in auras fertur; si vero ab acido admixto hæc ipsa terra ligatur & figitur, & tum resina inflammatur, non avolat ut antea, sed in fundo vasis relinquitur. Hactenus Hoffmannus.

§. CLXXXVIII.

Resina quæcunque destillationi siccæ subjecta suppeditat phlegma oleum acidum & in retorta terram relinquit. Non vero solum ex commixtione spiritus nitri cum oleo lavendulæ emergit resina §. CLXXXVII, sed etiam ex alio acido minerali ut vitriolico & oleo quodam æthereo ut terebinthinæ, spicæ, anisi &c. inter se combinatis concrevit resina, unde tam syncrissis quam diacrissis docet,

Uterior in-
quisitio in
partes resinæ
constituen-
tes opè dia-
criseos &
syncrifeos,

docet, ea, quæ dixi §. CLXXXVI, vera esse, nimirum quod partes resinæ constituentes sint oleum æthereum & acidum.

§. CLXXXIX.

Resinæ sunt corpora acido sulphurea.

Resinæ constant ex acido & oleo æthereo §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII. Olea vero ætherea sunt corpora sulphurea §. CLXXVII, ergo resinæ sunt corpora salino-sulphurea & speciatim acido-sulphurea.

§. CXC.

Resinæ sunt inflammabiles.

Corpora sulphurea sunt inflammabilia §. CLXXIII, hinc etiam resinæ sunt inflammabilia corpora §. CLXXXIX.

§. CXCI.

De partibus constitutivis saponis veri & perfecti.

Sapo verus & perfectus ex oleo & sale alcalino fixo confici & in hæc iterum resolvi potest. Partes igitur saponis veri & perfecti constitutivæ sunt oleum & sal alcali fixum.

§. CXCII.

Sapo potest confici ex sale alcali fixo & oleo tam destillato quam expresso.

Cum sapo verus & perfectus constet & præparari possit ex oleo & sale alcali fixo §. CXCI, oleum vero sit vel destillatum vel expressum §. CLXXVIII, patet, saponem ex sale alcali fixo & oleo vel expresso vel destillato confici posse.

§. CXCIII.

De bonitate saponis.

Cum sapo verus & perfectus confici possit ex oleo & sale alcali fixo §. CXCI, facile est collectu, ut, quo purius est oleum & sal alcali fixum, ex quibus sapo præparatur, eo purior, melior & vsui interno aptior sapo producat.

§. CXCIV.

De præparatione saponis ex oleo & sale alcalino volatili.

Sapo quidam vel potius substantia ei similis etiam confici & produci potest ex sale alcalino volatili puro & oleo subtilissimo & volatilissimo, quale est alcohol, & sapo inde emergens est omnium subtilissimus & penetrantissimus.

tissimus. Constat igitur ejusmodi sapo ex oleo & sale alcalino volatili tanquam ex suis partibus constitutivis. Plura de ejusmodi sapone notatu digna legi possunt in *Celeberrimi Boerhave Elementis Chemiæ Parte II. process. CXXII.*

§. CXCIV.

Referuntur a medicis chemicis non tam ad saponem quam potius ad corpora saponacea corpora, quæ partes quidem oleosas, nullum vero sal alcali sed potius sal acidum continent, cujus generis sunt mel saccharum manna & id genus alia. Ad mannam enim quod attinet, illa experientia teste tam in aqua quam spiritu vini est solubilis & cum ejusmodi corpus dicatur saponaceum §. CLXXXV, ratio patet, cur manna inter saponacea referatur. Saccharum vero & mel continere sal acidum & partes oleosas, artis chemicæ ope satis luculenter demonstrari potest, & quod saccharum sit sal, probatum fuit in antecedentibus §. CLXXXV. Ex his igitur omnibus concludo, corpus quoddam referri ad saponacea vel eam ob causam, quoniam tam in aqua quam spiritu vini est solubile, vel eam ob rationem, quoniam ex sale, quodcunque sit, & oleo constat. Quod vero ea etiam corpora, quæ ex sale quocunque, sive sit acidum sine alcalinum, & oleo constant adeoque mixta ex sale & oleo composita sunt, corporibus annumerentur saponaceis, ex eo luculenter apparet, quoniam ista etiam vegetabilia, quæ ex sale acido & partibus oleosis constant, referuntur inter saponacea iisque attribuitur vis saponacea. Proprie ergo hæc tantum corpora, quæ tam in aqua quam spiritu vini solvi possunt, sunt saponacea §. CLXXXV, ista vero e contrario, quæ in aqua & spiritu vini simul non solubilia & ex sale acido & oleo constant, improprie saponacea vocantur.

De corporibus saponaceis proprie sic dictis.

§. CXCVI.

Partes medicamenti in spiritu ardente seu spiritu vini rectificatissimo & aqua simul solubiles nomino saponaceas & cum

De partibus medicamenti saponaceis

G

cum

fixioribus,
volatiliori-
bus & spiri-
tuosis.

cum solutio sit mixtio perfecta (per princ. chem.) saponaceæ partes quoque nominari possunt eæ, quæ tam cum spiritu ardente quam aqua simul sunt commiscibiles. Hæ vero partes, nimirum saponaceæ, sunt duplicis generis vel *fixiores* vel *volatiliores*. Illæ sunt partes fixæ in aqua & spiritu ardente simul solubiles, hæ vero sunt quidem itidem in aqua & spiritu ardente simul solubiles sed non cum spiritu sed tantum cum aqua ope caloris elevari possunt & alembicum transcendunt. Ejusmodi denique partes cum aqua & spiritu ardente simul commiscibiles, quæ tam cum aqua quam spiritu ope caloris in altum elevari possunt, nomino *spirituosas*.

§. CXCVII.

De partibus
gummatibus
constituti-
vis.

Docente syncrifi & diacrifi chemica gummi est mixtum constans ex aqua terra oleo & sale acido. Hæ substantiæ sunt partes ejus constitutiivæ & cum earum proportio in diversis gummatibus non sit vna eademque sed varia, hoc sequenti modo solet indicari. Sic si in quodam gummate, quod est pars medicamenti constitutiiva, prædominatur terra oleum vel sal, hæc pars gummosa dicitur *pars gummosa terrea, oleosa, salina* vel *gummoso terrea, gummoso - oleosa, gummoso - salina*, si porro in parte gummosa prædominatur terra, oleum vero magis, quam terra, & sal omnium maxime, dicitur *pars gummosa terreo - oleoso - salina*, & si in parte gummosa sal magis & terra maxime prædominatur, *pars gummosa salino - terrea*.

§. CXCVIII.

Quænam
producantur
destillatione
sicca ex gum-
mate.

Cum gummi sit mixtum ex aqua terra oleo & sale acido §. CXCVII, & ignis concursu ex sale acido oleo & terra sal alcali generari possit §. CLXVIII, patet exinde ratio, cur gummi Arabicum omniaque huic similia gummata reliqua destillationi sicca subjecta largiantur phlegma acidum, oleum, liquorum alcalinum & cineres & terra & sale alcalino fixo maxima ex parte constantes.

Excel-

Excellentissimus Dominus Geoffroy sequentia refert se destillationis sicæ ope ex gummi arabico & tragacantho obtinuisse: *Analyti chymica*, dicit in *Tomo II. Tractatus Materia Medica* pag. 575, gummi arabici libræ duæ exhibuerunt phlegmatis inodori saporis expertis & limpidi vncias tres & drachmas quinque; acidi & rufescentis vncias decem, drachmas tres & grana quinque; liquoris alcali vnciam integram, drachmas sex & grana viginti sex; olei tum tenuioris tum spissioris consistentiæ vnciam integram, drachmas quinque & grana viginti quatuor; massa nigra in retorta superstes pendebat vncias septem & drachmas quinque; quæ per horas triginta in crucibulo igne reverberii calcinata reliquit cinerum leucophæorum vnciam integram & grana triginta sex: ex quibus salis alcali fixi drachmæ tres & grana triginta sex extracta sunt. Porro *analyti chymica*, refert idem pag. 579, ex tragacanthi libris duabus prodierunt phlegmatis limpidi inodori insipidi vnciæ tres & drachmæ septem, humoris phlegmatici rufescentis odore empyreumatico sapore subacido subamaro quasi nucleorum persicorum, qui acidi valentis notas præbuit, vncias decem & grana octo; humoris leviter rufescentis tum acidi tum alcali vrinosi vnciam integram drachmas duas & grana novem; olei rufescentis tum tenerioris tum spissioris vnciam integram drachmas duas & grana quatuor; massa nigra in retorta superstes carbonis instar densa pendebat vncias octo, quæ per viginti octo horas calcinata reliquit cinerum leucophæorum vnciam integram; ex quibus salis alcali drachmæ duæ & grana triginta lixivio extracta sunt. Non vero existimandum est, sal alcali a natura inesse his gummatibus. Haudquaquam, sed destillatione sicca partim hæc gummata in partes suas resoluta fuerunt constitutivas, partim vero ex eorum partibus constitutivis nova fuerunt producta generata illis naturaliter non in hærentia.

§. CXCIX.

Mucilago &
gelatina quid
sint

Substantia gummosa vegetabilis dicitur quoque *mucilaginosa, mucilago, principium mucilaginosum, & substantia gummosa animalis gelatina, substantia gelatinosa, principium gelatinosum.*

§. CC.

De partibus
constitutivis
gelatinæ.

Cum substantia gelatinosa sit gummosa §. CXCIX, ex iisdem, ex quibus hæc, constare debet partibus constitutivis.

§. CCI.

Quænam ex
gelatina igne
siccò tractata
producan-
tur.

Si gelatina igni comittitur siccò, qui successive per gradus augetur, non in partes solum resolvitur constitutivas sed ex his etiam ignis ope nova generantur producta, quæ ipsi naturaliter non insunt. Successive enim in receptaculum transeunt aqua limpida, spiritus pinguis salino-oleosus, sal volatile siccum vrinosum, oleum levius ex brunno-flavescent tandemque oleum crassum nigricans admodum foetidum & in retorta remanet corpus spongiosum leve nigerrimum & amaricans, quod in aere libero perfecte exustum meram terram inspidam omnisque falsedinis expertem offert. Si hæc igitur pensitamus, cognoscimus, sal vrinosum a destillatione sicca fuisse productum ex partibus gelatinæ constitutivis, nimirum oleo & sale, adeoque non eductum sed productum esse.

§. CCII.

Pinguedo
quid.

Vocabulum pinguedo in vario adhibetur significatu. Quidam hoc in adeo lato utuntur significatu, ut per id omne corpus inflammabile quin phlogiston ipsum intelligant. Alii vero per pinguedinem intelligunt substantiam inflammabilem tactu lubricam, quæ aquæ per se non commisceri & per certum ignis gradum in fluorem redigi ac in eodem conservari potest, quem significatum ego etiam amplector.

§. CCIII.

De speciebus
pinguedinis.

Pinguedo calori aeris æstivo consueto exposita fit manetque vel fluida vel non. In priori casu pinguedo dicitur.

dicitur *fluida*, in posteriori vero *solida*. Hæc iterum est vel *durior* vel *mollior*. Prior, si ex regno depromta est animali, dicitur *adeps* seu *axungia*, adeoque adeps seu axungia est pinguedo animalis solida durior. Hæc depromta est ex animalibus vel ruminantibus vel non ruminantibus. In priori casu dicitur *sebum*. Nonnulli vocabulis pinguedo & axungia vtuntur promiscue & distinctionem inter pinguedinem & axungiam negligunt.

§. CCIV.

Si §. CIII. dicta pensitamus, sine ullo perspiciamus **negotio**, pinguedines, quocunque veniant nomine, a se invicem ratione consistentiæ differre, dum aliæ sunt *fluidæ* vel *solidæ*, & hæc vel duriores vel molliores.

Pinguedines differunt a se invicem ratione consistentiæ.

§. CCV.

Chemia nobis detegit, pinguedines constare **fat magna** ex parte ex oleo vntuoso seu expresso. Sed cum dentur pinguedines *solidæ* §. CCIII, facile est collectu, præter hoc necessario aliud quid iis inesse debere, quod ipsis solidam largitur consistentiam & hoc nihil aliud esse potest quam terra vel acidum cum terra combinatum.

Oleum vntuosum est pars constitutiva pinguedinis.

§. CCVI.

Quod nil nisi sola pura & simplex terra ingrediatur mixtionem pinguedinis & cum oleo vntuoso §. CCV. combinata pinguedinem constituat, ipsique solidam largiatur consistentiam, demonstrari nequit. Quod vero hæc **substantia**, quæ præter oleum vntuosum §. CCV. pinguedinum mixtionem ingreditur ipsisque solidam largitur consistentiam, acidum sit, non ex eo solum patet, quoniam artis chemicæ ope, si tantummodo salis vrinosi generatio impediatur, cidi in pinguedinibus existentia demonstrari & sensibus sisti potest, sed de eo etiam eo minus dubitari potest, quo certius est illud experimentum, quo ex oleo vntuoso seu expresso cum acido commixto arte che-

Acidum est pars constitutiva pinguedinis.

mica pinguedo præparari potest. Nam si v. g. oleum olivarum cum spiritu nitri miscetur & digestionem exponitur, oritur massa pinguedini perfecte similis seu potius pinguedo ipsa. Idem experimentum exstat in Actis Academiae Regiæ Parisinæ Ann. CIDCCCXIX, quod dicta demonstrat, sic descriptum: Recipiatur limaturæ martis vncia dimidia, humectetur spiritu vini, deinde adfundatur oleum olivarum ad quatuor vel quinque digitorum eminentiam; huic superaffundantur spiritus nitri vnciæ duæ; sic ferrum solvitur æque ac alio tempore absque olei additione fieri consuevit, quo facto solutio ad refrigerandum collocatur in loco frigidiusculo; sic oleum olivarum coagulatur in sebum superficiei innatans, quod postea separari potest & vera pinguedo sebacea ut solito acrior est. Clarissime igitur ex his omnibus liquet, alteram partem pinguedinis constitutivam esse acidum, hocque solidam ei largiri consistentiam.

§. CCVII.

Hoc acidum est cum terra combinatum.

Quamvis vero certum sit, quod oleum unctuosum cum acido combinatum constituat pinguedinem ipsique solidam largiatur consistentiam §. CCV. CCVI, nihilominus tamen, cum terra sit omnis soliditatis fundamentum, dubitari nequit, terram simul inesse pinguedini eamque cum acido combinatam solidam pinguedini largiri consistentiam, quin a posteriori etiam hujus terræ cum acido mixtæ præsentia ope chemiæ demonstrari potest. Hæc terra commode nominari potest terra acida.

§. CCVIII.

Differentia pinguedinum in quo consistat.

Cum terra acida pinguedinibus solidam det consistentiam §. CCVII, manifestum est, quod pinguedines, cum ratione consistentiæ a se invicem differant & vel solidæ vel fluidæ & illæ vel duriores vel molliores sint §. CCIV, hanc differentiam diversæ, qua terra hæc acida ipsis est admixta, copiam debeant, ita, ut pinguedo solida dura a molliori & fluidi-

fluidiori non differat, nisi in eo, quod illa majorem terræ acidæ quantitatem habeant admixtam.

§. CCIX.

Terra proprie & stricte sic dicta est corpus solidum friabile, quod nec ab igne fundi nec in aqua oleo & spiritu solvi potest. Patet hinc, quid sint particule terrestres seu terræ. Terra quid?

§. CCX.

Per corpus friabile intelligo ejusmodi corpus, cujus partes non majori vi coherant quam ut digitis conteri queat. Corpus friabile quid sit.

§. CCXI.

Corpus in vel de terra natum & vasis fluidum natriens vehentibus destitutum dicitur minerale seu fossile. Minerale quid.

§. CCXII.

Corpus fossile ad sensum homogeneum ad ignem fusile & malleabile dicitur metallum, corpus vero non malleabile ex metallo & alio corpore compositum semimetallum, Metallum & semimetallum quid sit.

§. CCXIII.

Ex hoc & antecedenti paragrafo manifestum est, quid sint partes minerales, & metallicæ. Scholion.

§. CCXIV.

Regulus sine metallo nec cogitari nec existere potest, adeoque est metallum, unde patet, quid intelligatur per partes regulinas, portionem regulinam seu substantiam regulinam. Regulus & partes regulinæ quid sint.

§. CCXV.

Lapis est corpus fossile solidum durum nec friabile nec ductile nec malleabile nec fusile nec in aqua & oleo solubile, unde apparet, quid sint partes lapideæ. Lapides & particule lapideæ quid sint.

§. CCXVI.

§. CCXVI.

Camphora
quid?

Camphoræ, quæ etiam ut pars constitutiva certorum vegetabilium ingreditur mixtionem, oblitus fui, hinc huc de eadem pertinentia subjungam. Est vero camphora substantia solida volatilis inflammabilis & in spiritu vini solubilis, unde patet, quid sint partes camphorata.

§. CCXVII.

Synopsis
generalis
partium con-
stitutivarum
medicamen-
torum.

Pertractatis iis omnibus, quæ ad generalem de partibus medicamentorum constitutivis considerationem pertinent, nec inutile nec supervacaneum & incongruum fore dijudico, brevem de partibus medicamentorum, præsertim vegetabilium & animalium, constitutivis hic subjungere synopsis generalem: Partes medicamentorum constitutivæ ratione consistentiæ suæ sunt vel fluidæ vel solidæ. Partes medicamenti solidæ sine mixtionis suæ mutatione ab igne elevari vel possunt vel non possunt. In casu priori dicuntur *volatiles* seu *volatiliores*, in posteriori vero *fixæ* seu *fixiores*. Partes igitur medicamentorum constitutivæ solidæ sunt vel volatiliores vel fixiores. Partes medicamenti solidæ fixæ iterum sunt sic comparatæ, ut vel in aqua vel spiritu vini seorsim tantum vel in spiritu vini & aqua simul solvi & a reliquis commixtis separari possint. Illæ partes medicamenti fixæ, quæ in aqua tantum sunt solubiles, in fermentationem & simul in crystallos abire possunt, vel tantum in fermentationem absque eo, ut in crystallos redigi possint. Priores partes, hoc est, partes medicamenti fixæ in aqua tantum solubiles, quæ simul in fermentationem & crystallisationem abire possunt, sunt *salia* §. CLXXXV, posteriores partes, id est, tales partes fixæ in aqua tantum solubiles & fermentabiles absque eo, ut simul in crystallos abeant, dicuntur & sunt *partes gummosæ* §. CLXXXV. Partes vero medicamenti fixæ in spiritu vini re-ctificatissimo tantum solubiles nominantur *resinosæ* §. CLXXXV. & quæ tam in spiritu vini quam aqua simul sunt solubiles, *saponaceæ* §. CLXXXV. & hæc speciatim, si
sine

sine mixtionis suæ mutatione ab igne elevari nequeunt, *saponacea fixiores*. Hactenus de partibus medicamentorum constitutivis solidis fixis. Nunc progrediamur ad volatiles. Hæ, scilicet partes medicamenti solidæ volatiles sunt vel inflammabiles & solubiles in spiritu vini non vero in aqua vel non inflammabiles & in aqua tantum solubiles. Priores partes, nimirum solidæ volatiles inflammabiles & in spiritu vini solubiles dicuntur *camphorata* §. CCXVI, & constituunt *camphoram* §. cit., posteriores vero partes, scilicet solidæ volatiles in aqua tantum solubiles, si sapidæ sunt, *salia volatilia* §. CXVIII & sunt vel acida vel alcalina vel *media* §. CXXIV, CXLII. Porro partes volatiles cum spiritu & aqua simul & ita commiscibiles, ut nullam sensibilem mutationem in iis producant, vel cum aqua tantum vel tam cum aqua quam spiritu ope caloris elevari possunt. Priores nominantur *partes saponacea volatiliores* §. CXCVI, posteriores vero *spirituosa* §. cit. Aliæ vero partes volatiles cum aqua per se solæ non commiscibiles & inflammabiles sunt *olea*, §. CLXXVI, eaque sunt, prout vel expressione vel destillatione preparantur, vel *expressa* seu *unctuosa* vel *destillata* §. CLXXVIII, & hæc sunt vel *essentialia* seu *atherea* vel *empyreumatica* §. CLXXIX. illa vero vel *infusa* vel *colta* §. CLXXX.

SECTIO IV.

DE

COGNOSCENDIS ET DETERMINANDIS PARTIBUS MEDICAMENTORUM CONSTITUTIVIS.

§. CCXVIII.

Partes medicamentorum constitutivæ duplici modo cognosci & detegi possunt vel ope chemiæ vel sine ista sola attentione ad ea, quæ de partibus medicamentorum constitutivis per sensus cognosci possunt. Sic a sapore

Quotuplici
via partes
medicamen-
torum con-

H

medi-

Constitutivæ
delegi pos-
sunt.

medicamenti ad salium in eodem existentiam, ex inflam-
mabilitate medicamenti ad partium sulphurearum in
eodem præsentiam & ab odore medicamenti ad partes vo-
latiles ipsi inhærentes certo concludi potest.

§. CCXIX.

Attentione
ad ea, quæ
sensus do-
cent, partes
constitutivæ
medicamen-
ti detegi
sunt.

Quicumque igitur hæc omnia, quæ antea perhibui
§. CCXVIII, exactius pensitat, sine vlllo perspicit negotio,
quod partes medicamentorum constitutivæ, si eæ per sen-
sus cognosci possunt, per attentionem ad ea, quæ in
sensus cadunt, detegi & determinari possint §. CCXVIII.

§. CCXX.

Attentio non
sufficit.

Non vero solum ad cognitionem partium medica-
mentorum constitutivarum, quæ per sensus cognosci
possunt, perveniendam sufficit, vt ad ea, quæ sensus nos
docent, attendamus §. CCXIX, sed præterea etiam necessa-
rium est, vt ea, quæ de rebus in sensum incurrentibus
nobis nota sunt, in memoriam revocemus atque ex his
formemus ratiocinium. Si enim modum, quo ad cogni-
tionem præsentia salium in opio deducimur, examinamus
atque evolvimus, hunc ita se habere & sequenti contineri ra-
tiocinio deprehendemus. Nos gustu experimur, opium gau-
dere sapore acri amaro. Nunc nobis in mentem incurrit,
quod sal sit principium saporis §. CXV. atque ex his dua-
bus propositionibus concludimus, salia opio inesse. Et
quis salium in opio præsentiam negare potest, cum hæc alia
quoque ratione demonstrari possit. Eodem ratiocinandi
modo utimur in omnibus aliis casibus, in quibus sensu-
um ope in partes medicamentorum constitutivas inquiri-
mus, atque simul ex his & antecedentibus satis superque
apparet, quod sine chemiæ ope solo sensuum beneficio
partes medicamentorum constitutivæ cognosci & determi-
nari possint.

§. CCXXI.

Ratio ordi-
nis in per-
tractione se-
quentium.

Quum igitur certum sit atque indubitatum, partes
medicamentorum constitutivas duplici via nimirum vel
ope chemiæ vel sine ista solo sensuum beneficio cognosci
atque

atque determinari posse §. CCXVIII, CCXIX, CXX, naturalis hic sese nobis offert ordo, qui in eo consistit, ut inquiratur primo, quomodo ope sensuum partes medicamentorum constitutivæ & quænam cognosci & determinari possint, & deinde, quomodo eadem partes & quænam ope chemiæ detegi possint. Cum vero partes medicamentorum constitutivæ, ad quarum cognitionem pervenitur ope sensuum, vel per gustum vel olfactum vel visum cognoscantur, non incongruum erit, pertractare primo, quomodo hæ partes & quænam harum ope gustus detegi possint & deinde reliquos considerare sensus. *Atque hunc ordinem naturæ rerum admodum congruum & conformem ego quoque in eorum, quæ sequuntur, pertractatione observabo atque a gustu incipiam & deinde ad reliquos progrediar sensus.*

§. CCXXII.

Sensatio, quæ oritur ab actione salium in linguæ *pillulas nerveas*, dicitur *gustatio*, & facultas hanc salium actionem sentiendi *gustus*, unde patet, quod differentia quædam inter gustum & gustationem intercedat; ille nempe de potentia seu facultate sentiendi salium in linguam actionem intelligitur, hæc vero actum ipsum involuit. *Primum itaque, quod ad gustationem requiritur, est actio salium, quæcunque sint; nam sine sale nunquam gustationem fieri posse, inter omnes constat omnesque fatentur sal esse principium saporis, primum lapidum & gustabile §. CXV. Deinde salium quoque, cum ea non agant nisi sint soluta, solutio ad gustationem excitandam requiritur. Terminus sapor hic sumitur non subjective & ego intelligo per eum illam corporibus insitam qualitatem a salibus eorum dependentem & gustum in actum deducentem. Quod vero saporis qualitas insita, exinde apparet, quia in corporum natura latitat nec ab extra adfertur, sed a diversa salium in corporibus contentorum natura & miscela dependet; gustum autem quod subintelligat & com-*

De gusta, gustatione, saporibus & corporibus sapidis in genere horumque notis.

plectatur, inde patet, quia sapor est objectum gustus nec sine sapore gustus in actum deducitur nullaque possibilis est gustatio. Corpora autem, quæ saporem præbent seu quorum salia in linguam agunt, dicuntur *sapida*.

§. CCXXIII.

De differen-
tia medica-
mentorū
ratione sa-
poris.

Medicamenta non vno eodemque gaudere sapore sed diverso linguam afficere sapore, acido, dulci, acerbo & austero, amaro, balsamico & aromatico, inter omnes constat. De differentia horum saporum nullam suppedi-
tare possum notionem distinctam neque quisquam a me eam desiderabit, qui novit, hanc differentiam verbis exprimi non posse & nos non nisi *claram horum saporum habere ideam*. Scire quidem & dicere possumus, hoc corpus gaudere sapore acido, dulci, acerbo vel amaro, sed characteres istos, quibus hi saporis a se invicem distinguuntur, indicare & determinare non valemus.

§. CCXXIV.

A sapore me-
dicamenti
quocunque
ad salium in
eo præsen-
tiam conclu-
di potest.

Cum omnis sapor dependeat a salibus §. CXV. CCXXII, semper certo & tuto ex sapore, quem medica-
mentum linguæ imprimit, quicumque sit, ad salium in medicamento præsentiam argumentari licet: id quod jam pluribus ostensum fuit in antecedentibus. Quamvis vero hoc certum sit atque indubitatum, quod omnis sapor proficiscatur a salibus atque a sapore ad salium existentiam certo concludi possit, nihilominus tamen, cum sapor sit vel acidus vel dulcis vel acerbus vel aromaticus hique saporis a se invicem maximopere differant §. CCXXIII, prona fluit consequentia, quod sal, si saporem exhibere debet acidum, dulcem, acerbum, amarum vel aromaticum, singulari modo sit comparatum & determinatum. Non immerito ergo hinc quæstio movetur, quam specifica indole sal, si saporem acidum, dulcem, acerbum, amarum & aromaticum excitare debet, sit præditum, & annon ex sapore medicamentorum acido, dulci, acerbo,
ama-

amaro & aromatico partes eorum constitutivæ quædam cognosci & quarumnam præsentia exinde concludi possit. Tentandum igitur mihi erit, annon hac in re certi quid & quidnam determinari possit.

§. CCXXV.

Cum ex sapore medicamenti, quicumque sit, certo concludi possit, ipsi inesse salia §. CCXXIV, patet, quod sapor medicamenti, quicumque sit, nos doceat, salia esse partes medicamenti constitutivas.

Sapor medicamenti docet, salia ipsius esse partes constitutivas,

§. CCXXVI.

Non dum adhuc hic determino, num partes medicamentorum istæ, quorum præsentia in iis ope sensuum detegi possunt, sint partes eorum constitutivæ proximæ an remotæ. Hic tantum sollicitus sum de cognoscendis & determinandis ope sensuum partibus medicamentorum constitutivis, neque inquiri, num sint partes constitutivæ remotæ an proximæ. Quicquid sint, sive sint partes constitutivæ remotæ siue proximæ, hoc mihi hic perinde est, in sequentibus vero determinabitur, quamnam partes medicamentorum constitutivæ sint proximæ vel remotæ, & quomodo hæ utræque cognosci & determinari possint. Hoc monere debui, ne quis me forsan vitii accuset.

Scholion.

§. CCXXVII.

Ex sapore medicamenti, quicumque sit, ad salium in eo præsentiam certo concludi potest §. CCXXIV. Cum vero salia acida tantum saporem exhibeant acidum omnis que acidus sapor a salibus proficiscatur acidis, sequitur, ut, si quod medicamentum sapore gaudet acido, certo exinde inferre liceat, quod salibus præditum sit acidis.

Ex sapore medicamenti acido ad salium acidorum in eo præsentiam argumentari licet.

§. CCXXVIII.

Ex sapore medicamenti acido argumentari licet ad salium acidorum in eodem præsentiam §. CCXXVII, adeoque

Sapor medicamenti acidus docet,

salia acida
esse partes
ejus consti-
tutivas.

que hujus ope cognoscimus, salia acida esse partes medi-
camenti sapore acido præditi constitutivas.

§. CCXXIX.

Scholion.

Non nego, quod medicamenta sapore acido gauden-
tia præter salia acida nullas alias possideant partes consti-
tutivas, sed cum mihi hic tantum res sit cum iis medica-
mentorum partibus constitutivis, quorum præsentia sen-
suum ope cognosci & detegi potest, de reliquis non sum
solicitus, quamvis concedam, alias quoque adesse. Vnius
positio non est alterius exclusio.

§. CCXXX.

Sapor medi-
camentorum
dulcis a quo-
nam specifi-
ce determi-
nato sale
proficiscat-
ur.

Si quod medicamentum saporem exhibet dulcem,
manifestum est, quod, quemadmodum omnis sapor sa-
lium præsentiam demonstrat §. CCXXIV, sic dulcis quo-
que sapor medicamenti salium in eo existentiam clare
ostendit, adeoque ex dulci medicamenti sapore certo con-
cludimus, quod salia ipsi insint. Quam vero specifica
qualitate hæc salia debeant esse prædita, ut saporem ex-
hibeant dulcem, ulterius mihi est determinandum. Ego
experimentis convictus asserere non dubito, quod salia,
si saporem exhibere debent dulcem, debeant esse acida &
cum partibus sulphureis debita in proportione & certo mo-
do commixta; nam experimentis chemicis luculenter de-
monstrari potest, quod omnia dulcia copiosis salibus
acidis & partibus sulphureis sint prædita & quod ista massa,
quæ saporem efficit dulcem, sit mixtum ex salibus acidis
& particulis sulphureis. Saccharum mel passulæ & man-
na sapore gaudent dulci nec vllus nisi chemiæ ignarus &
cognitione partium hæc corpora constituentium destitu-
tus negare potest, hæc corpora salia acida & sulphureas
partes in sat magna continere copia. Quin si arte chemi-
ca a corpore dulcis saporis partes sulphureæ & salia acida
separentur & tollantur, simul evanescet saporis dulcedo;
ex quo clarissime patet, quod sapor dulcis proficiscatur a sa-
libus acidis cum sulphureis partibus certo modo combinatis.

§. CCXXXI.

§. CCXXXI.

Quod sapor dulcis proficiscatur a salibus acidis cum partibus sulphureis certo modo commixtis jam fuit probatum §. CCXXX, & præterea quoque hoc demonstrarunt Viri exquisitissimæ eruditionis & de materia medica optime meriti, Excellentissimus Dominus D. *Cartheuser* & Celeberrimus beatus Georg. Wolffg. *Wedelius*. Hic in sua *Theoria saporum medica* Sectione III. de dulcium natura usu & abusu p. m. 80. ita scribit: dulcia ex sale acido & sulphure æquabiliter mixtis constare, ratione & experientia edocti asserimus. Sic in regno vegetabili omnia dulcia hæc exhibent principia. Videmus enim speciatim ex saccharo melle & manna aliisque ad oculum demonstrari ac fundi spiritum acidum corrosivum ac oleum, modo excutiantur tria sulphuris spumescens, quæ intimius secum gerunt & ligant hæc talia, ut sal liberari & fluorem adipisci queat - Experimento facto eadem enheiresis succedit in radice glycyrrhizæ, & polypodii, particulis scilicet sulphureis separatis & depressis acor & amarities in promptu est - - Vnde revera ubi mel, ibi fel, ibi acor demonstrari potest. In singulis illis ut & omnibus dulcibus est sulphur roscidum blandum oleosum spirituosum inflammabile, inest & acidum - - Exemplo sit porro præter alia saccharum saturni ex acido & sulphure aceto destillato & minio constans. Postquam nimirum sulphur saturni per calcinationem aptatum fuit, ut poris suis admittat acetum in eoque solvi queat, in momento adest dulcedo, quæ cum saccharo vel melle certare possit. Tantum vero sulphuris cum acido est connubium, ut si postmodum destilletur saccharum saturni per se, spiritus inde habeatur inflammabilis instar spiritus vini ob particulas spirituosas prius sub acidi jugo depressas & inversas laxatis & depressis vinculis resuscitatas. Parili modo id elucet in vitriolo ipso, quod cum acrimonia dulcedinem præ se fert, tum nativo tum arte facto & quasi tali, quando liquores acidi, succus citri, cydoniorum, pomorum, acetum,

Adducuntur probationes aliorum de origine & sede saporis dulcis.

tum, spiritus acidi falis, vitrioli, aqua fortis &c. limatura
 ræ maris tanquam sulphure terreo apprime toeti affun-
 duntur immutatis sic ac obtusis particulis acidis & cum
 terreo sulphureis intime combinatis. Doctissimus vero
 Dominus D. Cartheuser in suis *Fundamentis Materia medica*
tam generalis quam specialis Parte 1. Sect. VIII. de dulcibus
moleculæ, dicit, illæ, quæ sub aggregatione sua massas
dulces formant, ex terra teneriori in aqua, quamdiu mix-
tio durat, solubili nec minus acido subtili mobili volatili
& substantia oleoso-unguinosa aut tenerissima saltem phlo-
gista compositæ sunt, quibus in saccharo vulgari & con-
cretis similibus arte paratis ordinario salinum alcalinum cum
acido nativo in sal medium degenerans accedit. Princi-
pium oleoso-unguinosum aut inflammabile tenerius por-
tionem salino-terream per se in naturalibus austeram ac
stypticam involvit ac temperat adeoque concursu suo &
intima ad- & immixtione dulcedinem primario producit.
 Nam saccharum, manna, mel, & quævis dulcia nativa re-
 liqua, sive sint mucilaginea, aut resinoso mucilaginea,
 sive sicca saliniformia, in arenæ balneo e retorta igne
 sicco destillata transmittunt 1) phlegma flavescens de-
 bili odore & sapore acidulo balsamico præditum 2) spi-
 ritum flavum vel ex flavo-rubicundum pinguem phlogi-
 sto-acidulum mobilissimum, qui recens tenerrima efflu-
 via copiose spargit, quæ naribus excepta instar armoraci-
 cæ contritæ violentum pruritus excitant. Ipse quoque
 spiritus cuticulæ instillatus leviter eam arrodit & flavam
 producit maculam aliquamdiu pertinaciter inhaerentem;
 hisce 3) paucillum olei substantialis ex bruno-nigrican-
 tis succedit, quod ceu spiritu specificè gravius fundum
 petit & in fundo retortæ caput mortuum nigrum terreum
 iners fixissimum relinquitur & quidem copiosissimum post
 siccorum saliniformium, parcius post mucilagineorum
 destillationem. Non diacriseos tantum sed etiam syncris-
 eos exemplis prædicta dulcium principia constitutiva pro-
 bantur. Noto v. g. notius est, fructus plantarum dul-
 cissimos

cissimos in principio fuisse austeros ac stypticos & successiva demum eaque intimiori principii vnguinosi aut oleosi immixtione, cooperante tamen calore solis, dulcedinem adipisci. Uvæ primo austeri saporis sunt, deinde acidum puriorem subtilioremque postea acidulo-dulcem tandemque dulcem perfectissimum consequuntur. Chymus animantium, præsertim illorum, quæ solis radicibus dulcibus, granis, herbis, foliis, gramine &c. vescuntur, in ventriculo adhuc crudus crassus terreo-acidus est, mutatur tamen postea in duodeno superveniente intima olei admixtione in chylum dulcem & sensim magis magisque alteratur, donec in sanguine pristina aciditas penitus evanescat, adeo, ut in sanorum sanguine ne micula acidi expliciti, nisi tædiosum ac multiplex artificium chemicum accedat, demonstrari queat. Hactenus Excellentissimus D. D. Cartheuser,

§. CCXXXII.

Hæc adducta §. CCXXX. CXXXI. satis clare demonstrant, saporem dulcem proficisci a salibus acidis cum partibus sulphureis certo modo combinatis. Quæ igitur cum ita sint, ex sapore medicamentorum dulci certo concludi potest, quod istis insint salia acida certo modo cum partibus sulphureis mixta, & quod tam salia acida quam partes sulphuræ sint eorum partes constitutivæ.

Sapor medicamentorum dulcis docet, partes eorum constitutivas esse salia acida & partes sulphuræ.

§. CCXXXIII.

Quamvis igitur a sapore medicamentorum dulci certo concludatur, quod salia acida & partes sulphuræ sint partes eorum constitutivæ §. CCXXXII, minime tamen inverso modo potest inferri, quod omnia ista medicamenta aliaque corpora, quæ salibus acidis partibusque sulphureis gaudent, sapore dulci quoque prædita esse debeant. Nam hoc tantum scimus experimentis convicti, quod sapor dulcis a salibus acidis cum partibus sulphureis certo modo & determinata in proportione commixtis proficiscatur §. CCXXXI, adeoque ex sapore medicamentorum

Qua ratione & proportione salia acida & partes sulphuræ tum inter se tum cum aliis partibus debeant esse commixta, ut sapor in-

de emergat
dulcis, non-
dum liquet

dulci justo inferre licet, quod salia acida & partes sulphurea sint partes eorum constitutivæ §. CCXXXII, qua vero ratione & proportione hæc duo principia, scilicet salia acida & partes sulphureæ, debeant esse combinata, & quænam his aliæ partes quaque ratione & proportione hæc debeant esse commixtæ, ut sapor exinde emergat dulcis, nondum est cognitum & determinatu admodum difficile, mihi que sum persuasus, quod hæc in re veritas, quæ tantis tamque crassis occultata est & circumfusâ tenebris, in lucem vix proferri queat; quamvis differentiam dulcedinis in hoc fundatam esse non negem. Quamdiu igitur hæc nobis nondum sunt cognita & perspecta, tamdiu etiam argumentari non licet, quod ea medicamenta & corpora, quæ salia acida & partes sulphureas continent, sapore gaudere debeant dulci; simulac vero nobis innotuerit, quomodo & qua proportione salia acida tum inter se tum cum aliis partibus & cum quibusnam debeant esse commixta, ut sapor exinde oriatur dulcis, statim quoque tunc nobis longe facilius erit determinatu, quænam corpora ac medicamenta salibus acidis & partibus sulphureis prædita sapore gaudeant dulci & quæ non item.

§. CCXXXIV.

Sapor acerbus & austerus unde?

Vocabula austerum & acerbum sunt synonyma & si qua inter ea intercedit differentia, nulla alia est nisi ratione gradus, ita, ut acerbum gravius & vehementius, austerum autem mitius & lenius gustum afficiat, plerumque vero hæc distinctio negligitur. Si in saporis acerbis & austeris causam inquirimus, chemia nos docebit, sal acidum cum partibus terreis intime unitum saporem efficere acerbum atque austerum, atque idem præter beatum Georg. Wolffg. Wedelium in sua *Theoria saporum medica Sect. VII. de austerorum & acerborum natura usu & abusu Excellentissimus D. D. Cartheuser* in suis *Fundamentis Materia medica tam generalis quam specialis Sect. VI. de austeris stypticis §. I. III. IV. demonstravit. Styptica terrea & metallico-salina, dicit*

dicit hic l. c., primario quidem e terra minerali aut metallo & acido gravissimo & potentissimo corrosionis beneficio unitis componuntur, paucillum nihilominus substantiæ cujusdam vnguinoso-inflammabilis iisdem admixtum esse, observationes & experimenta nonnulla satis testantur. Quemadmodum styptica mineralia aluminosa & vitriolica, pergit, acidum gravissimum & terram crudiorum mineralem aut completum metallum in mixtione sua fovent; sic gummosa & gummeo-resinosa substantia in austeris vegetabilis profapia e terra comparative teneriori, pauca materia oleosa, aut saltem vnguinoso-inflammabili & acido itidem leviori componitur. Binæ v. g. vnciæ cum semisse radicis tormentillæ dederunt, cum eandem ex retorta igne sicco per gradus aucto destillarem 1) aquæ pellucidæ, debili odore, sapore empyreumatico, nequaquam tamen styptico præditæ drachmas duas 2) liquoris flavescens tandemque brunni vnciam dimidiam & grana duodecim 3) olei empyreumatici e brunno-nigricantis circiter drachmas tres. Caput mortuum terrestre pendebat vnciam vnam & drachmas duas. Liquor flavo-brunus sapore pollebat acido & empyreumatico ac manifeste cum alcalicis effervescebat, turbidus tamen reddebatur atque lutosus. Similia quoque eliciuntur e radice bistortæ, terra catechu & reliquis. Notari tamen debet, terram sive succum inspissatum catechu ante destillationem aqua nonnihil humectandum esse; alias valde spumescit ac vehementi expansione sua facile vasa dirumpit. Ex vnciis quatuor conjunctim tres circiter vnciæ liquidi aquei, acidi spirituosii & olei crassi & brunni prodeunt. Remanet vncia vna captis mortui terrestris, quod aqua elixiviatum grana duodecim salis fixi alcalici ignis sicci vehementia demum geniti largitur: oleum quoque jam aliquot guttulis spirituoso-vrinosæ indolis remixtum observatur. Conf. Memoires de l'academie Royale des sciences an. 1709. p. 293.

§. CCXXXV.

Ex sapore medicamentorum acerbo & austero jure concluditur, ipsis inesse partes terreas & acidas.

Cum igitur sapor acerbus & austerus a sale acido cum terreis partibus combinato proficiatur §. CCXXXIV, clarissime liquet, quod sapor medicamentorum acerbus & austerus demonstret, salia acida & partes terres tanquam partes constitutivas his inesse. Docent id quoque exemplo suo mespila immatura, uva immatura, cupula & glandes quercus, cortex & flores granatorum, galla, castanea sylvestres, pyra & poma sylvestria immatura, malicorium, acacia & alia. Horum enim omnium neque minus reliquorum austerorum & acerborum mixtionem tanquam partes constitutivæ ingrediuntur partes terreae & acidæ: id quod chemiæ ope luculenter demonstrari potest.

§. CCXXXVI.

Non argumentari licet a præsentia partium terrearum & salium acidorum in medicamentis ad saporem acerbum & austerum.

Quamvis a sapore medicamentorum acerbis & austero jure meritoque ad partium terrearum & acidarum præsentiam in medicamentis concludi possit §. CCXXXV, nihilominus tamen inverso argumentari non licet modo, quod omnia corpora & medicamenta, in quibus salia acida cum terreis partibus combinata continentur, sint acerbis & austeris. Minime; hoc enim modo si legitime ratiocinari vellemus, nobis prius cognitum esse deberet, qua ratione & proportione inter se & cum aliis partibus & cum quibus & qualibus sint commixtae hæ partes, ut sapor exinde emergat acerbis & austeris. Harum vero rerum cognitione cum sumus destituti, minime quoque argumentari nobis licet, quod omnia ista corpora & medicamenta, quæ salia acida & partes terreas continent, acerbis & austeris esse debeant. Plura, quæ §. CCXXXIII. dixi, etiam huc quadrant.

§. CCXXXVII.

Sapor medicamentorum acerbis variat pro

Cum medicamenta acerbis & austeris sint vel mineralia vel vegetabilia, adeoque eorum terra & acidum, quæ principia sunt saporis acerbis & austeris §. CCXXXIV, vel mine-

mineralia vel vegetabilia sint & præterea medicamentorum acerborum & austerorum terra & acidum ratione gravitatis differat, facile est collectu, quod, prout terra & acidum medicamentorum acerborum sunt ex regno vel minerali vel vegetabili & vel magis vel minus gravia, pro eo etiam sapor eorum acerbus atque austerus ipse variet & modo major modo minor fit; id quod etiam a posteriori confirmatur.

qualitate & gravitate terre & acidorum.

§. CCXXXVIII.

Si medicamenta saporem exhibent amarum, ex eo quidem, quemadmodum ex omni sapore, certo concluditur, salia ipsis inesse y. CCXXIV, sed, qualia sint hæc salia & quibusnam partibus & quomodo his sint commixta ut saporem illum efficiant, determinatu est difficile, & ego malo hac in re meam profiteri ignorantiam meumque suspendere iudicium, quam sententias debili vel nullo plane fundamento superstructas proponere, neque ea omnia, quæ hac de re apud chemiæ & materiæ medicæ scriptores leguntur, mihi satisfaciunt. *Celeberrimus D. D. Caribæuser* putat, eas moleculas, quæ saporem efficiunt dulcem, aliquo modo aliter mutatas & determinatas principia esse saporis amari & hac de re sic se explicat in *Fundamentis suis Materia medica tam generalis quam specialis* Seç. IX. §. V. *Elementa*. inquit, ad substantiæ amaræ fixæ compositionem necessaria materialiter eadem quidem sunt, quæ moleculas dulces formant, terra videlicet, phlegma, sal acidum & materia oleoso-phlogistica aut saltem, qualis sæpe in mere gummosis reperitur, tenerior inflammabilis; at longe tamen alia adest eorum proportio & alius omnino mixtionis modus, qui chemicis hætenus nondum satis innotuit nec unquam forsitan perfecte innotescet. Alii pro principiis saporis amari habent salia acida cum particulis gummoso sulphureis & terrestribus juncta & quidem salia acida cum gummoso-sulphureis particulis non ad decentem proportionem mixta, inde non sat subacta nec domata a sulphure. A sale acido oriri saporem amarum inde obtrendunt,

Vnde sapor amarus oritur, non liquet.

quia sal acidum amarum additum saporem magis amarificantem redderet, secundum regulam, tale additum tali illud magis reddit magis tale, & ex diversa combinatione partium istarum acido-gummi resinoso-terrearum majori his vel illis gradu presentium saporis amari varietatem derivant. Quum vero hæc mihi nondum satis perspecta atque explorata videantur, nihil certi de principiis saporis amari iisque, quæ exinde concludi possunt, determinare audeo.

§. CCXXXIX.

Sapor
medicamen-
torum balsa-
micus ac
aromaticus
docet salia
volatilia oleo-
sa esse eor-
um partes
constituti-
vas.

Si sapor medicamenti balsamicus & aromaticus est, ex eo, quemadmodum ex omni alio sapore, jure meritoque inferitur, medicamenti balsamico & aromatico sapore præditis salia inesse §. CCXXXIV. Nunc porro ex principiis patet chemicis, quod sapor balsamicus ac aromaticus a sale volatili oleoso proficiatur. Quæ de re sapor medicamentorum balsamicus atque aromaticus salia volatilia oleosa partes eorum esse constitutivas manifeste docet.

§. CCXL.

A sapore al-
calico ad salis
alcali præ-
sentiam valet
conclusio.

Si alcalica gustu explorantur, sapor eorum dicitur alcalicus adeoque a tali sapore ad salium alcalicorum præsentiam argumentari licet §. CCXXXIV.

§. CCXLI.

A sapore sal-
so ad præ-
sentiam salis
medii valet
conclusio.

Si salia media gustu percipimus, sapor eorum nominatur salis. Vocabulum salis sumitur in sensu vel latiori vel strictiori. In priori significato omnia ista dicenda sunt salia, quæ sapida sunt & omnis sapor est salis. In posteriori vero significato ille tantum sapor dicitur salis, qui oritur a salibus mediis ut sale communi, adeoque ex hoc sapore concludi potest ad præsentiam salis medii §. CCXXXIV.

§. CCXLII.

§. CCXLII.

Pervenio nunc ad olfactum & modum, quo hujus beneficio partes medicamentorum constitutivæ cognosci & detegi possint. Verum enim vero hic sensus perpauca tantum de his nobis manifestat, neque hoc est mirandum, cum nondum sit detectum, in quo odores corporum diversi a se invicem differant & a quibus partibus hic vel ille odor proveniat. Interea tamen hoc ex odore, quem spargit medicamentum, concludi potest, quod partes volatiles & subtiles ipsi inesse debeant; qua vero particula odorifera specifica gaudeant indole & in quo ab aliis differant particulis odoriferis, vix vel plane non determinari potest. In eo quidem omnes particula odorabiles conveniunt, quod volatiles sint & subtiles, sed ratione conveniunt specifici, quem excitant, magna inter eas intercedit differentia. Nonnulla effluvia odorabilia sunt inflammabilia, id quod sensu visus facile potest detegi, adeoque sulphurea §. CLXXIV, alia vero sapida sunt & in aqua solubilia & per consequens naturæ salinæ §. CCXXIV. adeoque salia volatilia. Nam cum particula odorifera sint volatiles & vi hypotheseos simul sapidae & in aqua solubiles esse debeant, necessario salia volatilia esse debent: hæc enim sunt ejusmodi partes.

Quid olfactus nos doceat de partibus medicamentorum constitutivis.

§. CCXLIII.

Ope olfactus ad egregiam ac perutilem deducimur veritatem, cujus ope facile cognoscere possumus, num acidum salis communis aliis subjectis ut pars constitutiva insit annon. Olfactu nempe percipimus, quod acidum salis communis cum phlogisto seu terra inflammabili combinatum igni injectum odorem spargat alliaceam §. CCXXXVII. Nunc præterea edocemur, quod nullum sal nisi tale acidum ejusmodi exhibeat odorem. Quid igitur certius exinde inferri potest, quam quod omnia ea corpora & medicamenta, quæ odorem spargunt alliaceum, acidum salis communis cum phlogisto combinatum in se contineant?

Olfactus ope detegitur præsentia acidi salis communis in corporibus & medicamentis.

§. CCXLIV.

§. CCXLIV.

Olfactus no-
bis detegit,
quibusnam
corporibus
insit acidum
salis.

Quibus hæc propositio, quod omnia ea corpora, quæ odorem spargunt alliaceum, acidum salis contineant §. CCXLIII. minus vera videtur, illis assensum, non dicam elicere, sed velut extorquere potest chemia. Arsenicum igni injectum experientia teste odore nares ferit alliaceo, qua de re vi hujus propositionis §. CCXLIII. merito inferitur, arsenico inesse acidum salis communis & chemia etiam docet, quod ex acido salis communis & portione metallica arsenicum preparari possit adeoque ex acido salis communis & parte metallica constet. Phosphorus similem exhalat odorem, adeoque exinde vi propositionis §. CCXLIII. sequitur, ut acidum salis communis ipsi insit, atque idem confirmat chemia. *Quin allium ipsum talem, qui ab eo nomen habet, spargit odorem, hinc prona etiam fuit consequentia, quod acidum salis communis allio insit §. CCXLIII, sed nunc quæritur, quomodo hujus acidi in allio presentia ope chemiæ demonstrari possit? In parte hujus systematis speciali probabo, quod allio insit oleum æthereum. Nunc ex antecedentibus est manifestum, quod olea ætherea constent ex acido §. CLXXXI, & ab hoc acido specificè determinato singularem suam nanciscantur naturam atque indolem §. CLXXXII, qua de re hæc omnia quoque valere debent de oleo allii æthereo ejusque acido. Iam ex oleo allii æthereo debito modo secundum artem chemicam cum sale alcalino subtili tractato oritur sal commune. Cum vero nullum acidum cum sale alcali abeat in sal commune, nisi acidum salis communis §. CLXI, manifestum est & perspicuum, quod oleo allii æthereo insit acidum salis communis.*

§. CCXLV.

Quomodo
ope visus de-
ducamur ad
cognitionem
partium me-
dicamenta
constituen-
tium.

Ope visus etiam partes medicamentorum constitutivæ cognosci possunt, si tantummodo ad phænomena medicamentorum in hunc sensum cadentia attendatur, cujus generis sunt productiones scintillarum & flammæ, effervescentiæ, præcipitationes & colorum mutationes, aliæque muta-

mutationes in visum cadentes, quæ cum medicamentis vel solis vel cum aliis commixtis contingunt. Demonstrandum igitur mihi erit exemplis, quomodo per ea, quæ sensus visus nos docet de inflammabilitate, effervescentiis, præcipitationibus, colorum mutationibus aliisque phænomenis in visum incurrentibus, quæ de medicamentis observantur, ad cognitionem partium medicamentorum constituentium pervenire possimus.

§. CCXLVI.

Si videmus, medicamentum flammæ admotum flammam concipere, certo concludere possumus, hoc medicamentum esse sulphureum & partes continere sulphureas §. CLXXIV. CLXXV, adeoque hac ratione de- tegere valemus, quod partes sulphureæ sint partes ejus constitutivæ.

Inflammabi-
litas medica-
menti osten-
dit, ei sul-
phur inesse.

§. CCXLVII.

Si visu cognoscimus, medicamentum quoddam colorem syrupi violarum & tincturæ heliotropii tricocci cœruleum mutare in rubrum, cum salium alcalinorum solutionibus effervesce- re, solutiones ope salium alcalicorum factas præcipitare, & cum sale alcalico vnitum abire in sal medium, certo exinde argumentari licet, ejusmodi corpus vel esse sal acidum vel continere sal acidum §. CXXVI. E contrario autem, si visu percipimus, medicamentum quoddam colorem syrupi violarum mutare in viridem, cum salibus acidis effervesce- re, cum iis vnitum constituere sal medium & solutiones ope acidorum factas præcipitare, ex his jure meritoque colligitur, hoc medicamentum vel sal esse alcalinum vel tale continere §. CXLIV.

Effervescentiæ, solutio-
nes & præ-
cipitationes
quid indi-
cent de par-
tibus medi-
camenti con-
stitutivis.

§. CCXLVIII.

Porro nos docet visus, quod magnes ferrum omnesque partes ferreas attrahat, & jam dudum hoc axioma fuit stabilitum, quod omnia corpora omnesque partes, quæ a magnete attrahuntur, sint ferreæ naturæ. Si igitur videmus, medicamentum vel ejus partes a magnete at-

Quomodo
cognosci
queat, an &
quod ex fer-
ro constet
medicamen-
tum.

K

trahi,

trahi, jure meritoque exinde inferimus, **medicamentum** vel partes ejus ex ferro constare.

§. CCXLIX.

Quomodo
ope arsenici
detegi possit
existentia
sulphuris in
medicamen-
tis,

Visus nobis demonstrat, quod arsenicum album, quod jure meritoque verus sulphuris magnes nominari potest, sulphuri vel corpori sulphureo admotum eique commixtum semper sulphur ex eo attrahat & album colorem deponat flavumque assumat. Si igitur videmus, quod arsenicum album debito modo cum quodam medicamento tractatum flavum evadat, vera hinc fluit conclusio, quod sulphur huic insit medicamento ejusque pars sit constitutiva.

§. CCL.

Quomodo
vitrioli in
medicamen-
tis præsentia
manifestari
possit,

Solutiones seu potius infusa aquea vegetabilium adstringentium & stypticorum vt gallarum, florum balaustrorum, corticum granatorum &c. injecto pulvere vel instillata solutione vitrioli martis colore inficiuntur rubente, violaceo & nigro, atque eadem contingunt, si solutioni vitrioli martis pulveres vegetabilium adstringentium v. g. gallarum vel eorum infusa aquea adduntur. Absolute autem vitriolum martiale requiritur; nam cum venereo memorata haud succedunt, sed loco coloris nigri flavescens ac lutosus color ex hac miscela oritur. Hac igitur ratione detegere possumus, num medicamentum constet ex vitriolo annon? Idem confirmat testimonio suo Præstantissimus Dominus *Geoffroy*, vt pote qui in *Traçtatu suo de materia medica* dicit Tom. I. pag. m. 36.: si quid vitrioli in mixtis contineatur, atro colore vel purpureo gallarum infusionem inficiunt & Tom. I. pag. 46.: quæ gallarum tincturæ atropurpureum vel purpureum colorem conciliant, eadem sale ad vitriolum accedente vigent.

§. CCLI.

Quomodo
salis marini
in mixtis &

salis marini vel minima portio in mixtis contenta sacchari saturni solutionem turbat, hinc hoc experimento
vti

vti possumus ad salis marini in medicamentis præsentiam demonstrandam. Eadem hac solutione sacchari saturni cum aqua facta, si instillatur aquæ, detegere possumus, num aqua partibus heterogeneis sit repleta annon. Si enim hæc solutio aquæ instillata eam turbat, certum est indicium, aquam non esse puram sed partes heterogeneas in se continere. Neque minus solutio argenti cum aqua forti facta & pauxillo aquæ puræ diluta item solutio salis fixi alcalini puri, vt oleum tartari per deliquium, puritatem atque impuritatem aquæ demonstrat; si enim aqua ab his solutionibus ei instillatis lactescit & turbatur, manifestum est signum, aquam heterogeneis scatere partibus. Præterea vina solent adulterari additione cerussæ non sine magno exinde in vitam sanitatemque redundante incommodo, sed hæc adulteratio facile detegi potest, si vino affunditur auripigmentum in aqua calcis ope coctionis solutum; si enim vinum auripigmenti solutione ei affusa atro inficitur colore, certissimum est indicium, id cerussæ additione esse adulteratum & cerussam in se continere.

partium heterogena-
rum in aqua
præsentia vi-
norumque
adulteratio
detegi possit.

§. CCLII.

His igitur pertractatis partium mearum erit ostendere, quomodo partes medicamentorum constitutivæ ope chemiæ detegi atque determinari possint. Fac igitur, hac ratione, nimirum ope chemiæ partes medicamentorum constitutivas cognoscendas esse & determinandas, tunc quilibet sine vlllo perspicit negotio, hoc sine certis instrumentis eorumque actione & vlu perfici non posse. Instrumenta vero, quæ ad hoc requiruntur, sunt vel *materialia* vel *formalia*. Formalia instrumenta sunt operationes chemicæ ipsæ, vt extractio, solutio, destillatio &c. Instrumenta materialia iterum duplicis sunt generis. Vel enim vi sua propria corpora mutant vel omni vi agendi sunt destituta & ei tantum inserviunt vsui, vt priora instrumenta materialia corporibus mutandis legitime applicari atque in ea vim suam debito modo exercere possint.

Transitus ad
consideratio-
nem, qua
ope chemiæ
deteguntur
partes medi-
camentorum
constituti-
væ, cum no-
tionibus
præmitten-
dis.

Priora instrumenta materialia dicuntur *activa* seu *immediata* & talia sunt aer ignis aqua & omnia reliqua menstrua, posteriora vero appellantur instrumenta *passiva*, *mediata*, seu *instrumenta administrationis* & talia sunt vasa chemica & alia instrumenta.

§. CCLIII.

Ad partes medicamentorum constitutivas cognoscendas adhibenda sunt instrumenta apta atque idonea,

Si ope chemiæ partes medicamentorum sunt detegenda & determinanda, huic scopo convenientia, idonea atque apta sunt instrumenta adhibenda. Nam ad certum obtinendum finem ejusmodi media semper sunt eligenda, quæ ei impetrando idonea sunt atque accommodata. Si igitur cognitio & determinatio partium medicamentorum ope chemiæ est id, quod intenditur seu finis, necessario quoque talia sunt adhibenda instrumenta, quibus hic scopus obtineri potest, id est, convenientia apta atque idonea.

§. CCLIV.

non inepta atque inconvenientia,

Si ope chemiæ partes medicamentorum constitutivæ sunt cognoscenda & determinanda, convenientia idonea atque apta adhibenda sunt instrumenta §. CCLIII, adeoque inepta incommoda atque inconvenientia instrumenta ad hunc scopum nec quadrant nec usurpanda sunt.

§. CCLV.

Ad partes medicamentorum constitutivas cognoscendas idoneæ operationes atque apta menstrua sunt adhibenda.

Si ope chemiæ partes medicamentorum constitutivæ sunt detegenda & determinanda, convenientia idonea atque apta ad hunc scopum obtinendum sunt adhibenda instrumenta, & contra minus idonea inepta atque inconvenientia rejicienda §. CCLIII CCLIV. Nunc operationes chemiæ & menstrua sunt instrumenta chemica §. CCLII. Qua de re ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ detegendas & determinandas decentes aptæ & idoneæ operationes neque minus convenientia atque idonea menstrua sunt adhibenda atque e contrario minus talia

lia

lia menstrua vna cum minus talibus operationibus nec quadrant nec vsurpari debent.

§. CCLVI.

Ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ cognoscendas & determinandas idonea convenientia atque apta instrumenta sunt adhibenda, minus vero talia rejicienda, §. CCLIII. CCLIV. Nunc ea instrumenta, quæ partium medicamenta constituentium mixtionem atque indolem destrunt vel alterant seorsim vel conjunctim, sunt instrumenta inepta, incommoda atque inconvenientia ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ cognoscendas & determinandas. Qua de re ad partes medicamentorum ope chemiæ cognoscendas & determinandas instrumenta partium medicamenta constituentium mixtionem atque indolem destruentia vel alterantia conjunctim vel seorsim non sunt adhibenda.

Instrumenta, quæ partes medicamentorum constitutivas destrunt vel alterant seorsim vel conjunctim, ad eas detegendas ope chemiæ non sunt adhibenda.

§. CCLVII.

Ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ detegendas & determinandas ejusmodi sunt adhibenda instrumenta, quæ partium constitutarum mixtionem atque indolem nec destrunt nec mutant seorsim vel conjunctim §. CCLVI. Nunc operationes chemiæ neque minus menstrua sunt instrumenta §. CCLII. Ergo ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ detegendas & determinandas ejusmodi operationes atque menstrua non sunt adhibenda, quæ mixtionem atque indolem partium constitutarum vel destrunt vel mutant seorsim vel conjunctim.

Eidem scopo §. præcedentibus allegato obtinendo non quadrant operationes & menstrua partium constitutarum mixtionem alterantia vel destruentia.

§. CCLVIII.

Menstrua salina partes medicamentorum vegetabilium constitutivas ratione mixtionis atque indolis earum alterant, quoniam mixtum quoddam ex suis ipsarum & vegetabilium partibus efficiunt, hinc non sunt apta & convenientia menstrua ad partes medicamentorum vegetabilium

Menstrua salina non sunt apta menstrua ad vegetabilium partes con-

stitivas de-
tegendas.

lium constitutivas ope chemiæ cognoscendas & determi-
nandas §. CCLV. adeoque nec ad hunc scopum adhi-
benda §. CCLVII.

§. CCLIX.

Applicatio
demonstra-
torum §.
CCLIII.
CCLIV. ad
partes medi-
camentorum
constitutivas
tam proxi-
mas quam
remotas.

Partes medicamentorum constitutivæ sunt vel proxi-
mæ vel remotæ §. XXVIII. Nunc ad partes medicamen-
torum constitutivas ope chemiæ cognoscendas & determi-
nandas apta atque idonea adhibenda sunt instrumenta
§. CCLIII. non vero alia contrariæ indolis §. CCLIV.
Ergo ad partes medicamentorum constitutivas tam proxi-
mas quam remotas ope chemiæ cognoscendas & determi-
nandas instrumenta apta atque idonea, non alia contrariæ
indolis sunt adhibenda.

§. CCLX.

Applicatio
demonstra-
torum §.
CCLV. ad
partes medi-
camentorum
constitutivas
proximas &
remotas.

Ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ
cognoscendas & determinandas operationes & menstrua
convenientia atque idonea sunt adhibenda, operationes
vero & menstrua contrariæ indolis nec quadrant nec vsurpa-
ri debent §. CCLV. Nunc partes medicamentorum con-
stitutivæ sunt vel proximæ vel remotæ §. XXVIII. Ergo ad
partes medicamentorum constitutivas tam proximas quam
remotas ope chemiæ detegendas & determinandas opera-
tiones idoneæ atque convenientes neque minus menstrua
ejusdem conditionis sunt adhibenda, operationes vero &
menstrua contrariæ indolis nec quadrant nec vsurpanda
sunt.

§. CCLXI.

Applicatio
demonstra-
torum §.
CCLVI. ad
partes medi-
camentorum
constitutivas
tam proxi-
mas quam
remotas.

Ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ
cognoscendas & determinandas talia non sunt adhibenda
instrumenta, quæ earundem mixtionem atque indolem de-
struunt vel mutant seorsim vel conjunctim §. CCLVI. Jam
partes medicamentorum constitutivæ sunt vel proximæ
vel remotæ §. XXVIII. Ergo ad partes medicamentorum
constitutivas tam proximas quam remotas ope chemiæ
cognoscendas & determinandas non ejusmodi instrumen-
ta

ta

ta sunt adhibenda, quæ earundem partium vel proximarum vel remotarum mixtionem atque indolem destruunt vel mutant seorsim vel conjunctim.

§. CCLXII.

Ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ detegendas & determinandas operationes & menstrua, quæ partium constitutarum mixtionem atque indolem destruunt vel immutant seorsim vel conjunctim, speciatim menstrua salina ad partes medicamentorum vegetabilium constitutivas ope chemiæ detegendas non sunt adhibenda §. CCLVII. CCLVIII. Cum igitur partes medicamentorum constitutivæ sint vel proximæ vel remotæ §. XXVIII, necessario quoque eadem demonstrata observanda sunt, si partes medicamentorum constitutivæ tam proximæ quam remotæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ.

Applicatio demonstratorum §. CCLXVIII. ad partes medicamentorum constitutivas proximas.

§. CCLXIII.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ, medicamenta in partes eorum constitutivas proximas, non remotas sunt resolvenda. Fac enim, medicamenta resolvi in partes eorum constitutivas remotas, tunc hæ, non illæ, detegerentur. Cum vero per hypothesin partes medicamentorum constitutivæ proximæ tantum sint ope chemiæ determinandæ, necessario quoque medicamenta in partes eorum constitutivas proximas, non remotas sunt resolvenda.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ, medicamenta in partes eorum constitutivas proximas, non remotas sunt resolvenda.

§. CCLXIV.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ, medicamenta in partes eorum constitutivas proximas, non remotas, sunt resolvendæ §. CCLXIII, hinc ad hanc resolutionem medicamentorum in partes eorum constitutivas proximas perficiendam non ejusmodi adhibenda sunt instrumenta, quibus

Ad partes medicamentorum constitutivas proximas

ope chemiæ detegendas non talia adhibenda sunt instrumenta, quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in alias partes resolvuntur.

quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in alias, ex quibus constant, partes resolvuntur, sed talia, quibus medicamenta tantum in eorum partes constitutivas proximas resolvuntur. Si enim ejusmodi instrumenta vsurparentur, quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in alias, ex quibus constant, partes resolverentur, partes medicamentorum constitutivæ remotæ, non proximæ detegerentur; nam partes partium medicamentorum constitutivæ proximæ sunt partes medicamentorum constitutivæ remotæ §. XXVIII. Quod vero cum repugnet hypothese, utpote vi cujus partes medicamentorum constitutivæ proximæ, non remotæ sunt ope chemiæ detegendæ & determinandæ, patet, quod ad hoc perficiendum non talia adhibenda sunt instrumenta, quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in alias, ex quibus constant, partes resolvuntur, sed talia, quibus medicamenta in partes tantum constitutivas proximas resolvuntur.

§. CCLXV.

Ad partes medicamentorum constitutivas proximas ope chemiæ detegendas quales operationes sint adhibendæ.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ, non ejusmodi adhibenda sunt instrumenta, quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in alias, ex quibus constant, partes resolvuntur, sed talia, quibus medicamenta in partes constitutivas tantum proximas resolvuntur §. CCLXIV. Nunc operationes chemicæ sunt instrumenta §. CCLII. Ergo ad partes medicamentorum constitutivas proximas ope chemiæ detegendas & determinandas non ejusmodi sunt adhibendæ operationes chemicæ, quibus partes medicamentorum constitutivæ proximæ in partes alias resolvuntur, sed tales, quibus medicamenta in partes constitutivas proximas tantum resolvuntur.

§. CCLXVI.

Modo dicto scopo obtinendo quænam inferriant mensura.

Eodem, quo de operationibus chemicis demonstratum fuit §. CCLXV, modo probari potest, quod ad partes medicamentorum constitutivas proximas ope chemiæ detegenda-

regendas & determinandas non ejusmodi menstrua sint eligenda, quibus partes medicamenti constitutivæ proximæ resolvuntur in alias, sed talia, quibus in partes constitutivas tantum proximas resolvuntur.

§. CCLXVII.

Ex principiis constat chemicis, quod per destillationes siccas resinæ, gummata, saponæ, corpora saponacea & gelatinæ resolvantur in partes suas constitutivas proximas. Sic resina destillationi sicca subjecta largitur oleum & acidum liquorem §. CLXXXVIII, gummi sicco igne destillatum aquam, oleum, acidum & terram §. CXCVIII. & gelatina eodem modo tractata aquam, oleum, sal & terram §. CCI, quin destillatione sicca producuntur ex corporibus & medicamentis, quæ ei subjiciuntur, alia quædam, quæ ipsis naturaliter non insunt, vti patet ex gummatis & gelatinis, si destillationi sicca subjiciuntur §. CXCVIII. CCI.

Destillationes siccae in quasnam partes constitutivas resolvant medicamenta.

§. CCLXVIII.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ sunt resinosa, gummosa, gelatinosa, saponacea fixiores seorsim vel conjunctim, destillationes horum medicamentorum sicca resolvunt partes eorum constitutivas resinosas gummosas gelatinosas & saponaceas fixiores in partes harum partium constitutivas proximas §. CCLXVII. Cum vero vi hypotheseos partes resinosa, gummosa, gelatinosa & saponacea fixiores sint partes medicamentorum constitutivæ proximæ & hæ partes ope destillationis sicca in suas partes constitutivas iterum resolvantur proximas §. CCLXVII, patet, quod hæ partes constitutivæ proximæ, in quas partes resinosa, gummosa, gelatinosa vel saponacea fixiores ope destillationis sicca resolvuntur, sint ipsorum medicamentorum, quorum partes constitutivæ proximæ sunt resinosa, gummosa, gelatinosa vel saponacea fixiores, partes constitutivæ remotæ §. XXVIII. XXIX. Fac enim e. g. medicamentum constare ex parte resinosa eamque esse partem ejus constitutivam

Destillationes siccae resolvunt medicamenta in partes eorum constitutivas non proximas sed remotas.

tivam proximam, tunc acidum & oleum, ex quibus hæc pars resinosa constat, sunt partes hujus partis resinosa constitutivæ proximæ, ipsius vero medicamenti, cujus pars constitutiva proxima est hæc pars resinosa, partes constitutivæ remotæ §. XXIX. Destillationes ergo sicca medicamenta, quorum partes constitutivæ proximæ sunt resinosa, gummosa, gelatinosa, vel saponacea fixiores seorsim vel conjunctim, resolvunt in partes eorum constitutivas non proximas sed remotas.

§. CCLXIX.

Destillationes sicca medicamentorum adhiberi nequeunt ad partes eorum constitutivas proximas ope chemiæ detegendas & determinandas.

Si partes medicamentorum constitutivæ proximæ ope chemiæ sunt detegendæ & determinandæ, non ejusmodi adhibendæ sunt operationes chemicæ, quibus medicamenta in partes suas constitutivas resolvuntur remotas, sed talia, quibus resolvuntur in partes constitutivas proximas §. CCLXV. Nunc destillationes sicca sunt operationes chemicæ & quidem tales, quibus medicamenta non in partes constitutivas proximas sed remotas tantum resolvuntur §. CCLXVIII. Ergo destillationes sicca ad partes medicamentorum constitutivas proximas detegendas & determinandas nec quadrant nec sunt adhibendæ.

§. CCLXX.

Destillationibus humidis oleorum æthereorum præsentia in medicamentis detegi potest.

Ex principiis notum est chemicis, quod destillationes, quæ cum aqua fiunt, oleorum æthereorum, si mixtionem corporum & medicamentorum ut partes constitutivæ proximæ ingrediuntur, mixtionem atque *indolem* nec mutant nec destruant, atque ea non mutata ex corporibus, quibus insunt, elicere atque educere possint. Destillationes ergo, quæ cum aqua fiunt, sunt apta idonea atque convenientia instrumenta, quibus utendum est, si ope chemiæ detegendum est & determinandum, num olea ætherea sint partes medicamentorum constitutivæ §. CCLIII.

§. CCLXXI.

§. CCLXXI.

Ejusmodi menstrua ad partes medicamentorum constitutivas ope chemiæ detegendas & determinandas sunt adhibenda, quæ harum mixtionem atque indolem nec destruant nec alterant seorsim vel conjunctim §. CCLVII. Nunc spiritus vini rectificatissimus & aqua sunt ejusmodi menstrua docente id chemia. Ergo aqua & spiritus vini rectificatissimus convenientia atque idonea sunt menstrua ad partes medicamentorum ope chemiæ detegendas & determinandas.

Aqua & spiritus vini rectificatissimus sunt idonea menstrua.

§. CCLXXII.

Si quod medicamentum in aqua vel ex toto vel ex parte solvitur & saporem vel ex toto vel ex parte exhibet, jure meritoque exinde concluditur, illud aut ex toto vel ex parte esse sal, aut ex toto vel ex parte esse gummosum. Demonstratio hujus propositionis sequens est: Omne corpus, quod solvitur in aqua & saporem afficit, vel sal est vel gummi; nam horum utrorumque corporum proprium est, quod in aqua solvi possint §. CXV. CLXXXV. & gummi aque ac sal saporem excitat, hac tamen cum differentia, quod sal sit principium saporis atque totum sapidum §. CXV, gummi vero saporem suum debeat sal, quod ejus mixtionem ingreditur §. CXCVII, neque ex toto uti sal sed tantum ex parte & eatenus sit sapidum, quatenus sal continet. Qua de re medicamentum in aqua vel ex toto vel ex parte solubile & saporem vel ex toto vel ex parte excitans aut est ex toto vel ex parte sal aut totum vel ex parte gummosum.

Medicamentum, quod in aqua vel ex toto vel ex parte solvitur & vel ex toto vel ex parte sapidum est, aut ex toto vel ex parte est sal aut ex toto vel ex parte gummosum.

§. CCLXXIII.

Cum medicamentum ex toto vel ex parte in aqua solubile & saporem vel ex toto vel ex parte excitans sit aut ex toto vel ex parte sal aut ex toto vel ex parte gummosum §. CCLXXII, sequitur, ut ejusmodi medicamentum, si non est sal ex toto, sit ex toto vel ex parte gummosum. Gummata enim & partes gummosæ continent salia seu, quod perinde est, ex parte tantum sunt salia §. CXCVII.

Si ejusmodi medicamentum §. præc. non est sal ex toto, est ex toto vel ex parte gummosum.

L 2

§. CCLXXIV.

§. CCLXXIV.

Quomodo
ope chemiæ
determinan-
dum sit,
quod medi-
camentum
ex toto vel
ex parte sit
gummosum.

Si ope chemiæ detegendum est & determinandum, num medicamentum sit ex toto vel ex parte gummosum, solutio ejus tentanda est in aqua, deinde, si hæc procedit, indagandum, num illud, quod in aqua solutum est, ex toto sal sit, & si hoc non est, certa atque indubitata est hæc conclusio, quod hoc medicamentum sit vel ex toto vel ex parte gummosum. Nam medicamentum in aqua vel ex toto vel ex parte solubile aut est sal ex toto vel ex parte aut ex toto vel ex parte gummosum §. CCLXXII. Si ergo vi hypotheseos non est sal, necessario vel ex toto vel ex parte gummosum esse debet §. CCLXXIII. Qua de re, si chemiæ ope indagandum est & determinandum, num medicamentum sit ex toto vel ex parte gummosum, solutio ejus tentanda est in aqua, postea, si hæc procedit, inquirendum est, num illud, quod in aqua solutum est, ex toto sal sit, & si hoc non est, certo concludi potest, medicamentum hoc vel ex toto vel ex parte esse gummosum.

§. CCLXXV.

Scholion.

Hæc igitur ratione §. CCLXXIV. detegere possumus, num medicamenta vel sint ex toto gummosa vel gummosas partes in se contineant. Sic opii pars in aqua solvitur atque exinde jure meritoque inferitur, partes gummosas opio inesse.

§. CCLXXVI.

Quantum
alia ratione
detegi possit,
num medi-
camentum
sit gummo-
sum.

Alia præterea ratione, quamvis hac §. CCLXXIV. difficiliori & operosiori, cognosci potest, num medicamentum sit ex toto gummosum vel partes gummosas contineat, si nimirum detegi potest, quod aqua oleum acidum & terra vnum constituent mixtum eiusque mixtionem vel ex toto vel ex parte absolvant. Nam gummi est mixtum vnum constans ex aqua oleo sale acido & terra §. CXCVII. Si quis igitur certior fieri potest, quancunque fiat ratione, quod aqua oleum sal acidum & terra mixtum constituent vnum & quod hoc medicamenti mixtionem

tionem vel ex toto vel ex parte absolvat, is certo quoque exinde concludere potest, quod medicamentum vel ex toto vel ex parte sit gummolum.

§. CCLXXVII.

Fac, quendam nescire, quod gummi arabicum sit verum gummi, cum multa medicamenta nominentur gummata, quæ tamen non sunt, & modo §. CCLXXVI. determinato indagare velle, num sit gummi, omnem operam navare debet, ut certior fiat, quod hoc gummi sit mixtum constans ex aqua oleo sale & terra §. cit. Hoc sine consideret ea, quæ distillatione sicca ex hoc gummi eliciuntur, ut phlegma acidum, oleum, liquorem alcalinum & cineres, qui ex terra constant & calcinati multum salis alcali fixi largiuntur, §. CXCVIII, atque examinet, quænam harum partes ab igne producantur, & quæ contra naturæ suam debeant existentiam; sic deprehendet, quod sal alcali vi ignis ex olei acidi & terræ parte producatur, adeoque nihil præter aquam oleum acidum & terram in hoc gummi reperitur atque ex his partibus constans sit mixtum & per consequens verum & genuinum gummi. Hoc igitur exemplum ostendit, quod determinata etiam methodo §. CCLXXVI. detegi possit, num medicamentum ex toto vel ex parte sit gummolum. Facile autem patet, illam methodum detegendi præsentiam gummatis in medicamento §. CCLXXIV, hac §. CCLXXVI. longe esse præstantiorem eique anteponendam, cum hæc longe operosior sit atque difficilior.

§. CCLXXVIII.

Gummi, mucilago & gelatina a se invicem non differunt nisi quod mucilago sit gummi vegetabile & gelatina gummi animale §. CXCIX. Si igitur ope chemiæ cognoscendum est & determinandum, num medicamentum sit ex toto vel ex parte mucilaginosum vel gelatinosum, modis procedendum est descriptis §. CCLXIV. CCLXXVI, magis tamen illo §. CCLXXIV, quam hoc §. CCLXXVI, quia ille hoc est præstantior §. CCLXXVII.

L 3

§. CCLXXIX

Quomodo chemiæ ope detegi possit, num medicamentum sit gelatina vel partes contineat gelatinosas vel mucilaginosas.

§. CCLXXIX.

Quomodo
hoc alia ra-
tione detegi
possit.

Facile quoque alia ratione ope chemiæ detegi potest, num medicamentum sit gelatina vel partes contineat gelatinosas. Omnis gelatina, si igni committitur sicco, qui per gradus augetur, vt destillationi siccae, largitur aquam oleum spiritum urinosum & sal volatile §. CCI. Qua de re prona fluit consequentia, quod omne id, ex quo igne sicco vt destillatione sicca elicitur aqua, oleum spiritus vrinosus & sal volatile, vel ex toto sit gelatina vel gelatinosas partes contineat. Facile autem cognosci potest, num medicamentum sit totum gelatinosum an tantum ex parte, si attendatur, num præter gelatinam seu partes ad gelatinæ naturam constituendam necessarias alias contineat annon? Si enim prius locum habet, certo concludi potest, quod medicamentum sit tantum ex parte gelatinosum seu partes gelatinosas contineat; si vero posterius locum invenit, medicamentum totum est gelatinosum.

§. CCLXXX.

Corollari-
um.

Lapides cancrorum, conchæ, putamina ovorum, testæ ostrearum, perlae, mater perlarum, os sepia, corallia rubra & alba & id genus alia exhibent, si igni committuntur sicco, aquam, oleum, spiritum urinosum & sal volatile, vnde patet, his inesse substantiam gelatinosam §. CCLXXIX.

§. CCLXXXI.

Quomodo
ope chemiæ
fit detegen-
dum, num
medicamen-
tum sit resi-
na vel par-
tes tantum
resinosas
contineat.

Si ope chemiæ detegendum est & determinandum, num medicamentum sit resina vel partes tantum resinosas contineat, ejus solutio tentanda est in spiritu vini rectificatissimo, & si hæc vel ex toto vel parte succedit, certo exinde concludi potest, quod medicamentum in priori casu sit resina, in posteriori vero partes tantum resinosas contineat. Nam resina solvitur tantum in spiritu vini rectificatissimo §. CLXXXV. Si ergo medicamentum vel ex toto vel ex parte tantum solvitur in spiritu vini recti-
fica-

ficatissimo, certo exinde argumentari licet quod in priori casu sit ex toto resina, in posteriori vero partes tantum resinosas contineat. Paret igitur propositionis veritas.

§. CCLXXXII.

Hac igitur methodo §. CCLXXXI. cognoscere possumus, num medicamenta constent ex resina annon. Sic spiritus vini rectificatissimus solvit opii partes quasdam, hinc ipsi resinosas partes apparet §. CCLXXXI. Scholion

§. CCLXXXIII.

Alia præterea methodo detegi potest, num medicamentum sit resina vel partes resinosas contineat. Cum enim quævis resina sit mixtum constans ex oleo æthereo & acido §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII, certo concludi potest, quod medicamentum sit resina vel partes resinosas contineat, si perspectum fuerit, quod sit vel mixtum ex acido & oleo æthereo vel quod ejusmodi mixtum ex acido & oleo æthereo compositum ejus mixtionem ingrediatur & constituat. Si igitur medicamentum, dum resolvitur in partes constitutivas proximas, exhibet oleum æthereum & acidum, quæ simul vnum efficiunt mixtum, vel partem ejus, quæ ex oleo æthereo & acido constat, certum est atque indubitatum, quod in priori casu sit resina, in posteriori vero partem contineat resinofam. De alia methodo detegendi, num medicamentum sit resinofum.

§. CCLXXXIV.

Corpus, quod ex parte est gummi, ex parte resina dicitur *gummi-resina*. Si ergo chemiæ ope est determinandum, num medicamentum sit gummi-resina, secundum utramque methodum §. CCLXXXIV. & CCLXXXI. est procedendum atque sic patebit veritas. Quomodo detegi possit, num medicamentum sit gummi-resina.

§. CCLXXXV.

Si ope chemiæ investigandum est, num medicamentum sit saponaceum vel partes saponaceas fixiores in se contineat, tentanda est ejus solutio tam in aqua quam in spiritu Quomodo detegatur, quod medicamentum

fit saponaceum vel partes continent saponaceas fixiores.

spiritu vini rectificatissimo simul & medicamentum, si solvitur totum tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo, totum est saponaceum, si vero partes continet fixiores tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo solubiles, partes possidet saponaceas fixiores. Nam corpus dicitur saponaceum, si tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo est solubile §. CLXXXV, & partes medicamenti fixiores tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo solubiles nominantur partes saponaceæ fixiores §. CXCVI. Si ergo medicamentum tam in aqua quam spiritu vini simul solvitur totum, certum est atque indubitatum, quod sit saponaceum, adeoque, si determinandum est, num medicamentum sit saponaceum, tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo tentanda est ejus solutio &, si hæc succedit, certo exinde concludi potest, quod medicamentum sit saponaceum. Eodem quoque patet modo, quod medicamentum partes contineat saponaceas fixiores, si fixis præditum est partibus tam in aqua quam spiritu vini rectificatissimo solubilibus, adeoque hoc sine partium medicamenti solutio tam in spiritu vini rectificatissimo quam in aqua est tentanda, & si hæc succedit, argumentari exinde licet, quod medicamentum partes contineat saponaceas fixiores.

§. CCLXXXVI.

Scholion.

Manna solvitur tam in aqua quam spiritu vini adeoque exinde patet, quod sit corpus saponaceum §. CCLXXXV. Porro opium ex sat magna parte solvitur in aqua & solidiorem substantiam, in quam hæc solutio ope evaporationis fuit redacta, solvit quoque ex sat magna parte spiritus vini rectificatissimus affusus. unde apparet, quod opium contineat partes saponaceas fixiores §. cit.

§. CCLXXXVII.

Quomodo ope chemiæ cognosci queat, num medicamen-

Si ope chemiæ indagandum est & determinandum, num medicamentum partes contineat spirituofas, suscipienda est ejus tam cum spiritu quam cum aqua destillatio, &, si tam aqua quam spiritus, quæ per alembicum trans-

scen-

ascendunt, ejus odore sunt prædita, hoc argumento infer- tum partes
 vit luculentissimo, quod medicamentum contineat partes spirituosas
 spirituosas. Nam si spiritus & aqua, quæ in destillatione continet,
 per alembicum transcenderunt, odore medicamenti sunt
 imbuta, hoc manifesto inservit documento, quod medica-
 mento insint partes, quæ tam cum aqua quam cum spiritu
 commisceri & tam cum aqua quam cum spiritu ope calo-
 ris in altum elevari possunt. Sed ejusmodi partes dicun-
 tur spirituosæ §. CXCVI. Ergo si spiritus & aqua medi-
 camento affusa & destillatione in vas recipiens propulsa
 odore medicamenti sunt prædita, apparet exinde, quod
 medicamentum gaudeat partibus spirituosis. Si igitur ope
 chemiæ est investigandum, num medicamentum partibus
 gaudeat spirituosis, medicamentum tam cum aqua quam
 cum spiritu est destillandum, &, si tam aqua quam spiritus
 per alembicum transcendens odore medicamenti sunt imbu-
 ta, hoc partium spirituosarum in medicamento præsentiam
 satis luculenter demonstrat.

§. CCLXXXVIII.

Si ope chemiæ determinandum est atque cognoscen-
 dum, num medicamentum contineat partes saponaceas
 volatiliores, hoc tam cum aqua quam spiritu est destillan-
 tum, &, si aqua in vas recipiens destillatione propulsa
 odore medicamenti est imbuta, spiritus vero abstractus
 non item; certo exinde inferri potest, quod hoc medica-
 mentum gaudeat partibus saponaceis volatilioribus. Nam
 si aqua abstracta odore medicamenti est imbuta, spiritus ve-
 ro abstractus medicamenti odore caret, hoc certum est argu-
 mentum, quod insint medicamento partes, quæ tantum
 cum aqua, non vero cum spiritu ope caloris elevari pos-
 sunt. Cum vero ejusmodi partes sint partes saponaceæ
 volatiliores §. CXCVI, clarissime liquet, quod sub modo
 dictis conditionibus medicamentum partibus saponaceis
 volatilioribus sit præditum. Qua de re, si ope chemiæ
 est determinandum, num medicamentum partes conti-
 neat

Quomodo
 præsentia
 partium sa-
 ponacearum
 volatiliorum
 in medica-
 mentis ope
 chemiæ de-
 tegi possit.

M

neat

neat saponaceas volatiliores, hoc determinato modo est detegendum.

§. CCLXXXIX.

Scholion.

Opium, si destillationi humidæ subjicitur, nullum largitur oleum athereum, sed aquam, quæ in vas recipiensabit, & nihil singulare præter opii odorem sensibus offert. Cum vero hæc aqua opii odorem spargere non posset, nisi partibus opii volatilioribus esset prædita, patet, ejusmodi partes aquæ huic esse commixtas, easque, cum non æque cum spiritu ac cum aqua ope caloris elevari possint, esse saponaceas volatiliores §. CCLXXXVIII, vnde apparet, has opio inesse.

§. CCXC.

Quomodo detegatur partium terrarum in medicamento præsentia.

Si determinandum est, num medicamentum partes contineat terreas, inquirendum est, num gaudeat partibus solidis friabilibus, quæ nec ab igne fundi nec in aqua oleo & spiritu solvi possunt, & si hoc ita deprehenditur, concludi exinde potest, medicamentum terreas possidere partes. Hujus propositionis veritas patet ex §. CCIX.

§. CCXCI.

Quomodo detegi possit, num medicamentum metallicas vel semimetallicas contineat partes.

Si quis scire cupit, num medicamentum sit metallum vel semimetallum aut partes contineat metallicas vel semimetallicas, inquirere debet, num medicamentum vel ejus partes characteribus metalli vel semimetalli gaudeant. §. CCXII. Hoc enim si deprehendit, certus esse poterit, medicamentum vel ejus partes esse metallicas vel semimetallicas.

§. CCXCII.

Quomodo detegenda sit terræ martialis & cupri præsentia.

Vitriolum martis constat ex acido vitriolico & terra martiali & vitriolum veneris ex eodem acido & cupro (per princ. chem.) Quicquid igitur cum acido vitriolico unitum constituit vitriolum vel martis vel veneris, illud continere debet vel terram martialem vel cuprum.

§. CCXCIII.

Scholion.

Corallia rubra cum acido vitriolico conjuncta constituunt

tuunt vitriolum martis, hinc terram martialem vt conti-
neant necesse est §. CCXCII.

§. CCXCIV.

Si alio modo quam gustu indagandum & determi-
nandum est, num medicamentum sal sit vel sal contineat,
tentetur ejus solutio in aqua & crystallisatio, & si hæc
procedunt, id est, si medicamentum ex toto vel ex parte
in aqua solvitur & in crystallos abit, jure meritoque exin
de inferri potest, medicamentum vel ex toto vel ex parte
esse sal. Salium enim non aliorum corporum proprium
est, vt in crystallos abeant.

Quomodo
alio modo
quam gustu
detegi possit
salis præsen-
tia.

§. CCXCV.

Si nunc fuimus convicti, medicamentum vel ex toto
vel ex parte esse sal, vltcrius nobis inquirendum est, num
sit sal acidum an alcalicum. Hoc fine instituenda nobis
sunt ea experimenta, quæ demonstrant, sal vel acidum
vel alcalinum esse medicamentum, atque allegata fuerunt
§. CXXVI. CXLIV. Si enim medicamentum, quod ex to-
to vel ex parte sal esse edocti fuimus, syrupi violarum vel
tincturæ heliotropii tricocci colorem cœruleum mutat in
rubrum, cum solutione salis alcalini vt salis tartari effe-
vescit, cum sale alcali abit in sal medium, solutiones ope
alcalinorum factas præcipitat, certo concludere possu-
mus, sal istud esse acidum, nam hæc experimenta cer-
tum salis acidi indicium præbent ejusque præsentiam lu-
culenter demonstrant §. CXXVI. Si vero medicamen-
tum, quod ex toto vel ex parte sal esse probatum fuit,
colorem syrupi violarum cœruleum mutat in viridem,
cum sale acido soluto effervesceat, cum eodem abit in sal
medium, solutiones ope acidorum factas præcipitat, jure
meritoque exinde inferri potest, illud sal esse alcalinum
§. CXLIV. Si denique hoc sal neque cum acido neque
cum alcali effervesceat neque syrupi violarum colorem mu-
tat, clarissime exinde apparet, illud esse sal medium
§. CLVII.

Quomodo
salis acidi
vel alcalini
vel medii
præsentia
demonstrari
possit.

M 2

§. CCXCV.

§. CCXCVI.

Quomodo
cognosci
queat, quod
acidum sit
acidum vi-
triolicum.

Si cognito atque perspecto eo, quod medicamentum sit acidum vel acidum contineat, ulterius determinandum est, num sit acidum vitriolicum, nitri, an salis communis, notandum est, quod hoc facile detegi possit, si attendatur, num cum sale alcalino fixo unitum constituat tartarum vitriolatum, vel cum sale alcalino nitri arcanum duplicatum, vel cum sale alcalino salis communis sal mirabile Glauberi, vel cum sale alcalino volatili sal sic dictum ammoniacum secretum Glauberi. Si enim hæc seorsim vel conjunctim fiunt, certo exinde concludi potest, quod acidum sit acidum vitriolicum; nam hæc cum nullo aliò acido nisi vitriolico contingunt §. CLIX.

§. CCXCVII.

Alia metho-
dus cognos-
cendi, num
acidum sit
acidum vi-
triolicum.

Acidum vitriolicum omnium acidorum est gravissimum & liberat omnia reliqua acida corporibus inhærentia, vt acidum salis communis & nitri. Quodcumque ergo acidum salis vel nitri acidum liberat, illud est acidum vitriolicum.

§. CCXCVIII.

Quomodo
detegi queat,
quod aci-
dum sit aci-
dum nitri.

Si vero acidum quoddam cum sale alcalino fixo constituit nitrum regeneratum, & cum sale alcalino volatili nitrum volatile seu flammans, hæcque seorsim vel conjunctim contingunt, hoc clarissimo infervit argumento, quod acidum sit acidum nitri, quoniam hæc phænomena soli acido nitri sunt propria §. CLX.

§. CCXCIX.

Alia metho-
dus hoc §.
præc. de-
monstrandi.

Alia quoque ratione detegi potest, num acidum sit acidum nitri. Cum enim acidum nitri id sibi proprium habeat, vt sub vaporum forma colorem exhibeat rubrum §. CXXXVII, ex hoc, quem acidum in vapores resolutum repræsentat, colore rubro argumentari licet, ejusmodi acidum esse acidum nitri.

§. CCC.

§. CCC.

Quod acidum sit acidum salis communis, hoc ex eo cognoscitur, si cum sale alcalino fixo combinatum efficit sal commune regeneratum & cum sale alcalino volatili sal ammoniacum vulgare, sive hoc seorsim sive conjunctim fiat; nam hæc phænomena contingunt tantum cum acido salis communis §. CLXI.

Methodus detegendi, num acidum sit acidum salis communis.

§. CCCI.

Alia præterea ratione demonstrari potest, quod acidum sit acidum salis communis. Hoc enim id habet peculiare, quod sub vaporum forma nebulam exhibeat albam §. CXXXVII, qua de re acidum, cum quo in vapores resolutum idem contingit phænomenon, esse acidum salis communis, merito inferitur.

Alia methodus hoc detegendi.

§. CCCII.

Num sal acidum sit fixum an volatile, hoc facile potest cognosci, si igni admoveretur. Si enim avolat, volatile est §. CXVIII, si vero non elevatur in aerem, fixum est §. cit.

De modo cognoscendi, num sal acidum sit fixum an volatile.

§. CCCIII.

Si cognito & perspecto eo, quod medicamentum sit sal alcali vel id contineat, ulterius determinandum est num sit sal alcali volatile, §. CXLV. allegata sunt instituenda experimenta, quæ salis alcalini volatilis præsentiam manifestant. Si enim sal alcali cum acido unitum abicit in sal ammoniacale spiritui nitri appropinquata vaporem nebulosum excitat, cum solutione cupri commixtum colorem eleganter cœruleum sapphirinum generat & solutioni mercurii sublimati additum præcipitationem efficit albam eaque seorsim vel conjunctim fiunt, merito exinde inferitur, quod sal alcali sit volatile §. CXLV. Si vero sal alcali modo dicta non exhibet phænomena, sed præterea etiam igne tractatum fixum manet & liquefit, salis ammoniacalis sal volatile liberat, sulphur via tam

Quomodo salis alcalini vel fixi vel volatilis præsentia detegi possit.

ficca quam humida solvit, cum oleo vnicum constituit saponem, cum terris pellucidis & arena pura fufum dat vitrum, linguæ acrem causticum saporem imprimit, eaque seorsim vel conjunctim contingunt, certo exinde argumentari licet, sal alcali esse fixum, quoniam hæc phenomena cum salibus alcalinis fixis tantum contingunt
§. CXLVI.

§. CCCIV.

Quomodo
detegi pos-
sit, quod sal
quoddam
fit sal me-
dium &
quale.

Cum salia media cum sale neque acido neque alcalino effervescent & colorem syrupi violarum non mutant §. CLVIII, patet, quomodo cognosci queat, quod sal quoddam sit sal medium. Et cum salia media ratione formæ crystallorum a se invicem differant §. CLVI, ex forma quoque crystallorum sali medio propria intelligi potest, quale sit sal medium, num nitrum, an sal commune, an aliud.

§. CCCV.

In determi-
nandis parti-
bus medica-
mentorum
constitutivis
ratio maxi-
me est ha-
benda discrimi-
nis inter
partes con-
stitutivas
proximas &
remotas.

Qui partes medicamentorum constitutivas accurate vult determinare, illi summa adhibenda est cura, ut partes constitutivas proximas a remotis probe discernat easque inter se neque confundat, neque alias partes, quæ vi ignis ex medicamentis fuerunt productæ, pro veris & genuinis naturalibus partibus eorum constitutivis habeat. Has etenim cautelas si quis negligit, in multos eosque gravissimos delabitur errores neque veram partium medicamentorum constituentium, earum numeri & proportionis adipisci potest cognitionem. Vir de materia medica alias optime meritis, illustris Dominus *Geoffroy* multique alii nullam plane harum cautelarum habuerunt rationem, atque hinc factum est, ut partes medicamentorum constitutivas non rite & legitime determinaverint, falsas pro veris, arte productas pro naturalibus, remotas pro proximis & has pro remotas assignaverint. Illustris Dominus *Geoffroy* ad partes medicamentorum constitutivas detegendas & determinandas usus fuit destillationibus siccis, ut id ex ejus *Tractatu de materia medica* apparet, sed qui considerat,

fiderat, quod destillationes siccae medicamenta resolvant in partes eorum constitutivas non proximas sed remotas tantum & novas producant ex iis partes, quae illis a natura non insunt §. CCLXVII. CCLXVIII, ille facile mente potest comprehendere, quod allegatae ab hoc Viro illustri partes medicamentorum constitutivae partim non sint proximae sed remotae tantum, partim vero non verae sed falsae, dum illas partes, quae ex medicamentis igne productae fuerunt, a natura ipsis inesse contendit.

§. CCCVI.

Exemplum veritatem dictorum CCCV. demonstrans & confirmans adducam. *Illustris Dominus Geoffroy in Tractatu suo de Materia medica Tom. II. pag. 603. sequentes gummi ammoniaci partes allegat constitutivas: analysi chemica, inquit, ex gummi ammoniaci libris duabus destillaverunt phlegmatis limpidi rufescentis odorati & subacidi vnciae sex, drachma una & grana triginta quatuor: phlegmatis vrinosi vncia una & drachmae sex: olei limpidi flavescens odorati vnciae duae, drachmae quinque & grana octodecim olei rufescentis & fusci spissioris vnciae septem & drachmae duae. Massa nigra in retorta residua pendebat vncias octo & drachmas septem; quae per viginti horas in crucibulo calcinata reliquit cinerum fuscorum vnciam unam & grana duodecim: ex quibus per lixivium extracta sunt salis alcali fixi grana duodecim. In hac destillatione partium jactura fuit ad vncias quinque & drachmas duas, in calcinatione vero ad vncias septem, drachmas sex & grana novem. Per hanc analysin, pergit, liquet, ammoniacum multo sulphure tum crasso tum tenui componi cum sale tartareo & ammoniacali, pauca vero terra.*

Exemplum dicta confirmans allegatur.

§. CCCVII.

Quicumque chemiae peritus adductas ab Excellentissimo Domino *Geoffroy* partes gummi ammoniaci constitutivas accuratiori subijcit examini, sine ullo perspiciet negotio, sal neque tartareum neque ammoniacale nec alcali fixum & vola-

Judicium de partibus constitutivis allegatis §. praec.

volatile a natura gummi ammoniaci inesse idque non in partes constitutivas proximas sed remotas hac analysi §. CCCVI. fuisse resolutum & multas partes pro partibus constitutivis naturalibus ab eo fuisse habitas, quæ tamen igne fuerunt productæ nec naturaliter huic gummi insunt §. CCLXVII. CCLXVIII. Si enim hoc gummi legitimo modo arte *chemica* in partes suas resolvitur constitutivas proximas, reperitur, has esse 1) partem resinofam, 2) partem gummosam; 3) partem saponaceam fixiorem & 4) oleum æthereum, quod præter istud oleum æthereum, quod cum acido resinam constituit §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII, huic resinæ inest. Quod vero resinosa gummi ammoniaci parti præter oleum æthereum, quod cum acido eam constituit, aliud oleum æthereum insit, ex eo est manifestum, quoniam hæc pars resinosa manet resinosa, si vel maxime hoc oleum æthereum ab eo separetur. Præterea eidem huic parti resinosa inhaeret substantia acris, quæ accedente colore in auras avolat, adeoque *volatilis est* §. CCXVII. Hæ partes sunt partes gummi ammoniaci constitutivæ proximæ, quæ ipsi naturaliter insunt, & analysi chemica debito modo instituta sensibus fisti possunt. Cum vero pars resinosa ex oleo æthereo & acido, pars gummosa vero ex aqua, oleo, terra & acido & pars saponacea fixior iterum ex suis partibus constitutivis constet §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII. CXCVII., ratio patet, cur illustris Dominus *Geoffroy* analysi chemica, quæ distillatione sicca peracta fuit, ex gummi ammoniaci obtinuerit phlegma odoratum acidum & oleum §. CCCVI. Porro, cum vi ignis sal alcali tam fixum quam volatile ex acido oleo & terra producat §. CXLVIII. CLI., ratio quoque perspicitur, cur phlegma urinosum distillatione sicca ex gummi ammoniaci & ex cineribus ejus calcinatione sal alcali fuerit impetratum §. CCCVI.

§. CCCVIII.

§. CCCVIII.

Aliud exemplum eadem §. CCCV. dicta confirmans Aliud exem-
 præbet analysis opii ab eodem illustri viro Domino *Geoffroy* plum affer-
 instituta & in *Tractatu eius de materia medica* Tom. II. tur.
 pag. 692. allegata. Opii, inquit, analysi instituta hujus
 succi puri & sinceri libræ duæ præbuerunt liquoris tum
 acidi tum vrinosi vncias duodecim & drachmas duas, olei
 crassioris vncias duas & drachmas tres. Caput mortuum in
 retorta superstes pendebat vncias quindecim & drachmas
 quatuor: quod igne reverberii calcinatum reliquit cine-
 rum fuscorum vncias duas & grana novem; ex quibus
lixivio salis fixi mere alcali drachmæ quatuor & grana
quatuordecim extracta fuerunt. Deperditio partium in
destillatione fuit ad vnciam vnam & drachmas septem, in
calcinatione ad vncias tredecim, drachmas tres & grana
duodecim. Itaque, pergit, in opio plus inest salis vola-
tilis vrinosi quam in foliis aut capitibus. Sed non solus
sal alcali vrinosus in opio reperitur, vt Pittcarnius existi-
mavit; verum etiam acidum sal & quidem potens: quod
probatum tum per analysin, tum etiam, si solutio opii in
heliotropii tincturam affundatur; colorem enim rubrum
igneum huic tincturæ conciliat. Hactenus Excellentissi-
mus Dominus Geoffroy.

§. CCCIX.

Si de hac analysi opii & partibus ejus constitutivis
 §. CCCVIII. verum fateri licet, celare non possum, quod Judicium de
 neque sal volatile vrinosum neque sal alcali fixum opio a partibus
 a natura insit & quod oleum & acidum, quæ hac ana- opii consti-
 lyfi ex opio fuerunt obtenta §. CCCVIII, non sint partes tutivis.
 constitutivæ opii proximæ sed tantum remotæ. Opium
 enim debito modo secundum artem chemicam tractatum
 nullas alias exhibet partes constitutivas proximas quam
 gummosas §. CCLXXV, resinosas §. CCLXXXII, sa-
 ponaceas fixiores §. CCLXXXVI, saponaceas volatiliores
 §. CCLXXXIX, terreas & substantiam quandam vinctuo-
 sam. Terrearum partium in opio præsentia ex eo patet,
 N quia

quia opium, quocunque modo sive per destillationem sive per extractionem sive per coctionem tractetur, partes relinquit in aqua oleo & spiritu non solubiles §. CCXC. & vinctuosæ substantiæ in opio præsentia ex eo cognoscitur, quia opium in aqua coctum substantiam dimittit vinctuosam ei innatantem. Apparet igitur, quod hac analysi ab illustri Domino *Geoffroy* instituta partim opium in partes suas constitutivas remotas sit resolutum §. CCLXVII. CCLXVIII, partim vero vi ignis nova quædam producta fuerint, quæ ipsi naturaliter non insunt §. CCLXVII.

SECTIO V.

DE

MODO AGENDI MEDICAMENTORVM IN GENERE.

§. CCCX.

Explicatio actionis medicamentorum est difficilis & ratio hujus difficultatis allegatur.

Si cujus mutationis explicatio multis magnisque obnoxia est difficultatibus, certe est dilucida & perspicua actionis medicamentorum explanatio. Rationem hujus difficultatis in eo latere arbitror. Maxime difficile est determinare causam illius effectus, ad quam plures concurrunt causæ, proximam. Cum igitur ad effectus medicamentorum non vna sed longe plures concurrant causæ, ut
 1) partium solidarum & fluidarum in corpore humano actiones, quæ iterum sunt admodum variæ & vel a) actiones partium corporis humani solidarum & fluidarum in genere spectatarum seu quatenus communes cum aliis corporibus fluidis & solidis habent affectiones vel b) actiones partium corporis humani fluidarum & solidarum in specie consideratarum seu quatenus sunt corpora fluida & solida corporis speciatim humani & quidem c) vivi & vel d) sani vel e) morborum 2) actiones partium corporis humani tam solidarum quam fluidarum, quatenus hæc a medicamentis sunt mutata 3) actiones eorum extra

tra

tra corpus humanum positorum & in id agentium & 4) actiones medicamentorum ipsæ, liquido apparet, quod admodum difficile sit determinatu, quamnam actiones proprie & proxime a medicamentis proficiscantur, & quod sæpe atque ut plurimum effectus medicamento ut causæ attribuat proxima, qui tamen ab eo vel plane non vel remote tantum dependet.

§. CCCXI.

Isti itaque magnopere falluntur & fallunt alios, qui, Continuatio
antecedentis. simulac perspiciunt, quod medicamento vsu hic vel ille sequatur effectus, eundem medicamento ut causæ adcribunt proxima, qui tamen a longe alia proficiscitur causa. Mutationes enim vsu medicamentorum in corpore humano vivo sequentes sunt actiones potissimum corporis humani vivi §. VIII. X. &, si verum fateri licet, nullum medicamentum vi sua sola urinam, alvum, salivam, sudorem movere & morbos curare potest, sed hæc omnia fiunt a corpore humano vivo, postquam ejus partes a medicamento fuerunt mutata, quin infra ostendam, quod pauca medicamenta ad partem affectam pervenire eique applicari queant, nisi corpus humanum sit vivum & quod istæ etiam actiones, quæ propriae & veræ medicamentorum sunt actiones §. V, magna ex parte a viribus corporis humani vivi determinentur & dependant. Quicumque igitur hæc omnia exactius pensitat, facile mente potest comprehendere, cur non vita solum amissa per medicamenta restitui nequeat, sed cur etiam, si actiones plurimæ eaque principales seu vitales non adparenter, sed actu & graviter læsæ sint, neque in medici neque medicamentorum viribus situm sit ægri vitam conservare.

§. CCCXII.

Demonstravit vir de philosophia naturali & medicina Medicamen-
ta non agere
possunt in
corpus hu-
tiam ad certitudinem mathematicam evchenda optime meritus, illustris *Hambergerus* in Præfatione ad editionem ter-

mauna, nisi
id contin-
gant.

tiam *Elementorum suorum Physices* §. LIX. ad §. LXV, quod corpora in se agere nequeant, nisi se contingant, siue hoc fiat vel mediante alio corpore vel sine isto seu mediante vel immediate, quin, si inter duo corpora A & C hæreat tertium B, & A & C versus se invicem agant, nulla tamen alia ratione A & C in se invicem agere queant quam pro conditione corporis *intermedii B* fieri potest, & quod actio corporis A in corpus C & hujus actio in corpus A potius & rectius sit actio corporis *intermedii B* in sua contigua corpora A & C, quam actio corporum A & C in se invicem. Nunc medicamenta sunt corpora §. I. Ergo medicamenta eorumque partes in corpus humanum agere nequeunt, nisi id contingant.

§. CCCXIII.

Medicamen-
ta agunt vel
cum vel sine
motu.

Si in omnes omnino modos, quibus medicamenta agunt in corpus humanum, inquirimus, eos omnes ad hos duos sequentes reduci posse deprehendemus. Omnia enim medicamenta in corpus humanum agunt vel cum motu vel sine motu. Cum motu agunt, si sub forma *injectionis, gargarismatis, clysteris, stillicidii* vel id genus alia forma applicantur.

§. CCCXIV.

Scholion.

Si secundum rigorem rem considerare velimus, omnia medicamenta agunt cum motu §. XII, sed, quemadmodum a physicis cohesio & pressio ut actiones sine motu considerantur, ita etiam actionem medicamentorum sine motu in eodem sumo significato. Præterea, quoniam plurima medicamenta eo temporis nomento, quo agunt cum motu, nullum ut medicamenta producant effectum, & eorum effectus in illis etiam locis, in quæ cum motu agunt, ut in faucibus, oesophago & ventriculo, utpote in quas partes, dum assumuntur, cum motu agunt, plerumque nec desideratur adeoque nec consideratur, eam ob causam maxima pars actionis medicamentorum qua talium tanquam actio sine motu consideratur.

§. CCCXV.

§. CCCXV.

Fac, medicamentum quoddam in partem quandam agere cum motu, idemque in eandem partem alio tempore agere sine motu, tunc actio medicamenti prior est factum ex massa ejusdem in quadratum celeritatis, hæc vero actio medicamenti posterior factum ex massa ejusdem in celeritatem ejusdem futuram (per princip. phoronom.) adeoque actio medicamenti cum motu ab ejusdem actione sine motu nulla alia re nisi ratione quantitatis seu gradus majoris differt.

Actio medicamentorum cum motu gradu tantum majori differt ab actione eorum sine motu.

§. CCCXVI.

Si medicamenta agunt sine motu, agunt vel vi causæ cujusdam externæ actionem eorum determinantis vel sine ista. Causa externa actionem medicamentorum sine motu agentium determinans est vis externa premens, quæ iis applicatur, & medicamenta sine motu agentia agunt vi ejusmodi causæ externæ determinantis, si iis vis applicatur externa premens, id quod fit, si v. g. pars, cui medicamenta sunt imposita, fascia constringitur, vel linimenta & vnguenta corporis humani partibus infricantur vel illinuntur manuum pressione. Vis vero talis externa premens medicamentorum sine motu agentium actionem determinans vel eorum actionem auget & promovet, vel eorum effectum, qui eorum adplicationem alias fuisset securus, si iis hæc vis non fuisset applicata, impedit. Prius fit, dum vel conatum, quo medicamenta in corpus agunt humanum, auget, vel partium corporis humani resistentiam imminuit, id quod fit e. g. in frictionibus fortioribus, quibus cutis cohesio adeoque resistentia ab ea proveniens imminuitur, vel medicamenta corpori humano retinet contigua, vt eo melius virtutem suam exserere possint, id quod fit, si v. g. epithemata vel cataplasmata evaporabilia vel alia notabili pondere prædita corpori humano contigua retinentur; sic enim effectus ab horum medicamentorum actione sequuntur, qui

Medicamentorum sine motu agentium modus agendi.

non fuissent secuti, si corpori humano non fuissent contigua. Quod vero vis externa premens effectum etiam, qui sine ista medicamenti applicationem fuisset secutus, impediatur, apparet ex applicatione emplastrum vesicatorii, si hoc nimis forti ligatura cuticulæ apprimatur; nam sequitur tunc quidem cuticulæ a cute separatio, sed non ejusdem elevatio, eam ob causam, quoniam vis, qua fluidum cuticulam elevare conatur, minor est illa vi, qua cuticula cuti adprimitur, e contrario autem non sequitur solum cuticulæ a cute separatio sed cuticulæ etiam in modum vesicæ elevatio, si emplastrum vesicatorium cuticulæ non nimis fortiter apprimatur.

§. CCCXVII.

Quomodo medicamenta sine motu agentia agant, si sine causa externa agunt, & quomodo pondus actiones medicamentorum reliquas mutant.

Si medicamenta sine motu agentia non agunt vi causæ cujusdam externæ eorum actionem determinantis, agunt vel vi ponderis sui vel vi cohesionis cum partibus corporis humani. Quod vi ponderis sui agunt medicamenta, exemplo suo demonstrat argentum vivum, si illud ad feces alvina duriores propellendas & alvum pertinaciter obstructam referendam datur interne. Præterea vero pondus medicamentorum reliquas eorum actiones non mutat, nisi quod eas, quatenus fiunt deorsum, augeat, quatenus vero fiunt sursum, imminuat, quatenus fiunt lateraliter, aliter ratione directionis determinet, & quatenus medicamenta aliis nostrarum partium actionibus resistunt, hanc resistantiam, quoniam pondus majus majorem supponit massam, augeat.

§. CCCXVIII.

Actio particularum medicamentorum minutissimarum vi ponderis sui est admo-

Si medicamenta in ea applicantur forma, in qua vel actu extra corpus humanum constituta in minutissimas iam sunt resoluta particulas vel in easdem in corpore humano resolvuntur, vel subtiles tantum particulas in corpus humanum transmittunt, pondus quoque harum particularum, cum minutissimæ sint, non potest non quoque esse admodum parvum atque exiguum adeo-

adeoque pro infinite parvo seu plane nullo & per consequens non pro sensibili sed plane insensibili est habendum. Quæ igitur cum ita sint, actio quoque ex harum particularum minutissimarum pondere non potest non quoque esse admodum parva atque exigua & itidem pro infinite parva seu nulla nec pro sensibili sed plane insensibili est habenda.

§. CCCXIX.

Fac, medicamenta sub eadem §. CCCXVIII. forma applicata agere vi causæ cujusdam externæ §. CCCXVI, tunc causæ hujus externæ actio, quantacunque sit in se spectata, semper tamen ex massa ejus corporis, in quod agit, est æstimanda (per princ. physic.) Si igitur medicamenta sub ejusmodi applicantur forma, sub qua vel extra corpus humanum constituta in minutissimas jam sunt resoluta particulas vel in corpore humano in tales resolvuntur, actio quoque causarum externarum in easdem has particulas minutissimas non potest non esse admodum parva atque exigua, adeoque quoque harum ipsarum particularum minutissimarum actio, quæ per causam producitur externam, quantacunque hujus sit actio, itidem admodum parva atque exigua esse debet.

§. CCCXX.

Pleraque, quæ corpori humano applicantur, medicamenta sub ea adhibentur forma, sub qua vel actu in minutissimas particulas jam extra corpus humanum constituta sunt resoluta vel in tales in corpus humanum delata resolvuntur. Sic pleraque medicamenta sub pulverum vel fluidorum forma porrigi solent. Nonne vero pulveres constant ex particulis minutissimis? & nonne medicamenta fluida, siue sint decocta, infusa, siue essentiæ, tincturæ vel alius generis, habent partes admodum parvas atque exiguas valde parva vi coherentes & vi levissima separabiles? Certe, hoc quilibet rerum gnarus concedet. Ad pilulas quod attinet, hæc etiam agere nequeunt, nisi sint resolu-

dum exigua
& insensibili-
lis.

Actio parti-
cularum mi-
nutarum
medicamen-
ti per actio-
nem cau-
sæ externæ
producta
est admo-
dum parva.

In quam
forma medi-
camenta ap-
plicari so-
leant.

medicamen-
ti in quibus
est tinctura
& spiritus cum
solutum

resoluta in minimas partes & hoc fit vel extra vel intra corpus humanum, & sic res quoque se habet cum multis reliquis medicamentis, id est, ejus sunt conditionis, ut vel actu extra corpus humanum constituta in partes minutissimas jam sint resoluta vel in tales in corpus humanum delata resolvantur.

§. CCCXXI.

Rarissime medicamenta agunt in corpus humanum vi ponderis sui.

Quamvis omnia medicamenta æque ac omnia alia corpora sint gravia, (per princ. phys.) nihilominus tamen medicamenta rarissime agunt & sensibiles in corpore humano producant effectus vi ponderis sui, si mercurii vivi actionem & usum in pertinaci alvi obstructione exceperis §. CCCXVII. Plurima etenim medicamenta sub ea corpori humano applicantur forma, ut vel actu adhuc extra corpus humanum constituta in partes minutissimas sint resoluta vel in tales in corpus humanum delata resolvantur §. CCCXX. & actio harum minimarum particularum ex pondere est admodum exigua nec sensibiles potest producere in corpore humano effectus §. CCCXVIII.

§. CCCXXII.

Actio particularum minimarum ex cohesione aliquot millies major est earum actione ex pondere.

Demonstravit illustris Hambergerus in *Dissertatione de ascensu vaporum causis* §. 84. no. I., quod particularum in fluidis corporibus minutissimarum vis, qua coheret, earundem pondere aliquot millies sit major, & cum hæc demonstratio non sit ex fluiditatis natura deducta & in solidis corporibus vis, qua eorum particulae minimae coheret, pondere earundem particularum minimarum longe major sit, patet, quod hoc non de particulis tantum fluidorum minimis sed de omnium etiam omnino corporum particulis minimis valeat, hoc est, quod vis earum, qua coheret, seu cohesio earundem pondere aliquot millies sit major.

§. CCCXXIII.

A minutissimis medicamentorum

Experientia docet, a minutissimis medicamentorum particulis sæpissime fat sensibiles & notabiles, quin interdum

dum maximos & vehementes proficiſci effectus. Sic a paucis reſinæ jalappæ granis adeo copioſa & frequens producitur humorum & excrementorum per alvum evacuatione, vt primo intuitu vix concipi queat, quomodo a tam paucis reſinæ jalappæ granis tantus produci queat effectus.

particulis
notabiles
oriuntur ef-
fectus.

§. CCCXXIV.

Effectus plenus ſemper cauſæ ſuæ debet eſſe proportionatus (per princ. philoſoph.) Nunc a minutiffimis medicamentorum particulis ſæpiſſime ſat notabiles & ſenſibiles, immo interdum maximi & vehementes producuntur effectus §. CCCXXIII. Qua de re hi effectus ab actione particularum medicamentorum minimarum tam vi ponderis ſui quam vi cauſæ cujuſdam externæ illarum actionem determinantis vt cauſa proficiſci nequeunt; nam actio particularum medicamenti minimarum tam vi ponderis ſui quam vi cauſæ cujuſdam externæ determinantis earum actionem eſt admodum exigua neque tales effectus producere poteſt §. CCCXVIII. CCCXIX. Cum vero actio particularum medicamenti minutiffimarum ſit aut ab earum pondere aut a cauſa quadam externa earum actionem determinante aut a coheſione §. CCCXVI. CCCXVII. CCCXVIII. CCCXIX, duo priora autem hic locum non inueniant (per demonſtr.) & ſola coheſio particularum minimarum earum pondere aliquot millies ſit major §. CCCXXII, neceſſario ſequitur, vt, ſi a minutiffimis medicamentorum particulis notabiles & ſenſibiles producuntur effectus, hi ab earum actione vi coheſionis proficiſcantur.

Effectus no-
tabiles a mi-
nutiffimis
medicamen-
torum parti-
culis pro-
venientes ab
earum actio-
ne vi cohe-
ſionis pro-
ducuntur.

§. CCCXXV.

Cum rariffime medicamenta agant vi ponderis ſui §. CCCXXI. & plurima medicamenta ſub ea adhibeantur forma, ſub qua vel extra corpus humanum conſtituta jam in minimas ſunt reſoluta particulas vel in tales in corpus humanum delata ſtatim reſolvuntur §. CCCXX. & neque vi ponderis ſuarum particularum minimarum neque

Primaria &
fere univer-
ſalis, qua
medicamen-
ta in corpus
humanum
agunt, actio
eſt coheſio.

○

que vi causæ cujusdam externæ harum actionem determinantis sensibiles possint producere effectus §. CCCXVIII. CCCXIX, experientia tamen doceat, quod ab omnibus fere medicamentis, quæ sub tali CCCXX. adhibentur forma, sat sensibiles producantur effectus CCCXXIII, hi vero rarissime vel plane neque a pondere neque a causa quadam externa determinante proficiscantur (per demonstr.) patet, quod fere omnia, saltem plurima medicamenta vi cohesionis suæ cum corporis humani partibus vel motu ex hac cohesione oriundo, agant in corpus humanum, & quod cohesio medicamenti cum partibus corporis humani sit primaria & fere vniversalis actio, qua medicamenta in corpus humanum ejusque partes agunt, omnisque actio, quam medicamenta vi sua propria exercent, si paucissimi excipiuntur casus, sit vel simplex medicamenti cohesio cum corporis humani partibus vel motus ex hac cohesione oriundus. Omnes vero reliquæ actiones, quæ post medicamentorum applicationem in corpore humano sequuntur, sunt actiones corporis humani vivi, quatenus vivum est ejusque partes per actiones medicamentorum proprias sunt mutatæ §. CCCX, sed de his plura dicentur in sequentibus.

§. CCCXXVI.

De casibus
possibilibus
circa actio-
nem medica-
mentorum vi
cohesionis
obviis in
genere.

Cum primaria & fere vniversalis actio, qua medicamenta in corpus agunt humanum, sit cohesio particulæ medicamenti minimarum cum particulis corporis humani §. CCCXXV, varii hic sese nobis offerunt casus attentione & animadversione digni, qui contingere possunt. Vel enim singulæ medicamenti particulæ solitariæ singulas corporis humani particulas solitarias, vel aliquot medicamenti particulæ minores vnâ corporis humani particulam majorem, vel aliquot corporis humani particulæ minores particulam medicamenti majorem, vel aliquot medicamenti particulæ minores duas corporis humani particulas superficie curvilinea præditas & coherentes in loco contactus contingunt & cum iis coherent.

§. CCCXVII.

§. CCCXXVII.

Antequam vero ostendam, quænam in minimis corporis humani particulis mutationes oriantur, si has medicamentorum minimæ particulæ contingunt, necessarium esse duco, pauca duntaxat de particularum minimarum affectionibus præmittere. Notandum itaque est, quod quævis particula minima his gaudeat proprietatibus, nimirum certa 1) magnitudine 2) figura 3) gravitate specifica & 4) certo pondere absoluto. Quæcunque igitur particula minima mutatur, illius vel magnitudo vel figura vel gravitas specifica vel pondus absolutum conjunctim vel seorsim debet mutari & omnis particularum minimarum mutatio respicere debet earum vel magnitudinem vel figuram vel pondus absolutum vel gravitatem specificam seorsim vel conjunctim.

De affectionibus particularum minimarum.

§. CCCXXVIII.

Gravitas specifica est pondus, quod corpus sub certa magnitudine possidet. Illud ergo corpus specificè gravius est altero corpore, quod sub eadem, sub qua hoc, magnitudine majus quam hoc habet pondus, & istud contra est alio specificè levius, quod sub eadem, sub qua hoc, magnitudine minori gaudet pondere. Reliquas notiones terminorum §. CCCXXVII, cum magis sint cognitæ, consulto prætermitto.

Notiones terminorum §. præc.

§. CCCXXIX.

Vt eo facilius mutationes, quæ singulis corporis humani particulis accidunt, si eas singulæ medicamenti particulæ contingunt, determinari & intelligi queant, expedit, sibi repræsentare, quod vna tantum medicamenti particula solitaria vnam modo corporis humani particulam contingat. Fac igitur, vnam medicamenti particulam vni corporis humani particulæ occurrere eamque contingere, tunc varii iterum contingere possunt casus ratione particulæ medicamenti. Vel enim hæc est ratio gravitatis specificæ particulæ corporis humani æqualis

De mutationibus in particulis corporis humani, si eas contingunt medicamenti particulæ specificè leviores.

lis vel non, & si posterius locum habet, ea est specificè vel levior vel gravior. Ponamus igitur, particulam medicamenti particula corporis humani specificè levio- rem eandem corporis humani particulam contingere, tunc hanc corporis humani particulam, facile patet, utpote medicamenti particula specificè gravio- rem adeoque majori vi præditam semper tantum reagere posse, quantum particula medicamenti utpote specificè levior ex sua agit vi adeoque ex harum particularum contactu actionem sine motu seu quietem oriri. Cum vero præterea particula corporis humani minima, uti quævis alia, certa gaudeat magnitudine, figura, gravitate specifica certoque pondere absoluto, & omnis mutatio in minima quadam particula fiens respiciat earum vel magnitudinem vel figuram vel pondus absolutum vel gravitatem specificam seorsim vel conjunctim §. CCCXXVII, necessario sequitur, ut magnitudo, figura, gravitas specificæ & pondus absolutum particulae corporis humani minimæ conjunctim mutetur, si aliam medicamenti particulam contingit & cum ea cohæret. Si itaque medicamenti particula, quæ corporis humani particulam contingit & cum ea cohæret, hac est specificè levior, non potest non corporis humani particulae magnitudo & pondus absolutum augeri, ejus gravitas autem specificæ imminui & figura mutari. Nam quod figura particulae corporis humani mutari debeat, ex eo apparet, quia cum alia particula, nimirum medicamenti particula cohæret, atque idem in causa est, ut ejusdem corporis humani particulae magnitudo & pondus absolutum augeatur; nam particula corporis humani non potest non fieri major ejusque pondus augeri, si alia particula, scilicet medicamenti particula, ad eam accedit & cum ea cohæret. Porro cum corpus specificè gravius evadat specificè levius, seu, quod idem est, gravitas ejus specificæ imminuatur, si aliud corpus specificè levius cum eo cohæret, necessario quoque gravitas specificæ particulae corporis humani, utpote specificè gravioris medicamenti particula, imminui debet, si cum

cum particula medicamenti specificè leviori cohæret. E contrario, cum corpus specificè levius evadat specificè gravius seu gravitas ejus specifica augeatur, si cum corpore specificè graviori cohæret, sequitur, vt in præsentî casu, in quo particula medicamenti supponitur specificè levior adeoque corporis humani particula specificè gravior, gravitas specifica particulae medicamenti vtpote specificè levioris, si cum particula corporis humani vtpote specificè graviori cohæret, augeatur. Denique, si particula corporis humani cum alia quadam particula cohæret adeoque in eam agit, & ad hanc corporis humani particulam cum alia quadam cohærentem medicamenti particula accedit & cum ea cohæret, actio corporis humani particulae versus istam alteram non potest non in tantum imminui, in quantum particula corporis humani ob novam cum medicamenti particula cohæsiõnem versus hanc tendit.

§. CCCXXX.

Ponamus, particulam medicamenti particulae corporis humani occurrentem & cum ea cohærentem huic esse ratione gravitatis specificæ æqualem, tunc particula corporis humani easdem, quæ §. CCCXXIX. demonstratae sunt, mutationes pati debet, hoc excepto, quod gravitas ejus specifica hoc in casu non imminuatur sed mutetur. Particulae igitur corporis humani, si eam medicamenti particula contingit & cum ea cohæret, magnitudo & pondus absolutum augetur, gravitas vero ejus specifica & figura mutatur, & si particula corporis humani cum alia quadam cohæret atque in eam agit, actio ejus versus hanc alteram in tantum imminuitur, in quantum particula corporis humani ob novam cohæsiõnem cum particula medicamenti versus hanc tendit. Demonstratio harum propositionum convenit cum demonstratiõne §. CCCXXIX, & eam ob causam eam hic repetere nolui.

De mutatiõnibus in particulis corporis humani, quas contingunt medicamenti particulae eis specificè æquales.

§. CCCXXXI.

Assumanus, particulam medicamenti, quæ particulam corporis humani contingit & cum ea cohæret, hac esse

De mutatiõnibus in cor-

poris huma-
ni particulis,
si eas con-
tingunt par-
ticulæ medi-
camenti spe-
cifice gravio-
res.

specifice gravio-rem, tunc eadem, qua §. CCCXXIX. demonstratum fuit, ratione patet, quod particulæ corporis humani magnitudo & pondus absolutum augeatur, figura mutetur, hoc tantum excepto, quod gravitas ejus specifica augeatur & actio in particulam contiguam, quacum cohæret, hoc in casu magis cesset, quam in casibus prioribus §. CCCXXIX. CCCXXX; nam particula corporis humani, utpote quæ præsentem in casu est specificè levior, pro ratione numeri punctorum contactus tota sua vi agit in medicamenti particulam quippe specificè gravio-rem, cum e contrario, si medicamenti particula sit specificè levior particula corporis humani, hæc corporis humani particula utpote specificè gravior parte tantum suæ vis versus specificè levio-rem medicamenti particulam reagat.

§. CCCXXXII.

De mutatio-
nibus in par-
ticulis medi-
camento-
rum, si has
contingunt
corporis hu-
mani parti-
culæ.

Cum hætenus illas, quæ in particulis corporis humani singulis, si eas singulæ medicamentorum particulæ contingunt, mutationes consideraverim, ordo quidem exigit, ut reliquos casus §. CCCXXVI. determinatos perlustrarem, sed prius expedit, quam hoc aggredior, paucis duntaxat illas attingere mutationes, quæ ipsis medicamentorum particulis, si eas particulæ corporis humani contingunt, accidunt. Nunc particulæ medicamentorum particulis corporis humani sunt ratione gravitatis specificæ vel æquales vel non & hoc in casu iis specificè vel leviores vel graviores & nulla alia mutatio in particulis corporum minimis accidere potest, quam ratione earum magnitudinis, figuræ, ponderis absoluti & gravitatis specificæ. §. CCCXXVII. Quæ de re si medicamenti particula specificè levior contingit particulam corporis humani specificè gravio-rem, illius magnitudo, gravitas specifica & pondus absolutum debet augeri & figura ejus mutari. Demonstratio harum propositionum eadem est, quæ data fuit §. CCCXXIX. Si particula medicamenti ratione gravitatis specificæ particulæ corporis humani est æqualis eamque contingit,

tingit, particulae medicamenti magnitudo & pondus absolutum augeri, figura autem & gravitas specifica ejus mutari debet; quae omnia eodem §. CCCXXX. modo patent. Si denique particula medicamenti particula corporis humani, quam contingit, est specificè gravior, illius magnitudo & pondus absolutum debet augeri, figura mutari, gravitas autem specifica imminui. Ratio horum assertorum eadem est, quae allegata fuit §. CCXXXI. Præterea etiam in omnibus his casibus particulae medicamenti reactio quoque mutatur, cujus ratio apparet, ex §. CCCXXIX. CCCXXX. CCCXXXI.

§. CCCXXXIII.

His igitur pertractatis transeamus ad reliquos casus §. CCCXXVI. allegatos. Ponamus igitur, aliquot minores medicamenti particulas accedere ad unam majorem corporis humani particulam eamque contingere, tunc minores medicamenti particulae aut tantae sunt subtilitatis, ut in poros majoris medicamenti particulae sine impedimento & difficultate penetrare possint, aut non. Si prius locum habet, penetrabunt, uti aqua in vasa capillaria, in poros particulae medicamenti majoris. Si vero posterius locum invenit, hoc est, si particulae medicamenti minores non sunt satis subtiles ad penetrationem in poros particulae corporis humani majoris, particulae medicamenti minores particulas, ex quibus particula corporis humani major est composita, contingentes cum iis cohaerebunt & in iisdem mutationes eadem evenient, quae demonstratae fuerunt §. CCCXXIX. CCCXXX. CCCXXXI.

De mutationibus, quae fiunt, si aliquot medicamenti particulae minores ad unam corporis humani particulam majorem accedunt.

§. CCCXXXIV.

Ponamus, aliquot minores medicamenti particulas ad locum contactus duarum corporis humani particularum superficie curvilinea praeditarum accedere, tunc earum actio versus has duas corporis humani particulas sese contingentes mutatur in compositam, qua conatus, quem

De mutationibus, quae contingunt, si particulae medicamenti ad locum contactus

duarum corporis humani particularum accedunt.

quem adhibent ad separandas corporis humani particulas sese contingentes, maxime augetur, & si sunt satis subtiles earumque actio ex contactu oriunda satis sit magna, actu penetrabunt in modo dictas duas corporis humani particulas sese contingentes earumque cohaesionem vel perfecte tollent vel saltem imminuent. Præterea, si in loco, vbi penetrant *medicamenti* particulæ inter particulas corporis humani sese contingentes, aliæ particulæ leviores, vt igneæ, vel medicamenti vel corporis humani particulis adhærent, has plane separabunt, quia earum gravitas specifica adeoque cohaesio est admodum exigua.

§. CCCXXXV.

De mutationibus, quæ contingunt, si particulæ fluidæ corporis humani minores contingunt majores medicamenti particulas.

Fac, particulas *medicamenti* majores simulque fluidis corporis humani partibus specificè graviore contingere particulas corporis humani fluidas minores, tunc particulæ corporis humani fluidæ minores aut penetrant in poros particularum *medicamenti* majorum & specificè graviorum §. CCCXXXIII, aut separant & dividunt particulas *medicamenti* majores in subtiliores vel similes vel constituentibus §. CCCXXXIV, aut adhærent tantum *medicamenti* particulis vtpote specificè gravioribus §. CCCXXXI, & si modo dictæ fluidæ corporis humani particulæ ex heterogenis particulis sunt compositæ, ex his, quarum gravitas specifica proxime accedit ad gravitatem specificam particularum *medicamenti*, his majori vi adhærere debent, quam ex iisdem aliæ, quarum gravitas specifica a gravitate specifica particularum *medicamenti* magis est remota, speciatim acidæ alcalicis & sulphureæ alcalicis præsertim fixioribus, adeoque a levioribus, cum quibus antea cohærebant, particulis secedere debent.

§. CCCXXXVI.

Transitus ad reliquas actiones medicamentorum usum in

Hæc, quæ hætenus a §. CCCXII. ad §. CCCXXXV. consideravi, tanquam propriæ & veræ medicamentorum actiones §. V. spectari queunt. Restat igitur, vt in istas inquiram actiones, quæ tam in solidis quam in fluidis corporis

poris humani partibus, quatenus sunt vel solidæ vel fluidæ, a dictis medicamentorum actionibus seu mutationibus partium solidarum & fluidarum per medicamenta factis oriuntur. Medicamenta enim mutant particulas corporis humani minimas & quidem earum magnitudinem, figuram, pondus absolutum & gravitatem specificam §. CCXXVII. CCXXIX. CCCXXX. CCCXXXI. Cum vero particula minima sint particula partium vel solidarum vel fluidarum & mutatio ponderis absoluti, figuræ, magnitudinis & gravitatis specificæ particularum minimarum qualitatem & actionem earundem non possit non mutare, considerandum mihi est primo, quanam sequantur actiones ex mutata figura magnitudine gravitate specificæ & mutato pondere absoluto particularum minimarum in partibus fluidis, deinde, quanam orientur actiones ex mutata figura, magnitudine & gravitate specificæ & mutato pondere absoluto particularum minimarum in partibus solidis.

§. CCCXXXVII.

Ego igitur actiones, quæ ex mutatione particularum minimarum in fluidis oriuntur, determinaturus incipio ab earum magnitudine, quam per medicamenta augeri demonstratum fuit §. CCCXXVII & seqq. Corporum vel gravissimorum particula, si satis minutæ sunt, in fluido sustentari, docent solutiones metallorum aliorumque corporum; si vero eadem particulae fiunt majores, a fluido sese separare conantur & satis magnæ redditæ actu sese separant. Nunc corporis humani fluida sunt ex heterogeneis partibus composita (per princ. physiol.) Qua de re particulae fluidorum majores factæ se a minoribus separare conabuntur & se actu separabunt, & cum non omnes massæ sanguinæ & reliquorum fluidorum partes in & sua natura sint fluidæ, sese in massam non fluidam vnire conabuntur.

§. CCCXXXVIII.

In antecedenti paragrapho fluida non quatenus fluida circulantia consideravi. Si vero fluida eo, quo per vasa corporis humani minima moventur, respectu considerantur,

corpore humano sequentes.

Quanam sequantur actiones ex magnitudine particularum minimarum in partibus fluidis aucta.

Antecedentis continuatio.

P

tur,

tur, facile est perspectu, quod eorum partes, si a medicamento earum magnitudo fuit aucta, ista vasa, per quæ antea sub priori magnitudine transire potuerunt, permeare nequeant. Sequitur ergo ex magnitudine particularum minimarum in partibus fluidis aucta impotentia earum transeundi per vasa minima. Quinam vero exinde oriuntur effectus, determinari in genere nequit, hoc tamen affirmari potest, quod diversi exinde sequantur effectus, pro diversitate valorum, partium fluidarum in statu naturali per ea transeuntium & virium ipsarum vitalium in corpore residuarum.

§. CCCXXXIX.

Quasnam
mutationes
producat fi-
gura parti-
cularum flui-
darum mu-
tata,

Porro particularum fluidarum figura per medicamenta mutatur §. CCCXXVII & seqq., hinc etiam considerandum est, quasnam hæc particularum fluidarum figura mutata producat mutationes, sed notandum est, quod hæc de re in genere pauca tantum determinari possint. Si figura particularum fluidarum est mutata, facile est collectu, quod pro situ, quem circa introitum in vasa minora vel in iisdem occupant, transitui per vasa minora vel resistant vel non resistant, adeoque ex parte tantum ineptæ ad transitum per vasa minora evadant. Præterea cum ad figuram particularum pertineat tam ea superficies, qua particulae sese contingunt, quam illa superficies, quam extra locum contactus obtinent, & pro varia superficie variet numerus punctorum contactus tam particularum coherentium inter se quam earum particularum, quæ coherentes separare conantur; figura particularum fluidarum mutata efficit, ut modo majorem modo minorem vires solventes inveniant resistantiam.

§. CCCXL.

Quasnam
sequantur
actiones ex
pondere ab-
soluto par-

Si pondus particularum fluidarum absolutum per cohesionem cum medicamento particulis est auctum, uti id actu contingit §. CCCXXVII & seqq., particularum fluidarum pondere absoluto auctarum tanquam agentium, præcipue deor-

deorsum tendentium spectatarum major erit actio in se absque relatione ad magnitudinem earum spectata, quam erat ante earum ponderis augmentum, & tanquam impulsui alterius corporis resistentes & ab alio corpore pulsæ consideratæ majorem contra quamcunque vim impellentem exserunt resistentiam, sed pro gradu vis impellentis vel majori vel minori modo majori modo minori moventur celeritate. Si enim vis impellens minor est resistentia, quam corpus impulsum exserere potest, semper corpus impulsum tanto minori moveretur celeritate, quo majus ejus est pondus seu quo major ejus est massa; e contrario, si vis impellens longe major est resistentia, quam corpus impulsum dare potest, semper tanto minori corpus impulsum per aliquod fluidum transiens moveretur celeritate, quo minus ejusdem est pondus. Denique partes fluidæ pondere absoluto auctæ, adeoque graviores redditæ ad separationem a reliquis fluidi, cui insunt, particulis adeoque ad ejusdem fluidi qualitatem mutandam admodum aptæ sunt & dispositæ.

§. CCCXLI.

Gravitas specifica particularum fluidarum per cohaesionem cum medicamento particulis mutatur & vel augetur vel imminuitur. Fac igitur, particulam fluidam per combinationem cum medicamento particula fuisse specificè leviolem redditam §. CCCXXVII, tunc hæc particula specificè levior facta, quatenus ab ambientibus particulis premitur, ab aliis particulis non specificè levioribus factis longe facilius separari potest, sed nec eum caloris gradum assumere nec retinere potest, quem tanquam specificè gravior assumere & retinere potuisset, nec aliis fluidi particulis nec parietibus vasorum in eo loco, vbi est specificè levior, tanto gradu adhærere potest, quanto antea adhærere potuit. Demonstrarunt enim physici, quod ceteris paribus corpus specificè levius, si a vi externa premittur, a corpore non æque specificè leviori promptius & facilius separari possit, cum, quem corpus specificè gravius,

particularum
fluidarum
aucto.

De mutatio-
nibus, quæ
sequuntur ex
imminuta
gravitate
specifica
particula-
rum fluida-
rum per co-
haesionem
cum medi-
camenti par-
ticulis.

caloris gradum assumere & retinere nequeat, nec tanto gradu aliis corporibus specificè vel aequalibus vel gravioribus adhærere possit, quanto corpus non specificè levius adhærere potest.

§. CCCXLII.

Fluida facilius se resolvi patiuntur, si eorum partes fuerint specificè leviores redditæ.

Ex principiis constat physiologicis, quod corporis humani fluida vi, qua particulae eius fluidæ inter se cohærent, resolutioni cuiuscunque resistent. Nunc particulae fluidæ specificè leviores redditæ minori vi tum inter se tum cum aliis partibus cohærent §. CCCXLI. Qua de re fluida, si eorum particulae per cohæsiōnem cum medicamento particulis fuerunt specificè leviores redditæ, ceteris paribus talem acquirunt qualitatem, ut facilius & citius resolvi queant.

§. CCCXLIII.

Fluida sub hypothese præc. aliam acquirunt aptitudinem ad secretiones.

Nulla fieri potest in corpore humano secretio, nisi fluida adhæreant ad vasa secernentia & pro diverso, quo fluida vasorum secretoriorum parietibus adhærent, gradu, diversæ fiunt secretiones (per princ. physiol.) Iam fluida, si partes eorum fuerunt specificè leviores redditæ per cohæsiōnem cum medicamento partibus, alia & diversa vi adhærent vasorum secernentium parietibus §. CCCXLI. Ergo fluida, si gravitas partium eorum specifica per medicamenta fuit mutata, aliam ad secretiones acquirunt aptitudinem.

§. CCCXLIV.

Solida sub hypothese præc. minorem acquirunt tonum.

Principia docent physiologica, quod partes solidæ incrementum & tonum suum per adpositionem partium fluidarum acquirant & pro partium fluidarum, quæ ipsis apponuntur, diversitate, varium nanciscantur tonum. Si igitur partes fluidæ, quæ apponuntur, gravitatem specificam possident minorem, fibræ quoque & quæ ex his componuntur, partes solidæ non possunt non quoque alium quam minorem acquirere tonum.

§. CCCXLV.

§. CCCXLV.

Actionem particularum cum aliis coherentium versus has imminui, si iis particulae medicamenti adherent, demonstratum fuit §. CCCXXIX. Hoc igitur si contingit in particulis fluidis, id est, si actio particularum fluidarum versus alias a medicamentis mutatur, illae quoque actiones debent imminui, quae ex priori actione majori oriri potuissent.

§. CCCXLVI.

Corporis humani particulas per cohaesionem cum medicamento particulis reddi posse specificè graviores, probatum fuit §. CCCXXI, qua de re considerandum est, quamnam exinde oriantur mutationes. Vt vero haec eo melius intelligi & perspici queant, non abs re erit, sibi concipere, vnam tantum corporis humani particulam specificè graviolem esse redditam; nam facile est collectu, quod omne id, quod de vna corporis humani particula specificè graviori praedicatur, de omnibus reliquis quoque ejusdem generis particulis valeat. Cum vero particula specificè gravior opposita sit particulae specificè leviori, & contrariorum contraria sit ratio, contrariae iis §. CCCXLI & seqq mutationes ut sequantur, necesse est. Fac igitur, particulam corporis humani per cohaesionem cum medicamento particula specificè graviolem esse redditam, tunc vi ponderis sui majorem nilum adhibere debet ad se separandum a reliquis particulis non aequè gravibus. Particula quidem corporis humani per medicamenta levior facta itidem promptius & facilius a reliquis particulis non specificè levioribus factis separari potest §. CCCXLI, sed haec tantum, quatenus ab ambientibus premitur particulis, ab aliis non aequè levibus secedere conatur, §. cit, cum e contrario illa particula, scilicet specificè gravior, vi ponderis sui ad separationem a reliquis partibus non aequè gravibus tendat.

§. CCCXLVII.

Cum corpora specificè graviora majorem assumere & majorem ca-
 P 3 reti- lolem assu-

Quidnam fiat, si actio particularum fluidarum per cohaesionem cum medicamento particulis versus alias imminuitur.

Particula corporis humani specificè gravior reddita majori nisi se a reliquis non aequè gravibus particulis separare conatur,

mere & retinere potest, retinere possint caloris gradum (per princ. phys.) idem quoque de particula corporis humani specificè graviori reddita valere debet, id est, majorem caloris gradum assumere & retinere potest.

§. CCCXLVIII.

homogeneis & aliis gravioribus particulis majori vi adhæret,

Corpus specificè gravius majori vi adhæret alii corpori ejusdem vel majoris gravitatis, quam specificè levius. Particula igitur corporis humani specificè gravior reddita majori vi particulis ejusdem vel majoris gravitatis adhærere debet, quin partes leviores eidem majori adhærere debent gradu, hinc omni quoque resolutioni & separationi magis resistet.

§. CCCXLIX.

magis adhæret partibus vasorum secretoriorum specificè æqualibus vel gravioribus & ad secretionem tam aptam quam ineptam sed diverso respectu evadit,

Eadem ratio §. CCCXLVIII. præcedente allegata in causa est, ut particula corporis humani specificè gravior facta omnibus vasorum parietibus specificè gravioribus vel æqualibus majori vi adhæreat, & secretio, si qua ex tali adhæsione sequitur penetratio in vasa secernentia, promptius succedat, & pars levior graviori adhæreat & cum ea simul penetret in vas secretorium, in quod per se penetrare non potuisset, unde id, quod secernitur, fluidum magis evadit heterogeneum. Quoniam vero corpus fluidum specificè gravius corpori solido specificè leviori non adhæret (per princ. phys.) particula quoque corporis humani specificè gravior facta parietibus vasorum secernentium specificè levioribus amplius adhærere nequit, adeoque in iisdem vasis, in quibus antea secerni potuisset, cum adhuc esset specificè levior, secerni nequit. Si ergo partes fluidorum redduntur per medicamenta specificè graviores, evadunt partim aptæ, ut in quibusdam vasis secretoriis secerni queant, partim ineptæ, ut in aliis vasis secerni nequeant.

§. CCCL.

& fibræ totum auget.

Omnes partes solidæ nutrimentum & incrementum suum capiunt a partibus fluidis. Si ergo partes fluidæ per

per medicamenta specificè graviores fuerunt reddita, non possunt non fibrarum, dum iis apponuntur earumque partes sunt constituentes, tonum augere.

§. CCCLI.

Particulas medicamenti minores, si majorem corporis humani particulam contingunt, in hujus poros penetrare posse, demonstratum fuit §. CCCXXXIII. Fac igitur particulas medicamenti leviores & subtiliores penetrare in poros particularum corporis humani fluidarum ibique subsistere, tunc non earum magnitudo quidem augeri potest, quia in earum poris subsistunt, sed e contrario earum gravitas specificà, pondus absolutum & cohesio partium constituentium augeri debet. Cum enim earum magnitudo non augeatur, & tamen medicamenti particula leviores in earum penetrent poros atque in iis subsistant, necessario earum gravitas specificà & pondus absolutum augeri debet, & cum particula medicamenti, quae penetrarunt in particularum corporis humani fluidarum poros, plura nova in earum interioribus exhibeant puncta contactus, priori numero punctorum contactus non immutato, cohesio quoque partium particulas fluidas constituentium augetur debet. Si igitur particularum corporis humani fluidarum pondus absolutum fuerit auctum, sequuntur actiones determinatæ §. CCCXL, cohesio partium eas constituentium aucta producit resistantiam majorem versus omnem vim resolventem & gravitas partium fluidarum dicto modo aucta efficit, ut majori vi ad separationem ab aliis non æque gravibus particulis vi proprii ponderis tendant & majorem caloris gradum assumere & retinere possint §. CCCXLVI, CCCXLVII, sed non producit, ut alias, majorem ad secretionem tam aptitudinem quam ineptitudinem §. CCCXLIX. Si enim in legibus adhesionis de gravitate specificà sermo est, semper partium sese contingentium, non vero totius gravitas specificà intelligitur. Si igitur partes medicamenti subtiliores

De actionibus, quae sequuntur, si particulae medicamenti penetrant in poros partium fluidarum corporis humani.

liores penetrant in poros particularum fluidarum, in earum superficie adeoque & in earum partibus alia corpora contingentibus nihil mutatur, hinc nulla adhæſio a priori diverſa, & cum adhæſio partium fluidarum cum vaſorum parietibus ſit primarium ſecretionis fundamentum, nulla quoque major vel minor ad ſecretionem aptitudo fieri poteſt. Ponamus vero, externos particularum corporis humani fluidarum poros particulis medicamentoſum ſubtilioribus & levioribus repleti, tunc in particularum fluidarum ſuperficie augeri debet numerus punctorum contactus & cum numerus punctorum contactus auctus producat majorem adhæſionem, particulæ fluidæ, quarum pori particulis medicamentoſum levioribus & ſubtilioribus fuerunt repleti, majori vi omnibus vaſorum parietibus ſpecificè gravioribus vel æqualibus adhærere debent, hinc, ſi qua ex hac adhæſione ſequitur penetratio in vaſa ſecretoria, promptius ſuccedit ſecretio, quin pars levior iis adhærens ſimul penetrat in vaſa, in quod alias per ſe penetrare non potuiſſet, vnde id, quod ſecernitur, fluidum magis heterogeneum evadit §. CCCXLIX. Eadem particulæ fluidæ tali modo mutatæ iis non amplius adhærere poſſunt vaſorum parietibus, quorum particulæ ſunt iisdem ſpecificè leviores, adeoque, cum adhæſio partium fluidarum cum vaſorum parietibus ſit primarium ſecretionis fundamentum, in certis quibusdam vaſis, in quibus antea ſecerni potuerunt, non amplius ſecerni poſſunt, vnde majorem tam aptitudinem quam ineptitudinem ad ſecretionem ſed relativam acquirunt §. CCCXLIX. Si vero in particularum corporis humani fluidarum ſuperficie adeoque in earundem cohæſione cum vaſorum ſecernentium parietibus nihil mutatur, majori tamen impetu ob pondus ſeu maſſam earum auctam agent, dum adhærent, hæ particulæ fluidæ & in vaſa ſecernentia vi penetrabunt majori, adeoque, ſi hæ aliis repleta ſunt particulis levioribus, has celerius propellent.

§. CCCLII.

§. CCCLII.

Si medicamenti particulae penetrant in particulam corporis humani fluidam, vel in poros tantum ejus penetrant, absque eo, ut eam dividant in alias eius partes, vel in eam ita penetrant, ut in alias partes eam dividant. Quanam fiant mutationes, si prius contingit, demonstratum fuit §. CCCLI. Quanam vero accidant mutationes, si posterius fit, nunc est determinandum, & hae mutationes duplicis sunt generis, quarum aliae fiunt, dum partium divisio est in fieri & antequam sequitur actu, aliae vero contingunt, postquam haec partium divisio actu facta fuit. Fac igitur, medicamenti particulas penetrare ita in fluidam corporis humani particulam, ut istam in ejus partes dividere conentur, tunc hac divisione incipiente partes aerae in corporis humani fluidis particulis contentae minorem sentiunt resistantiam, adeoque non se solum sed ambientes etiam particulas expandere conantur.

Si medicamenti particulae fluidas corporis humani particulas dividere conantur, aer in his inclusus particulis se expandere conatur,

§. CCCLIII.

Cum partes aerae in partibus corporis humani fluidis inclusae sese & ambientes particulas expandere conentur, si fluidae a medicamenti particulis in minores dividi incipiunt partes §. CCCLII, sequitur, ut ipsae quoque corporis humani fluidae particulae in majorem expandantur molem adeoque per ista vasa minora, quae antea sub priori magnitudine permeant, amplius transire nequeant.

particulae fluidae sunt majores & ineptae ad penetrationem per vasa minima,

§. CCCLIV.

Si partes massae sanguinae vel omnes vel saltem plurimas dividere in alias partes conantur, particulae medicamenti, eadem §. CCCLII. CCCLIII. ut fiant in massa sanguinea necesse est. Aerae itaque in massa sanguinea partes debent in majorem expandi molem ipsaque massa sanguinea turgescere.

& massa sanguinea turgescit.

Q

§. CCCLV.

§. CCCLV.

Transitus ad
considera-
tionem illa-
rum muta-
tionum, si
partes fluidæ
actu fuerint
divisæ.

Hæc omnia a §. CCCLII. ad §. CCCLIV. sequuntur, dum
particulæ medicamenti particulas corporis humani fluidas
in alias dividere conantur necdum perfecte divisionem ab-
solverunt. Quæ de re nunc restat, ut eas consideremus mu-
tationes, quæ contingunt, si particulæ corporis humani
fluidæ actu a medicamento particulis in alias fuerint divisæ

§. CCCLVI.

Si hoc fit §.
præc, partes
fluidæ sunt
minores &
aptiores ad
penetratio-
nem per vasa
minima, in-
ter partes
alias & in
earum po-
ros.

Ut igitur hæc §. CCCLV. determinemus, ponamus,
particulas corporis humani fluidas a medicamento particu-
lis in alias fuisse divisas, & clarissime apparet, quod par-
tes istæ, in quas partes corporis humani fluidæ fuerint
divisæ, integris seu non divisis partibus sint minores
adeoque, cum partes eo sint subtiliores, quo minores
sunt, & partes eo promptius & facilius per vasa minima &
inter partes constituentes aliarum partium earumque po-
ros penetrare possint, tam ad transitum per vasa minima
quam ad penetrationem in poros & inter partes constitu-
entes aliarum partium evadant aptiores.

§. CCCLVII.

et si partes
fluidæ con-
stant ex con-
stituentibus
heteroge-
neis, hæc ali-
am magnitu-
dinem, figu-
ram, gravi-
tatem speci-
ficam & ali-
ud pondus
aliamque
vim & po-
tentiam
agendi quam

Ponamus, partes corporis humani fluidas constare
ex partibus constituentibus heterogeneis & a medicamen-
tis in alias adeoque in has constituentes heterogeneas
partes resolvi, tunc partes hæc divisæ constituentes hete-
rogeneæ erunt integris partibus minores §. CCCLVI,
adeoque non solum aliam, quam earum tota, habebunt
magnitudinem, sed aliam etiam figuram, pondus abso-
lutum & gravitatem tam absolutam quam specificam.
Cum vero particularum minimarum vis & potentia agen-
di dependeat ab earum magnitudine, figura, pondere
absoluto & gravitate specifica, necessario quoque parti-
cularum vis & potentia agendi mutari debet, si earum
magnitudo, figura, pondus absolutum & gravitas specifi-
ca mutatur. Nunc partes illæ constituentes heterogeneæ,
in

in quas particulae corporis humani fluidae a medicamentis earum tota fuerunt resolutae, aliam plane figuram, magnitudinem, acquirunt, gravitatem specificam & aliud pondus absolutum, quam earum tota possederunt, adipiscuntur (per demonstr.) Qua de re illarum quoque vis & potentia agendi in alias corporis humani partes ut mutetur aliaque evadat necesse est. Denique cum particularum potentia agendi in alias partes eo sit major, quo major ceteris paribus est earundem gravitas specifica, dummodo haec earundem gravitas specifica gravitate specifica illarum partium, in quas agunt, non sit major, patet, quod illae partes constituentes heterogeneae, in quas fluidae corporis humani particulae a medicamentis fuerunt resolutae, tanto majori gaudeant potentia agendi in alias corporis humani partes, quo major earum est gravitas specifica, dummodo gravitas earum specifica illarum, in quas agunt, partium gravitate specifica non sit major.

§. CCCLVIII.

Ex dictis §. CCCLVII. ratio reddi potest, cur & quomodo fiat, ut effectus paucarum subtiliorum medicamenti partium diu in corpore humano contineretur immo crescat. Fac etenim, paucas medicamenti partes subtiliores agere in massam sanguineam, ejus globulos resolvere hisque magna in copia inesse, tunc, dum globulos massae sanguineae resolvunt, sui generis partes liberant adeoque sese multiplicant, unde non potest non earum effectus in corpore humano diu continuari immo augeri.

Quomodo fiat, ut paucarum medicamenti subtiliorum partium effectus diu contineretur immo crescat in corpore humano.

§. CCCLIX.

Ponamus, fluidas corporis humani partes minores & leviores contingere partes medicamenti majores & graviore, tunc vel in poros particularum medicamenti penetrant vel earum superficiei adherent & circa eam subsistunt §. CCCXXXIII. Quicquid fiat, semper tamen ea particulae corporis humani fluidae minores & leviores, quae adherent medicamenti particulis, cessant agere

De mutationibus, quae fiunt in fluidis corporis humani partibus, si eorum partes coherent

Q²

agere

enim medica-
menti parti-
culis.

agere tanquam tales fluida, quales erant ante cohaesionem cum medicamento, partim, quia fortius cum medicamento cohaerent quam inter se pro fluido constituendo cohaerebant, partim quia cohaesione cum medicamento particulis majorem magnitudinem, quam antea non possederunt, immo saepe magnitudinem fluidorum particulis non competentem nactae fuerunt.

§. CCCLX.

Antecedentis
continuatio.

Si particulae fluidi heterogenei corporis humani minores & leviores, quae particulas medicamenti majores & graviores contingunt & cum iis cohaerent §. CCCLIX, sunt homogeneae, heterogeneae vero cum iis, quae non adhaerent, fluidi heterogenei qualitas non potest non maxime mutari. Exemplum hujus asserti veritatem magis illustrabit. Fac enim, fluidum corporis humani heterogeneum ex acidis aliisque compositum esse particulis & acidis hujus fluidi particulas utpote homogeneas particulis medicamenti adhaerere, tunc fluidum istud aciditatem suam amittit adeoque ejus qualitas manifeste mutatur.

§. CCCLXI.

Antecedentis
continuatio.

Si particulae in fluido corporis humani heterogeneo homogeneae cohaerent cum medicamento particulis §. CCCLIX, CCCLX, fieri aliter nequit, quam ut hac cohaesione cum medicamento particulis aliam magnitudinem, figuram & gravitatem specificam nanciscantur. Nunc particularum gravitate specifica, magnitudine & figura nititur qualitas earum specifica & ab hac dependet earum vis & potentia agendi. Quae de re si particulae in fluido corporis humani heterogeneo homogeneae cohaerent cum medicamento particulis, necessario harum particularum homogenarum qualitas specifica adeoque & vis & potentia agendi debet mutari.

§. CCCLXII.

Antecedentia
experientia

Experientia veritatem paragraphi praecedentis testimonio suo luculenter confirmat. Si enim quoddam

corporis humani fluidum heterogeneum salia alcalia aliasque partes continet, salia alcalica sola & sibi relicta putredinem excitare valent, si vero hæc coherent cum medicamento acidi particulis, mutantur in salia media, quæ putredini resistunt, adeoque pristinam suam qualitatem specificam amittunt aliamque novam acquirunt. Si fluido heterogeneo insunt multa salia acida, hæc sola sibi relicta partes solidas corrodere & destruere possunt, si vero cum terreis vel sulphureis medicamento particulis coherent, qualitatem suam corrodentem deponunt & mitiora evadunt.

§. CCCLXIII.

Non vero solum corporis humani fluida eorumque partes, si cum specificè gravioribus medicamento particulis coherent, aliam acquirunt qualitatem specificam & virtutem §. CCCLIX. CCCLX. CCCLXI. CCCLXII, sed ipsæ etiam medicamentorum particule, dum levioribus fluidorum corporis humani particulis obducuntur, aliam adipiscuntur qualitatem & virtutem. Dum enim particularum medicamenti superficies levioribus fluidorum corporis humani particulis obducitur, particule medicamenti aliam eamque minorem in superficie ut acquirant gravitatem specificam necesse est, hinc iis adherere possunt partibus, quibus antea ob gravitatem specificam nimis magnam adherere non poterant, adeoque nunc virtutem quandam exercere possunt, quam ante collisionem cum particulis corporis humani exserere non poterant.

tia confrimantur.

Si fluidorum partes cum medicamento particulis coherent, hæc quoque aliam adipiscuntur qualitatem & vim.

§. CCCLXIV.

Ex demonstratis §. CCCLIX. CCCLX. CCCLXI. CCCLXII CCCLXIII. ratio nunc perspicui potest, cur & quomodo vnum idemque medicamentum duplicem in corpore humano exserere possit virtutem, primo aliam statim in principio, dum corporis humani fluidis miscetur, deinde aliam, postquam corporis humani fluidis per certum tempus fuit commixtum. In principio enim, quo

Cur vnum idemque medicamentum diversas exserat virtutes.

Q 3

ejus-

ejusmodi medicamentum, quod in corpore humano duplicem talem exserere potest virtutem, cum corporis humani fluidis miscetur, non efficit solum, ut eæ, quæ ei adhærent, partes fluidæ tanquam tales fluidæ, quales erant ante cohæsiõnem, agere cessent §. CCCLIX. sed aliam etiam novam qualitatem & mutationem in corporis humani fluidis producit §. CCCLX. CCCLXI. CCCLXII. adeoque certam exserit statim in principio, quo fluidis miscetur, virtutem, quæ a modo dictis effectibus, quos in fluidis produxit, oritur. Postquam vero idem medicamentum per certum tempus corporis humani fluidis fuit commixtum, ejus partes, dum earum superficies aliis ex corporis humani fluidis obducitur particulis, aliam acquirunt gravitatem specificam adeoque & aliam qualitatem & virtutem §. CCCLXIII. Patet ergo, cur & quomodo vnum idemque medicamentum duplicem exercere queat virtutem, aliam statim in principio, quo fluidis corporis humani partibus miscetur, & aliam, postquam jam per certum tempus fluidis corporis humani partibus fuit commixtum.

§. CCCLXV.

Antecedentis continuatio,

Ea quoque medicamenta, quæ, dum ad corporis humani, fluida perveniunt, notabili gaudent magnitudine & postea in minutas resolvuntur partes, eandem duplicem immo multiplicem exserere possunt virtutem §. CCCLXIV. Dum enim ejusmodi medicamenta in partes resolvuntur minimas a corporis humani fluidis, partes minimæ, in quas medicamenta fuerunt resoluta, non solum aliam quam earum tota habebunt magnitudinem, sed illæ ipsæ etiam, si diversæ sunt, diversam inter se magnitudinem, figuram, atque gravitatem specificam §. CCCLVII. Cum igitur a particularum gravitate specifica, magnitudine & figura dependeat earum qualitas specifica & vis singularis §. CCCLVII, diversæ ut fiant a particulis, in quas modo dicta medicamenta fuerunt resoluta, minimis iisque inter se diversis actiones necesse est. Interea tamen non nego,

nego, fieri quoque posse, vt medicamentum magnitudine notabili præditum ante suam in partes vel constituentes vel similes divisionem nullam plane sensibilem in corporis humani fluidis producat mutationem.

§. CCCLXVI.

Quum igitur medicamenta post eorum resolutionem in partes vel similes vel constituentes aliam plane exferant virtutem & diversas actiones quam ante hanc resolutionem §. CCCLXV, illi, qui medicamenti cuiusdam virtutem & actionem nosse & determinare vult, maximopere in id est inquirendum, in quasnam medicamentum resolvatur partes, num in similes, an in constitutivas & in hoc casu posteriori vtrum in constitutivas tantum an remotas? Si enim medicamenta in partes similes tantum a corporis humani fluidis dividuntur, vi harum tantummodo agunt partium. Sic mercurius vivus in corpore humano non resolvitur in partes constitutivas sed similes tantum, atque eam ob causam non vi partium suarum constitutarum sed similiarum suam perficit operationem. Tartarus vitriolatus constat ex sale alcali fixo & acido vitriolico tanquam ex suis partibus constitutivis §. CLIX, sed non resolvitur in corpore humano in partes constitutivas, nimirum sal alcali fixum & acidum vitriolicum nec agit vi salis alcali fixi vel acidi vitriolici seorsim seu vt alcali fixum vel acidum vitriolicum seorsim sed vt mixtum ex acido vitriolico & sale alcali fixo. In quascunque enim vel minutissimas tartarus vitriolatus resolvatur particulas, eæ tamen singulæ totius naturam atque indolem retinent, id est, sunt mixta ex acido vitriolico & sale alcali fixo adeoque & vt ejusmodi mixta agunt. Ex his igitur patet, quod medicamenta, quæ resolvuntur in corpore humano in partes similes, vi harum suam operationem absolvant, quæ vero in partes constitutivas proximas resolvuntur, vi harum suam peragant actionem.

Prout medicamenta in partes vel similes vel constitutivas dividuntur, pro eo etiam agunt.

§. CCCLXVII.

§. CCCLXVII.

Transitus ad
consideratio-
nem actio-
num a parti-
bus solidis
per medica-
menta muta-
tis profi-
ciscentium.

Pertractatis iis actionibus partium corporis humani fluidarum, quatenus a medicamentis sunt mutatae, ordo requirit, ut istas etiam considerem partium solidarum actiones, quatenus haec a medicamentis mutatae sunt. Cum vero partium solidarum a medicamentis mutatarum actiones intelligi & determinari nequeant, nisi singulares earum proprietates sint cognitae, necessarium est, prius proprietates partium solidarum singulares, quibus a fluidis partibus distinguuntur, praemittere, quam explicationem actionum partium solidarum a medicamentis mutatarum aggredior.

§. CCCLXVIII.

De proprie-
tatibus par-
tium solida-
rum praemittenda.

Corporis humani solida a fluidis non nisi gradu cohaesionis majori differunt. Nam analysis demonstrat chemica, quod partes corporis humani solidae ex iisdem, ex quibus fluidae, consistunt partibus, & sola tantum harum proportio in solidis & fluidis variet partibus. Praeterea principia docent physiologica, quod omnes, quotquot & quam diversissimae sint, partes solidae ex vno eodemque fluido, massa nempe sanguinea, ortae fuerint nec vlla partibus solidis insit particula, quae praecedenti tempore non fuisset particula fluidi. Hic vero gradus cohaesionis major, quo solida a fluidis differunt, haec potissimum praestat, ut
1) corpora majora determinatae figurae ex solidarum partibus possint strui & componi 2) superiores corporis humani partes ab inferioribus in suo queant conservari loco 3) ut fluida determinatam acquirant sui motus viam 4) eadem fluida solidis diversa gravitate specifica praeditis diverso adhaereant gradu 5) ipsa solida, quatenus sunt flexilia, sint apta ad fluida decenter movenda 6) alias manifesto pondere praeditas partes in suo queant conservare loco & 7) alias solidas corporis humani partes & per has totum corpus humanum decenter movere queant. Haec sunt singulares partium solidarum proprietates, quibus a fluidis partibus distinguuntur, istaeque seorsim vel conjunctim mutari debent, si solida a medicamentis mutantur.

§. CCCLXIX.

§. CCCLXIX.

Si medicamenta partes corporis humani solidas mutant, earum vel magnitudinem vel figuram vel pondus absolutum vel gravitatem specificam mutare vel in interstitia partium solida constituentium vel inter partes partium solidarum coherentes penetrare debent. Cum vero medicamenta non in majori sed minori corpori applicentur quantitate, nec concipi nec fieri potest, ut per medicamenta omnium partium solidarum magnitudo vel figura vel pondus mutetur. In vno quidem vel altero partium solidarum loco particulæ earum magnitudo, figura, vel pondus a medicamentis mutari potest, sed hæc nihil sensibilibiter in allegatis §. CCLXVIII. partium solidarum proprietatibus mutant, & si in minutissimorum vasorum parietibus particulæ cujusdam magnitudo vel figura a medicamentis sit mutata, nihil tamen aliud quam vasculi angustatio exinde derivari potest, & si pondus partium solidarum in quibusdam locis a medicamentis fuerit auctum, vel nullus plane sensibilis exinde proficiscitur effectus, vel, si quis hinc proficiscitur, in nullo alio quam in hoc consistere potest, ut paulo magis fluidorum actioni resistent.

De mutationibus, quæ a magnitudine, figura & pondere solidorum per medicamenta mutantur oriuntur.

§. CCCLXX.

Si gravitas partium solidarum a medicamentis mutatur, illa vel augetur vel imminuitur. Restat igitur, ut inquireamus, quanam mutationes ex gravitate partium solidarum specifica per medicamenta aucta sequantur. Ponamus igitur, gravitatem specificam in vasculis per medicamenta fuisse auctam, tunc, quoniam cum gravitate corporis specifica aucta crescit numerus punctorum contactus & cum hoc cohesio (per princ. phys.), fluida majori vi ad parietes dictorum vasculorum, quorum gravitas specifica fuit aucta, adherere debent.

De mutationibus, quæ a gravitate solidorum specifica per medicamenta aucta proficiscuntur.

§. CCCLXXI.

Si gravitas vasculorum specifica a medicamentis augetur, cohesio inter particulas fibrarum vascula constituentium augetur.

Antecedentis continuationis augetur.

R

tium augetur.

rium non potest non augeri & cum ab hac partium
 fibras constituentium cohaesione dependeat earum elastici-
 tas seu robur physicum, hoc debet augeri. Pro gradu
 vero, quo hæc fibrarum & vasorum elasticitas au-
 getur, majori vel minori diversus sequitur effectus. Sic
 si elasticitas fibrarum & vasorum majori in gradu auge-
 tur, fibræ & vasa fiunt rigida adeoque inepta ad fluida de-
 center movenda, si vero id fit in gradu minori, fibræ
 & vasa sunt magis apta tam ad resistendum fluidorum
 impetui quam ad fluida decenter movenda. Fibræ enim
 & vasa fluida legitime movere nequeunt, si sunt rigida,
 sed ea tantum movent decenter, quatenus debitam flexi-
 litatem possident, debito expandi possunt & post expan-
 sionem factam sese contrahunt modo. Si denique fibræ
 circulares vasculorum, quorum gravitas specifica fuit au-
 cta, sese contrahunt, vascula non possunt non angustari.

§. CCCLXXII.

De actioni-
 bus solidor-
 um, quo-
 rum gravi-
 tas specifica
 per medica-
 menta fuit
 imminuta.

Si e contrario gravitas fibrarum specifica per medica-
 menta imminuitur, iis, quæ demonstrata sunt §. CCCLXX.
 CCCLXXI. contraria ut sequantur necesse est. Fluida
 ergo solidis, quorum gravitas specifica a medicamentis
 fuit imminuta, minori adhærebunt vi & solidorum
 elasticitas seu robur physicum imminuetur. Cum vero
 robur solidorum vitale nitatur robore eorum physico &
 locum non habeat nisi supposito robore physico, utraque
 vis, qua solida agunt in fluida, ut vis eorum physica &
 vitalis debet imminui. Si vero vis solidorum physica &
 vitalis imminuitur, ea fiunt inepta ad fluida aliaque mo-
 bilia decenter sustinenda movenda & mutanda. Atque
 hæ mutationes sunt istæ, quæ in partibus solidis a gravi-
 tate earum per medicamenta imminuta producuntur.

§. CCCLXXIII.

De mutatio-
 nibus, quæ

Si gravitas fibrarum specifica a medicamentis vel im-
 minuitur vel augetur, hoc fit vel æqualiter vel inæqualiter,
 ita

ita nempe, ut fibræ in hoc vel illo loco fiant specificè vel in fibris con-
 graviores vel leviores, in reliquis vero locis pristinam re-
 tineant suam gravitatem specificam. Si posterius fit, partes tingunt, si
 fibrarum specificè graviores factæ majori vi se contrahere earum gravi-
 debent quam reliquæ fibrarum earundem partes non muta- tas specificè
 tæ resistere valent, & specificè leviores partes fibrarum inaequaliter
 factæ minori resistere debent vi, quam reliquæ partes fuerit aucta
 rundem fibrarum non mutata se contrahere conantur, vel imminu-
 atque in utroque hoc casu partes fibrarum minus cohæ- ta.
 rentes magis tenduntur, & continuum solvitur vel ex par-
 te vel ex toto, & fibræ, in quibus hæc contingunt, iam
 debiles magis debilitantur immo plane rumpuntur.

§. CCCLXXIV.

Ponamus, medicamenti particulas penetrare in par- De mutatio-
 ticularum solidarum interstitia, ita, ut hæc tantum reple- nibus, quæ
 antur, prior vero harum particularum contactus maneat fiunt, si me-
 idem, tunc particularum solidarum gravitas tantum spe- dicamenti
 cificè augetur & exinde oriuntur mutationes §. CCCLXX. particula
 CCCCXXI. Si vero medicamenti partes penetrant in penetrant in
 partes fibrarum cohærentes, prior cohæsiō vel plane interstitia
 litur vel saltem imminuitur. Nam medicamenti particu- partium so-
 læ utpote specificè leviores, dum penetrant inter partes lidarum vel
 fibrarum cohærentes, cum cohæsiōnis gradum dare ne- in partes so-
 queunt, quo partes earundem fibrarum specificè gravio- lidas cohæ-
 res gaudent. Accedit ad hoc, quod, si fibræ, inter quarum rentes.
 partes medicamenti particula penetrant, flexiles & tales sunt, ut ab aliis contiguis in sua contractione non
 impediantur, istæ harum fibrarum partes, inter quas nullo medicamenti particula penetravit, uti semper conatum
 propius ad se invicem accedendi & sibi appropinquandi exercent, sic simulac in eo loco, ubi medicamenti parti-
 cula penetravit, cohæsiō adeoque tendentia priori conatui resistens sublata seu imminuta est, statim actu propius ad
 se invicem accedant, unde in loco cohæsiōnis imminuta particula magis a se invicem recedere debent, adeoque

R 2

con-

contactus inter duas particulas separatas & particulam separantem permanere nequit.

§. CCCLXXV.

Quidam
fiat, si medi-
camenti par-
ticulæ cohæ-
sionem fibra-
rum sustule-
riunt.

Si in corporis humani fibris flexilibus cohæsiō tollitur, earum quoque potentia fluidis viam determinandi, ea decenter movendi, alias solidas partes in earum debito loco conservandi easdemque decenter movendi §. CCCLXVIII. simul tollitur. Quin, si cohæsiō plurium minorum partium contiguarum in vna vel pluribus fibris a medicamento tollitur, hæ partes levi vi a reliquis possunt separari & cum hæ ipsæ partes ex heterogeneis iisque talibus consistant partibus, quæ, quando pro sua agunt vi insita & humido imbutæ sunt sufficienti, putredinem concipere possunt, actu in putredinem abibunt, si fluidum sufficiens affluat, & cum partes putridæ sanas adhuc partes putredine inficere possint, his quoque putredinis labem communicare valebunt, si vero humidum deficit, solidam præternaturalem acquirant consistentiam & crustam formabunt.

§. CCCLXXVI.

De mutatio-
nibus, quæ
contingunt
in solidis, si
in hæc spe-
cifice gra-
viores agunt
medicamen-
torum par-
tes.

Ponamus, medicamenta corporis humani fibris specificè graviora iisdem applicari, tunc eadem sequi debent mutationes, quæ fiunt, si partes medicamenti specificè graviores fluidis corporis humani heterogeneis adhærent §. CCCLX & seqq., id est, leviores & minus cum aliis particulis cohærentes particulæ ab iis secedent, medicamento adhærebunt & vna cum hoc vel vi proprii ponderis vel alia vi levi accedente a fibris separari poterunt. Sic si partes fibrarum leviores sunt humidæ & a fibris, dum medicamento partibus adhærent, separantur, fibræ debent majus acquirere robur physicum, immo tantum, ut plane rigidæ evadant, hinc majori vi se contrahere & præterea eas sequi debent mutationes, quæ dictæ fuerunt §. CCCLXXI. Si vero salia a fibris per cohæsiōnem cum medicamento particulis separantur, eorum quoque in fibras actiones,

vt resolutiones & atrosiones & omnia reliqua, quæ ex salium actione sequuntur, debent cessare.

§. CCCLXXVII.

Si salia praternaturaliter in corporis humani fibras agentia in earum superficie hærent libera, non necesse est, vt medicamentum salia a fibris separans sit specificè grauius, sed quodlibet aliud corpus, quodcunque sit, siue sit solidum siue fluidum, siue specificè æquale siue specificè leuius salium actiones in fibras tollere vel saltem imminuere potest, dummodo salia contingat; nam omnes particulae, quando sese contingunt, cohærent. Dum vero medicamenti, quodcunque sit, particulae contingunt salia & cum iis cohærent, salium magnitudo figura & grauitas specifica non potest non mutari & cum a salium magnitudine figura & grauitate specifica eorum dependeat vis & actio, salia vt salia actionem suam amplius exercere nequeunt.

Medicamentum, quod salia libera in superficie fibrarum hærentia separat ab his, quomodo-cunque comparatum esse potest.

§. CCCLXXVIII.

Restaret nunc, vt de iis actionibus, quæ a vi corporis humani vitali ejusque, quatenus vivum est, actionibus post partium tam solidarum quam fluidarum per medicamenta factas mutationes producuntur, agam. Cum vero hæc maximam partem ad specialiora pertineant, ea præmitto, hæc tantum subijcturus, quomodo nempe medicamenta vi vitalitatis ad partes corporis humani interiores perveniant & quid vis vitalis ad actionem medicamenti quamcunque conferat.

Cur non agatur de actionibus medicamentorum, quæ dependent a vi corporis humani vitali.

§. CCCLXXIX.

Quæ ad interiores corporis humani partes penetrare debent, medicamenta vel ori vel faucibus vel naribus vel cuti applicantur. Quomodo vero medicamenta parti cuius singulari applicata vi hujus structuræ & vitalitatis ad interiora corporis humani deferantur, non est hujus loci

De modo, quo applicantur & ad interiora corporis humani penetrant medi-

R 3

deter-

amenta
corumque
conditione.

determinare atque perpendere, sed hæc ad specialio-rem pertinent pertractationem. Medicamenta vero, quæ corpori applicantur humano, possident partes aut paulo crassiores aut admodum subtiles. Partibus gaudent crassioribus unguenta spissa, tenacia, mere pingua, linimenta ex pinguedinibus & oleis seorsim vel conjunctim composita, lac, immo aqua ipsa aliaque hujus generis fluida. Subtilioribus vero partibus prædita sunt ignis, exhalationes ex corporibus animantium recens necatis & dissectis omniaque spirituosæ.

§. CCCLXXX.

Partes medi-
camentorum
crassiores
parum pro-
funde in cor-
pus pene-
trant huma-
num.

Quamvis partes medicamentorum crassiores cuti vel cuicunque corporis humani parti solidæ applicatas in corpore humano mortuo sine vitalitatis auxilio tam in fibrarum poros quam vascula extrema penetrare posse, negari nequeat, nihilominus tamen hæc medicamentorum partes crassiores, in corpore etiam mortuo, quo altius penetrant, eo plura inveniunt puncta contactus ob multitudinem vasorum & fibrarum infinitam. Cum vero cum numero punctorum contactus crescente crescat etiam cohesio, sequitur, ut partes medicamentorum crassiores, quo altius penetrant, eo pluribus cum fibris, eoque magis cum iis cohæreant. Nunc cohesio dat resistantiam. Ergo partes medicamentorum crassiores, quo altius penetrant in corpus humanum, eo majorem inveniunt resistantiam, & hæc tandem tanta evadere debet, ut ulterio-rem partium penetrationem earumque, quæ penetrarunt, propulsionem ulteriorem impediat. Paulo crassiores ergo medicamentorum partes parum profunde in corpus humanum mortuum penetrare possunt.

§. CCCLXXXI.

Quomodo
partes exter-
norum me-
dicamento-
rum in vascu-

Si partes medicamentorum corpori humano vivo exter-ne applicatorum in vascula excretoria penetrare conantur, partes quidem fluidorum ex iisdem vasculis prodire conantes penetrationi partium medicamenti crassiorum resistunt, sed,

sed, cum partes fluidorum, quæ ex hisce vasculis prodire conantur, crassioribus medicamento longe sint leviores adeoque longe minori quam hæ, gaudeant vi, utpote quæ ob suam crassitiem longe majori præditæ sunt vi, hæ, dum contingunt parietes vasculorum excretoriorum, vi debent in illa penetrare majori, quam illa vis est, qua intra hæc vascula constitutæ particulæ prodire conantur. Deinde medicamenta cuti vel internæ intestinorum superficiei applicata in sulcos prius penetrant, quam ad vasculorum excretoriorum orificia perveniunt, quo motum compositum adeoque auctam vim penetrandi in vascula excretoria acquirunt, quam partes ex iisdem vasculis prodituræ obtinere nequeunt. Porro partes medicamentorum crassiores insuperficie loco penetrationis opposita nil nisi aerem contingunt, versus quem vix sensibilibiter ex cohesione tendunt, unde nihil ab'extra eas impedit, quo minus in vascula excretoria penetrent; cum e contrario partes fluidæ intra hæc vascula constitutæ cum aliis homogeneis cohæreant, quo earum conatus versus exteriora se movendi imminuitur. Pelluntur quidem partes fluidæ intra vascula excretoria constitutæ a vi cordis & articularum versus exteriora, quæ vis iis medicamentorum partibus, quæ ab extra in hæc vascula penetrare conantur, deest, sed sciendum est, quod hæc vis cordis & articularum in fluidas partes agens in respectu ad actionem particularum fluidarum ex adhæsione sit admodum parva atque exigua, unde iterum patet, quod nihil partium medicamenti crassiorum in vasa excretoria penetrationem impedire possit, dummodo minores sint horum vasculorum aperturis.

la corporis
humani vivæ
excretoria
penetrare
possint.

§. CCCLXXXII.

Si medicamenti partes, quæ in vascula excretoria penetrarunt, ad horum radices perveniunt, fluidas particulas ex vasculis arteriosis versus venosa abeuntes contingunt & cum iis cohærent, & hac ratione una cum corporis humani fluidis ad cor & abhinc ope circulationis humorum

Quomodo
partes me-
dicamento-
rum exter-
norum ad
internas per-
veniant par-
tes.

rum ad omnes interiores corporis humani partes perveniunt.

§. CCCLXXXIII.

Partes crassiores medicamentorum externorum aut suscipiuntur a vasculis, aut exhalant aut subsistunt circa fibras

Si partes medicamenti crassiores in corporis humani vivi fibras penetrant, aut, si fibræ tanquam vasculorum parietes considerantur, in vascula excretoria penetrant & fluida, quæ per vasa moventur, contingunt, aut non. Si prius contingit, determinato modo & dicta via ad partes corporis humani interiores perveniunt §. CCCLXXXI. CCCLXXXII. Si vero posterius fit, aut ob adductam rationem §. CCCLXXX. subsistent, postquam per paucas penetrarunt fibras, aut rursus in aerem exhalabunt. Apparet ergo hinc luculentissime, quod medicamentorum externe applicatorum partes crassiores directe per cutem ad partes ei subjacentes penetrare nequeant, vti vulgo putatur; nam vel a vasculis absorbentur & verus cor deferuntur §. CCCLXXXII., vel subsistunt circa fibras §. CCCLXXX., vel in aerem rursus exhalant.

§. CCCLXXXIV.

Perinde est, cuicumque parti medicamenta externa applicentur.

Cum medicamenta ex partibus crassioribus constantia & externo vsui destinata non directe per cutem ad subjacentes perveniant partes §. CCCLXXXIII. perinde erit in morbis viscerum vel aliarum partium profunde sub cute hærentium in quacunque corporis humani parte & regione ejusmodi medicamenta applicentur; nam ubicunque applicentur, nullo tamen alio modo ad partem pervenire possunt affectam, quam hoc, quo ad massam sanguineam & cum hac demum ad partem deferuntur affectam §. CCCLXXXI. CCCLXXXII.

§. CCCLXXXV.

Subtiles medicamentorum externorum partes nullo alio modo

Si partes medicamentorum externe applicatorum subtiles ad interiores corporis humani partes penetrare debent, nullo alio modo, quam crassiores medicamentorum partes, ad corporis humani interiora pervenire possunt. §. CCCLXXXI. CCCLXXXII. Non igitur directe per

per cutim ad subjacentes partes pervenire possunt sed a vasis deferuntur ad massam sanguineam & cum hac ad partem affectam §. CCCLXXXI. CCCLXXXII. Et quamquam ob id ipsum, quia sunt subtiles, minorem in penetratione in poros fibrarum sentiant resistenciam atque tam ex hac ratione quam quia plures particulæ iis, quæ pori parietes contingunt, in vno poro esse possunt, facilius & promptius ex poro vnius fibræ in porum alterius adeoque profundius quam crassiores in corpus humanum directæ via penetrare possint, infinita tamen, qua corpus humanum gaudet, vasculorum multitudo efficit, vt partes medicamentorum subtiles in poris fibrarum aut parietum vasculorum haerentes, antequam per musculos cuti subjacentes penetrare possunt, aut omnes a vasculis suscipiantur, & cum massa sanguinea ad cor deferantur, aut in fibrarum poris subsistant, aut si non profundius penetrarint, in aerem rursus exhalent.

quam crassiores ad interiora corporis humani perveniunt nec directe penetrant per cutem ad partes subjacentes.

§. CCCLXXXVI.

Cum partes medicamentorum externorum subtiliores aut ope vasorum cum massa sanguinea ad cor & abhinc ad partem deferantur affectam aut in fibrarum poris subsistant aut exhalent §. CCCLXXXV, patet, eas non directe ad partes capitis, pectoris & abdominis sub cute iacentes vel alias profundius sub cute haerentes partes penetrare posse sed vna cum massa sanguinea, postquam ei fuerunt commixtæ, ad has partes deferri, vt hinc in dictarum partium morbis medicamenta ex subtilibus partibus constantia pari effectu cuicumque corporis humani parti externæ applicari possint & perinde sit, in quacunque cutis parte applicentur.

Perinde est, cuicumque parti medicamenta subtilia externa applicentur.

§. CCCLXXXVII.

Experientia docet, quod medicamenta linguæ fauci bus & naribus applicata sæpius celerrimum & subitaneum edant effectum Verum enim vero exinde minime inferri potest, quod medicamenta his partibus applicata sub-

Quando medicamenta agant in aere vos.

S

stan.

stantialiter & directe interioribus corporis humani partibus misceantur, sed potius hic celerrimus & subitaneus effectus ab horum medicamentorum in nervos, qui his in partibus copiosi & minus tecti jacent, actione, qua fluidum nerveum tam in his quam reliquis nervis subito in motum concitatur, proficiscitur. Eundem effectum, sed longe minorem, quia cutis nervi magis sunt tecti, medicamenta cuti applicata producere possunt.

§. CCCLXXXVIII.

Quomodo
agant medi-
camenta in
ventriculum
& intestina
delata.

Eodem modo §. CCCLXXXVII. celerrimum & subitaneum possunt edere effectum medicamenta, quæ deglutiuntur, si scilicet in partium interiorum nervos agunt. illa vero medicamenta, quæ in ventriculum atque intestina tenuia fuerunt delata, vel agunt in harum partium nervos vel non, &, si posterius fit, agunt vel intestinorum liquida mutando vel vna cum iisdem per vasa lactea & ductum thoracicum ad massam deferuntur sanguineam.

§. CCCLXXXIX.

Quomodo
agant medi-
camenta in
sanguine.

Medicamenta, si ad massam fuerunt delata sanguineam, quicquid agunt, eo gradu, quo agunt, non amplius ex sola sua vi insita agunt, sed omnes eorum actiones per massæ sanguinæ qualitatem motumque determinantur, ut hinc nullus medicamentorum in massa sanguinea hærentium effectus, quicumque sit, sive salutaris sive noxius, tanquam solius medicamenti actio spectari possit.

§. CCCXC.

Antecedens
exemplo
confirmatur.

Veritatem hujus asserti §. CCCLXXXIX. abunde confirmat experientia. Mercurius enim vivus, ut vnum tantum adducam exemplum, non producit in corpore humano resolutionem, si humores per decoctorum sudoriferorum usum a salibus fuerint liberati & depurati, uti id ex exemplo ab illustri b. m. Boerhave in præfatione ejusdem ad *Lovisini Aphrodisiacum* in fine adducto satis superque

que apparet, si vero massa sanguinea salibus scatet acidis, tunc omnino egregiam exserit virtutem resolventem. Liqueat igitur, quod actio mercurii vivi in massam sanguineam delati per ejusdem qualitatem determinetur.

SECTIO VI.

DE

COGNOSCENDIS ET DETERMINANDIS
VIRTUTIBVS MEDICAMENTORVM
IN GENERE.

§. CCCXCI.

Vires medicamentorum considerantur vel per se solæ sine consideratione corporis humani, per cujus vires determinantur, vel simul respectu corporis humani, per cujus vires determinantur. In priori casu vires medicamentorum nomine absolutas, in posteriori vero relativas.

Quid sint vires absolutæ & relativæ.

§. CCCXCII.

Vires medicamentorum propriæ seu insitæ sunt ejusmodi vires, quæ eo considerantur respectu, quo medicamentis competunt solis neque per vires corporis humani determinantur. Nunc medicamentorum vires, quæ hoc considerantur respectu a medica sunt absolutæ §. CCCXCI. Ergo vires medicamentorum propriæ sunt vires medicamentorum absolutæ.

Vires medicamentorum propriæ sunt vires eorum absolutæ.

§. CCCXCIII.

Vires medicamentorum propriæ seu absolutæ sedent seu existentia suam rationem sufficientem habent in partibus medicamentorum constitutivis §. XXXI. Quam ob rem medicamenta, quæ easdem habent partes constitutivas, easdem habere debent vires, & eatenus easdem possidere debent vires, quatenus iisdem gaudent partibus constitutivis.

Medicamenta earundem partium constitutivarum easdem habent vires.

S 2

§. CCCXCIV.

§. CCCXCIV.

De modo
cognoscendi
medicamen-
torum vires.

Duplex datur via vires medicamentorum cognoscendi vel a posteriori vel a priori: nam ad omnium omnino rerum, quarum cognitio acquiri potest, pervenimus vel a priori vel a posteriori. A posteriori pervenitur ad cognitionem virium medicamentorum, si attendimus ad ea, quæ experientia docet de effectibus vsûm medicamentorum sequentibus. A priori vero cognoscimus vires medicamentorum, si eas ex partibus eorum constitutivis deducimus.

§. CCCXCV.

Quænam
cautela sit
observanda,
si ex parti-
bus medica-
mentorum
constitutivis
eorum vires
sint deter-
minandæ.

Si ex partibus medicamentorum constitutivis vires eorum sunt cognoscendæ & determinandæ, omnis adhibenda est cura, ne partes constitutivæ proximæ cum remotis & hæc cum illis confundantur. Hoc enim si fit, vel plane nulla vel falsa virium medicamentorum cognitio acquiritur.

§. CCCXCVI.

Virtus medi-
camenti cer-
ta non sem-
per ab omni-
bus ejus par-
tibus consti-
tutivis pro-
ficiscitur.

Demonstravi in antecedentibus, quod medicamentorum vires determinaturo sit inquirendum, in quasnam in corpore humano medicamenta resolvantur partes, utrum in similes an constitutivas & utrum in constitutivas proximas an remotas, & quod medicamenta, quæ in partes resolvuntur similes, vi harum agant, & illa, quæ in partes resolvuntur constitutivas proximas, vi harum suam peragant actionem §. CCCLXVI. Minime vero putandum est, quod, si medicamenta certam exserunt vim, hæc vis ab omnibus eorum partibus vel similaribus vel constitutivis proficiscatur, sed vis medicamenti ab vna eius tantum parte vel simili vel constitutiva vel aliquot tantum ejus partibus oriri potest. Opium hanc veritatem exemplo suo demonstrat luculentissime. Vnicum enim extracti opii granum vel guttulæ essentiæ opii vndecim, quæ granum vnum extracti quam proxime continent, non somnum solum inferunt sed gra-
vif-

vissimos etiam calculi dolores leniunt saltim insigniter, sæpe plane fugant, nec necesse est, ut hoc granum totum in corpore humano solvatur pro effectu deliderato obtinendo; nam observatum est, pilulam opii assumptam egregios exseruisse effectus vomitum nempe per octo horas sistendo, quanquam ista altero die vomitu fuerit rejecta, de quo videatur *Celeberrimi van Switen Commentarius in Aphorismos Boerhavi de cognoscendis & curandis morbis Tom. I. pag. 370. edit. Leid.* Ex his igitur clarissime apparet, quod opium non vi omnium suarum partium constitutarum sed vi partis suæ volatilioris & minima quantitate potentis virtutem exserat narcoticam & quod hæc virtus in hac parte volatili & minima quantitate potente sedeat.

§. CCCXCVII.

His itaque præmissis, antequam ulterius pergo, necessarium esse duco, præmonere, quod talem in sequentibus sim secuturus ordinem, ut demonstrarem, quasnam alias virtutes medicamenta præter virtutem ipsi competentem exserere possint, e. g. stimulantia quasnam alias præter virtutem stimulantem exserant virtutes, & deinde simul, quibusnam virtutibus partes medicamentorum tam similes quam constitutivæ sint præditæ & quomodo medicamentorum virtutes ex eorundem partibus constitutivis cognosci & determinari possint.

De ordine in sequentibus observando.

§. CCCXCVIII.

In antecedentibus jam probavi stimulantia esse contrahentia §. LXIX. Nunc demonstrabo, quod stimulantia, si lenia sunt seu leniter agunt, sint roborantia. Stimulantia leniter agentia leniter tantum stimulant corporis humani fibras, adeoque majorem in eas fluidi nervei & sanguinis influxum leniter concitant, hinc earum tam vim vitalem quam tonum vitalem §. LXVIII. LXXII. augent. Iam ea, quæ partium solidaneum tonum augent, sive sit physicus sive vitalis, audiunt roborantia §. LXX. Ergo leni-

Leniter stimulantia sunt roborantia.

leniter stimulantia sunt roborantia. Dum vero leniter stimulantia vim fibrarum & vasorum augent, fibræ & vasa majori gradu & vi sese contrahunt, humidum ergo tam in vasorum cavo quam in fibrarum interstitiis hærens propellitur, vnde, si sat diu applicantur, vis quoque fibrarum physica & tonus earum physicus augetur LXVIII. LXXII. vnde iterum patet, quod sint roborantia LXX.

§. CCCXCIX.

Stimulantia
augent mo-
tum fluido-
rum tam
progressi-
vum quam
intestinum.

Stimulantia augent fibrarum & vasorum contractionem §. LXIX. Nunc aucta fibrarum & vasorum contractione non potest non fluidorum motus tam progressivus quam, intestinus augetur atque accelerari (per princ. physiol.) Ergo stimulantia augent atque accelerant motum fluidorum tam progressivum quam intestinum, eoque magis, quo vehementiora sunt.

§. CCCC.

Stimulantia
sunt calida.

Principia docent physiologica, quod auctus & acceleratus humorum motus progressivus & intestinus producat calorem auctum. Nunc stimulantia augent atque accelerant motum fluidorum progressivum atque intestinum §. CCCXCIX. Ergo stimulantia calorem producunt adeoque calida seu calefacientia nominari possunt §. XCV.

§. CCCCII.

Stimulantia
sunt resol-
ventia.

Si vasa majori gradu agunt in fluida eorumque motus tam progressivus quam intestinus augetur, fluidorum resolutio producitur major (per princ. physiolog.) Nunc stimulantia efficiunt, ut vasa majori vi in fluida agant eorumque motum tam progressivum quam intestinum accelerent §. CCCXCVIII. CCCXCIX. Ergo stimulantia eatenus resolventia dici merentur.

§. CCCCII.

Stimulantia
se- & excre-

Inter conditiones, quæ requiruntur, si secretiones atque excretiones debent succedere auctæ, hæ sequen-
tes

res locum quoque obtinent, si scilicet vasa majori vi agunt in fluida, eorum motus tam progressivus quam intestinus augetur, eorum resolutio major & calor major produ-
citur. Nunc stimulantia actionem vasorum in fluida au-
gent §. CCCXCVIII, fluidorum motum tam progressi-
vum quam intestinum accelerant §. CCCXCIX, flui-
dorum resolutionem & calorem majorem producunt
§. CCCC. CCCCI. Ergo stimulantia secretionem quoque
atque excretionem augere possunt.

§. CCCCIII.

Stimulantia motus nimis depressos augent, id quod
ex eorum notione patet, adeoque sunt excitantia seu mo-
ventia. §. LXXXI.

Stimulantia
sunt excitantia,

§. CCCCIV.

Stimulantia, si vehementer agunt, efficiunt spasma-
ticas fibrarum contractiones §. LXIX, hinc sub hac hy-
pothesi sunt spastica §. XCII.

Stimulantia
sunt spastica.

§. CCCCIV.

Omnia acria in partes corporis humani solidas ita
agunt, ut versus eas majorem excitent fluidorum affluxum,
adeoque sunt stimulantia seu irritantia §. LXIV. quin,
quo acriora sunt corpora & medicamenta in corpus hu-
manum agentia, eo vehementius ceteris paribus stimulant
seu irritant.

Omnia acria
sunt stimu-
lantia.

§. CCCCVI.

Leniter stimulantia sunt roborantia §. CCCXCVIII.
Acria sunt stimulantia §. CCCCIV. Ergo leniter acria
sunt roborantia.

Leniter acria
sunt robo-
rantia.

§. CCCCVII.

Stimulantia augent motum fluidorum tam progressi-
vum quam intestinum §. CCCXCIX, calorem §. CCCC.
& resolutionem fluidorum producunt, §. CCCCI. secre-
tiones atque excretionem augere possunt §. CCCCII, exci-
tantia

Demonstrata
reliqua de-
stimulanti-
bus valent
quoque de
acribus.

tantia sunt & spastica §. CCCCIII. CCCIV. Ergo hæc omnia quoque valere debent de acribus, utpote quæ stimulantia sunt §. CCCCV.

§. CCCCVIII.

Demonstrata de acribus valent etiam de salibus, si sat magna vi agunt.

Omnis acrimonia dependet a salibus & corpora eatenus sunt acria, quatenus salia continent, speciatim tamen & magis propriè ea corpora dicuntur acria, in quibus salium vis prædominatur eorumque actio magna est. Salia ergo itidem stimulare seu irritare debent §. CCCCV, & omnia, quæ demonstrata sunt de acribus §. CCCCVII, de salibus quoque valere debent, si vi agunt vehementiori.

§. CCCCIX.

Emollientia sunt relaxantia.

Transeamus, missis stimulantibus, ad emollientia. Hæc, si agunt in partes corporis humani solidas, eas ita mutant, ut fibræ eorum se facilius extendi atque elongari patiantur. Nunc hæc audiunt relaxantia §. LX. Ergo emollientia, si agunt in partes corporis humani solidas, sunt relaxantia.

§. CCCCX.

Relaxantia sunt emollientia.

Quemadmodum emollientia partium corporis humani solidarum sunt relaxantia §. CCCCIX, ita vice versa relaxantia sunt emollientia. Nam relaxantia mutant partium solidarum fibras ita, ut se facilius extendi atque elongari patiantur §. LXI. adeoque, ut tactui facile cedant. Cum vero medicamenta, quæ corporis humani partes ita mutant, ut tactui facile cedant, sint emollientia §. LXXXVII. LXXXVIII., patet, quod relaxantia sint emollientia.

§. CCCCXI.

Emollientia sunt anodyna.

Ponamus, fibram dolere ideo, quia continuo irritatur & ob continuo vel durantem vel crescentem irritationem sese contrahere conatur, non tamen actu sese contrahere potest, vel quia ejus extrema sequi non valent, ut in spasmo antagonistarum simultaneo, vel quia, si fibra sit circularis,

laris, in ejus cavo hæret corpus, quod fibræ contractioni resistit, & apparebit, emollita tali fibra non contractionis solum gradum imminui, sed fibræ etiam elongari, qua elongatione fibræ præsens major tensionis gradus dolorem inferens cessat & apta redditur, vt actionem causæ extendentis ita sustinere queat, vt status rupturæ proximus exinde non sequatur. Emollita igitur tali fibra dolor cessare debet & emollientia sunt anodyna & quidem stricte sic dicta §. LXXXV.

§. CCCCXII.

Emollientia sunt anodyna stricte sic dicta §. CCCCXI. Relaxantia sunt anodyna stricte sic dicta. Ergo relaxantia sunt anodyna stricte sic dicta.

§. CCCCXIII.

Minime autem necessarium est, vt ipsa irritata fibra & ex irritatione se contrahere conans emolliatur, si dolor mitigari debet, sed ad hoc sufficit, si connexa tantum fibra emollitur. Fibræ enim corporis humani fere omnes inter se cohærent, & vti vi hujus cohætionis fit, vt fibra vna irritata & ex irritatione sese contrahente altera tendatur adeoque irritetur & sic ex connexarum contractione simultanea iste demum magnus dolorem inferens tensionis gradus oriatur, sic etiam aliquot harum fibrarum emollitis reliquæ se quidem contrahere, minime vero in statu tenso permanere possunt, partim, quia earum extremitates non sunt fixæ, partim, quia gradus, ad quem fibræ se contrahere possunt, est determinatus & parvus. Si igitur fibræ emollitæ tantum cedunt, quantum reliquæ se contrahere possunt, cessat vltior contractio adeoque etiam status fibræensus & qui hinc oritur, dolor.

§. CCCCXIV.

Hac §. CCCCXIII. ratione clysteres emollientes dolorem a calculo in ureteribus subsistente mitigant. In dolore enim a calculo ureterum fibræ proxime irritantur & dolent, intestina vero per consensum tantum; Exemplis confirmantur & illustrantur demonstrata.

T

intesti-

intestinarum contra fibræ emolliuntur tantum a clystere, quatenus est humidus, his vero emollicis cessat primario ureterum compressio, quam intestina spasmodice contracta efficiebant, unde magnum motus calculi impedimentum sic removeretur & calculus citius in vesicam descendere potest, deinde quoque ipsi ureteres non manent in statu stricto, quia peritonei tunica, quæ ureteribus atque intestinis est communis, relaxatur minusque sit tensa.

§. CCCCXV.

Roborantia
sunt anody-
na.

Quæcunque fibras corporis humani ita aptas reddunt, ut actionem causæ extendentis ita sustinere queant, ut exinde status rupturæ proximus non sequatur, illa sunt anodyna strictè sic dicta §. LXXXV. Nunc corporis humani fibræ, si roborantur, ita disponuntur, ut actionem causæ extendentis sustinere valeant absque eo, ut status rupturæ proximus exinde sequatur. Ergo roborantia sunt anodyna strictè sic dicta.

§. CCCCXVI.

De virtute
antispasmo-
dicorum
cognoscenda
& determi-
nanda.

Nunc de virtute antispasmodicorum differemus. Spasmus semper oritur a causâ irritante sed hæc causâ irritans admodum est varia, ut acrimonia, tensio fibrarum & vasorum nimia a corpore intra vas subsistente illudque extendente, calculi, vermes & alia. Ponamus vero, spasmum provenire ab acrimonia ut causâ, tunc illa, quæ hanc corrigunt atque emendant, sunt antispasmodica §. XCII. Quænam vero sint ista, in sequentibus explicabitur. Si vero spasmus a sanguine vel sero spisso vasa infarciente eaque nimis extendente proficiscitur, resolventia sunt antispasmodica & sic res quoque se habet cum reliquis casibus, in quibus spasmus ab alia oritur causâ; nam hæc quæ tollunt, erunt antispasmodica.

§. CCCCXVII.

De virtute
aperitivo-

Antispasmodicis consideratis aperientium virtutem determinemus. Hæc supponunt vasorum obstructionem & vaso-

vasorum obstructorum reſerationem §. XCIV. Vasorum rum deter-
 vero obſtructio a multis iisque variis proficiſci poteſt cauſis, minanda.
 & hæ omnes, quorquor & quam diverſæ ſint, ad has ſequen-
 tes poſſunt reduci claſſes, ita, vt ſedeant vel intra vaſa
 vel extra vaſa, &, quæ intra vaſa ſedent, in eorum vel
 parietibus vel fluido hæreant. Ad cauſas obſtructionis in
 vaſorum parietibus hærentes pertinet parietum atonia,
 ſpasmodyca conſtrictio & rigiditas. Ad cauſas obſtructio-
 nis in fluido hærentes pertinet ejus ſpiſſitudo, acrimo-
 nia &c. Fac igitur, obſtructiones vaſorum provenire ab
 eorum debilitate ſeu atonia, tunc ea vaſa obſtructa reſe-
 rant adeoque ſunt aperientia §. XCIV, quæ vaſa robo-
 rant. Patet hinc, cur, quomodo & quo reſpectu martia-
 lia inter aperitiva reſerantur & actu aperientia ſint. E
 contrario, ſi ſpasmodyca vaſorum conſtrictio obſtructio-
 nes effecerit, ea, quæ hanc tollunt, ſunt aperitiva §. XCIV,
 & ſic res quoque ſe habet in reliquis ejusmodi caſibus.

§. CCCCXVIII.

Ad virtutem temperantium & demulcentium acri- De acrimo-
 moniam humorum quod attinet, hæc determinari ne- nix natura.
 quit, niſi antea acrimoniæ natura fuerit declarata, hinc
 hujus explicationem vt præmittamus neceſſe eſt. Omnis
 acrimonia dependet a ſalibus eoque major eſt, quo major
 eſt vis, qua ſalia agunt. Nunc ſalia non agunt niſi ſint
 ſoluta &, ſi ſunt ſoluta, ex ipſa ſolutionis natura apparet,
 quod in minimas & minutiffimas ſint diviſa particulas &
 quod hæ in fluido diſtributæ ſuſtententur. Salia ergo
 agunt vt particulæ minimæ, & vis illorum non alia eſt,
 quam particularum minimarum. Iam vis particularum
 minimarum dependet ab earundem qualitate ſpecifica &
 hæc ab earum gravitate ſpecifica, figura & magnitudine.
 Salium ergo vis vt per eadem determinetur neceſſe eſt.

§. CCCCXIX.

Salia poſſident gravitatem ſpecificam particularum De gravitate
 aquearum gravitate ſpecifica majorem & fibrarum corpo- ſalium ſpe-
I 2 ris cifica.

ris humani gravitate specifica minorem, hinc vi suæ gravitatis specificæ fortius quam aqueæ corporis humani fibris adhærere & impulsæ majorem quam hæ exercere debent impetum.

§. CCCCXX.

Gravitas salium specifica aucta vel imminuta auget, vel imminuit eorum vim.

Cum salium vis dependeat ab eorum gravitate specifica §. CCCCXIX, sequitur, vt salium gravitate immutata & vel aucta vel imminuta eorum virtus quoque muteur, & vel augetur vel imminuatur. Nunc quidem salium, quosque sunt & manent salia, gravitas specifica mutari nequit; cum vero leges adhesionis eam tantum considerent gravitatem specificam, quæ partibus sese proxime contingentibus competit, patet, gravitatem salium specificam posse immutari. Sulphurea corpora, speciatim ea, quæ sal vel nullum vel non satis manifestum vehunt, si salibus adhærrent eorumque superficiem obducunt, hanc specificè leviolem, hinc salium adhesionem, actionem & vim minorem reddunt.

§. CCCCXXI.

Quid ex antecedentibus intelligi queat.

Quoniam salia, si eorum superficies corpore obducitur sulphureo, vim suam amittunt §. CCCCXX. ratio patet, cur spiritus acidi corrosivi per commixtum & pro intimiori miscela simul destillatum spiritum vini fiant mites & innoxii, & cur cum oleo olivarum, amygdalarum dulcium vel alio simili hausto arsenicum vel aliud venenum acre sine noxa devorari queat.

§. CCCCXXII.

Subtilitas particulæ salinarum eas ad majorem exercendam vim reddit aptas.

Particulas corporis ad eo majorem vim exercendam esse aptas, quo sunt non subtiliores a priori solum demonstravit Vir de philosophia naturali & medicina ad certitudinem evehenda optime meritis *illustris Hambergerus in Elementis suis Physicis* §. CCVII. & *schol.* sed experientia etiam confirmatur. Hæc etenim docet, salia media, quæ ex vnione salium simplicium acidorum & alcalicorum oriuntur, non tantam possidere acrimoniam, quantam hæc, & acida ter-

terreis particulis iuncta acrimoniam suam amittere, cum tamen hoc acrimonie decrementum nil nisi solam magnitudinem auctam pro sua agnoscat causa. Verum enim vero cum corporum particulae eo sint subtiliores, quo sunt minores, subtilitatem eas ad maiorem exercendam virtutem reddere aptas manifestum est & perspicuum. Idem valere quoque de salibus, hoc est, ea ad magnam exercendam virtutem esse aptiora, quo sunt subtiliora, veritas est, quae ex praemissis prona fuit consequentia. Cum igitur salium activitas maxime dependeat ab eorum subtilitate & quo haec major est, eo maiorem possint exercere virtutem, sequitur, ut salium subtilitate immutata, & vel imminuta vel aucta eorum vis immutetur, & vel imminuatur vel augeatur.

§. CCCXXIII.

Majora adeoque minus subtilia evadunt salia, si cum particula quacunque cohaerent. Sic sulphurea corpora salium activitatem & vim infringunt non eorum solum gravitatem specificam imminuendo §. CCCXX, sed eorum etiam magnitudinem augendo adeoque subtilitatem imminuendo §. CCCXXII. Potest vero eadem salium magnitudo augeri eorumque subtilitas imminui per terrea vel alia salia contraria, quibus salia adherent, & haec est ratio, quod conchae in ista cardialgiae specie, quae est ab acido acri in ventriculo haerente, & oleum tartari per deliquium in soda profint.

Quomodo salium subtilitas imminui possit.

§. CCCXXIV.

Si in eadem fluidi quantitate major haeret salium copia, salia hoc in fluido dicuntur magis concentrata. Fac igitur, in quadam fluidi quantitate determinatam esse distributam salium copiam, fac porro, in eadem ejusdem fluidi quantitate maiorem haerere eorundem salium copiam, & in utroque hoc fluido eadem salia eadem celeritate agere in idem corpus, tunc in casu posteriori salium actionem & vim maiorem esse quam in priori, reliquis circumstantiis positis iisdem, quilibet principiorum physi-

De concentratione salium.

corum gnarus perspicit. Salium ergo concentratione immutata & vel aucta vel imminuta eorum activitas ut immutetur & vel augeatur vel imminuatur necesse est.

§. CCCCXXV.

Salium activitatis de crementum & incrementum vnde dependeat.

Vis & activitas salium aucta vel imminuta dependet ab eorundem gravitate specifica, subtilitate & concentratione aucta vel imminuta seorsim vel conjunctim §. CCCCXX. CCCCXXI. CCCCXXII CCCCXXIII, CCCCXXIV, & quicquid vim & activitatem salium augere vel imminuere debet, illud eorum gravitatem specificam, subtilitatem & concentrationem seorsim vel conjunctim augere vel imminuere debet, & quicquid salium gravitatem specificam, subtilitatem & concentrationem seorsim vel conjunctim imminuit, illud salium vim atque activitatem imminuit. Salium ergo activitas & vis minuitur, si 1) diluuntur; sic enim in majus distribuuntur spatium & concentratio ista, a qua eorum vis & activitas dependet §. CCCCXXIV, imminuitur, 2) si subtilitatem suam amittant & majora evadunt; nam in eorundem subtilitate insigne eorum activitatis haret fundamentum §. CCCCXXII, 3) si in superficie fiunt specificè leviora; sic enim minori vi adherere & agere possunt §. CCCCXX, 4) si quantitas eorum imminuitur.

§. CCCCXXVI.

Diluentia quomodo salium vim imminuant.

Diluentia salium vim atque activitatem imminuunt, non solum, dum eorum concentrationem imminuunt §. CCCCXXIV, sed etiam, dum gravitatem eorum specificam minorem reddunt §. CCCCXX, eorumque magnitudinem augent §. CCCCXXIII.

§. CCCCXXVII.

Aquea salium activitatem imminuunt.

Aquea proprium est diluere §. XCVI. Nunc diluentia salium activitatem & vim infringunt §. CCCCXXVI. Ergo aqua & aquea salium activitatem imminuunt.

§. CCCCXXVIII.

Lac, olea expressa,

Lac, olea expressa non rancida, butyrum insulsum, pinguedines non rancidæ, gummosa, mucilaginosa, gelatino-

latinosa salina manifesta qualitate non prædita & aqueo-oleosa superficiem salium obducendo reddunt specificè levio-rem, eorum subtilitatem valde imminuunt, immo, quatenus aquam continent, diluunt & salium concentrationem impediunt. Nunc ea, quæ salium gravitatem specificam, subtilitatem & concentrationem imminuunt, salium activitatem infringunt §. CCCCXXXV. Ergo lac, olea expressa non rancida, pinguedines non rancidæ, butyrum insulsum, gummosa, mucilaginosæ gelatinosæ & aqueo-oleosa activitatem salium infringunt. Terrea denique subtilitatem salium vtpote præcipuum activitatis eorum fundamentum imminuendo eorum vim debilitant §. CCCCXXII. CCCCXXIII.

pinguedines
& gummosa
salium vim
infringunt.

§. CCCCXXXIX.

Cum omnis acrimonia dependeat a salibus eorumque activitate §. CCCCXVIII, sequitur, ut acrimonia temperari nequeat, nisi salium vis & activitas infringatur & quod acrimoniam temperare perinde sit ac salium activitatem & vim debilitare. Quæ igitur salium activitatem & vim infringunt, ea sunt edulcantia, edulcorantia, temperantia seu demulcentia §. XCVII.

Quænam sint
acrimoniam
temperantia
seu demulcentia.

§. CCCCXXX.

Diluentia, lac, olea expressa non rancida, pinguedines non rancidæ, butyrum insulsum, gummosa, mucilaginosæ, gelatinosæ, aqueo-oleosa & terrea acrimoniam temperant §. CCCCXXVIII. CCCCXXIX. adeoque sunt edulcantia, edulcorantia, temperantia seu demulcentia §. CCCCXXXIX.

Allegantur
speciatim
acrimoniam
temperantia.

§. CCCCXXXI.

Postquam medicamentorum acrimoniam temperantium virtutem in genere determinavimus, eandem considerationem circa caleficientia instituemus. Antequam vero hanc aggredimur explicationem, necessarium est, ut antea caloris in corpore humano naturam & genesis expli-

Transitus ad
considerationem
virtutis caleficientium &
speciatim
expli-

naturæ &
generales ca-
loris,

explicemus. Calor corporis humani consistit in motu particularum ignearum (per princip. physic.) Nunc particula ignea non moventur, quamdiu cum aliis coherant. Ergo ut moveantur necessario requiritur earum separatio a contactu cum aliis particulis. Hæc vero fit, dum partes salinæ & terrestres in se invicem tum ex adhesionem tum ex impetu ex motu sanguinis progressivo oriundo agunt; sic enim non solum salia diversa per actionem in se invicem sulphur intermedium conterunt, sed speciatim etiam salia alcalica actione sua in sulphureas partes & acida in terreas igneis cinctas has separant & sic motum ignearum cient, quæ in motu constitutæ in alias agunt partes, ibi igneas adhærentes impellunt, cohesionem suam liberant & sic rursus earum motum cient atque sic calorem totius massæ sanguinæ excitant.

§. CCCCXXXII.

Vltior
evolutio ge-
nerales calo-
ris.

Quicquid effectum quendam producit, illius est causa. Nunc demonstratum fuit, per salium actionem particularum ignearum fieri liberationem §. CCCCXXXI. Ergo salia sunt causa caloris. Actio autem eorum est partim in se invicem, dum utriusque generis salia in corpore humano existunt §. CCCCXXXI, partim alcalicorum in partes sulphureas, partium acidorum in partes terrestres §. cit, adeoque tam acida quam alcalica salia ad hunc concurrunt effectum, dum actione sua particulas igneas liberant. Quumque partes sulphureæ in longe majori, quam partes terreae & salia acida, & salia alcalica in longe majori quam acida quantitate massæ sanguinæ insint (per princip. physiol.), deinde, cum salia alcalica partes potissimum & speciatim sulphureas resolvant, (per princip. chem.), qua resolutione particulas igneas, quibus partes sulphureæ præ omnibus aliis sunt repletae (per definit.), liberant (per princip. physiol.), tum, cum salia acida partes potissimum resolvant terreas (per princip. chem.), qua resolutione itidem particulas his adhærentes igneas liberant (per

(per princ. physiol.) denique, cum salia tam acida quam alcalica in se invicem agant & hac sua actione particulas igneas ipsis adhærentes liberent (per princ. physiol.), apparet luculenter, quod partes quoque sulphureæ fiat causa caloris & quod calor ab actione salium tum se invicem tum in alias massæ sanguineæ partes, speciatim salium acidorum in terreas partes, potissimum vero a resolutione particularum sulphurearum, quæ fit per salium alcalicorum in eas actionem, oriatur.

§. CCCCXXXIII.

Quamquam partes massæ sanguineæ sua actione ex adhæsione calorem producant §. CCCCXXXI. CCCCXXXII, minime tamen earum ex adhæsione actionem non sufficere ad illum caloris gradum, quem corpus humanum sanum possidet, producendum cadavera ostendunt, utpote quæ, quamvis in iis omnes hæ partes adsint & ex adhæsione agant, tamen ad tactum frigidiora sunt & manent. Accedere ergo debet adhuc alia causa, quæ tantum caloris gradum in corpore humano, quantus in ejus sanitate adest, excitat, & hæc nulla alia est quam actio vasorum in massam sanguineam. Per hæc etenim partim pressione partim impulsu actio salium tum in se invicem tum in alias partes, & speciatim salium alcalicorum in partes sulphureas, augetur, unde non potest non quoque liberatio particularum ignearum adeoque & calor augetur §. CCCCXXXI. CCCCXXXII.

Requiritur ad calorem corporis humani naturalem actio vasorum.

§. CCCCXXXIV.

Ex principiis notum suppono physiologicis, quod, si corporis humani calor naturalis nec justo vel major vel minor esse debet, requiratur, primo, ut vasa debito gradu in massam agant sanguineam, & deinde, ut partes massæ sanguineæ debitam ac decentem versus se invicem habeant proportionem, speciatim salia acida ad alcalica & hæc ad partes sulphureas.

De requisitis ad calorem corporis humani naturalem.

§. CCCCXXXV.

Quicquid vasorum in sanguinem actionem auget atque intendit, auget salium in massa sanguinea in se invicem

Medicamenta vasorum in sanguinem

actionem au-
gentia sunt
calesfacientia.

cem aliasque partes actionem §. CCCCXXXIII. Quicquid vero auget salium in massa sanguinea in se invicem & alias partes actionem, auget calorem §. CCCCXXXI. adeoque medicamenta, quæ vasorum in sanguinem actionem au- gent, sunt calesfacientia seu calida §. XCV.

§. CCCCXXXVI.

Salino - sul-
phurea me-
dicamenta
sunt calida.

Medicamenta salino - sulphurea, speciatim alcalico- sulphurea, sulphureas potissimum corporis humani partes resolvunt. Quatenus enim salia sulphureis sunt circumdata particulis, ipsis corporis humani particulis sulphureis sunt quoad superficiem specificè saltim æqualia, si non leviora, ergo his adhærent & in eas agunt. Quatenus vero salia sunt, massa salino - sulphureorum major est quam sulphureorum sibi relictorum, unde ista majori impetu agunt in sulphureas corporis humani partes easque magis resolvunt quam hæc. Nunc ex resolutione particularum corporis humani oritur calor §. CCCCXXXI. CCCCXXXII. Qua de re medicamenta salino - sulphurea jure meritoque calida potentia talia seu calesfacientia nominari possunt.

§. CCCCXXXVII.

Recensentur
medicamen-
ta modo di-
cti generis.

Medicamenta, quæ ad hanc pertinent classem §. CCCCXXXVI, sunt 1) salia volatilia oleosa & spiritus cornu cervi, eboris, fuliginis &c. 2) salia alcalica volatilia, sive sint simplicia & pura sive partibus sulphureis seu oleosis juncta; nam si vel maxime sint simplicia & pura, non possunt tamen non is jungi in corpore humano sat multæ particulæ sulphuræ adeoque in salia volatilia oleosa mutari 3) lixivium saponariorum 4) olea ætherea, ut oleum cinnamomi, caryophyllorum, lavendulæ, roris- marini, majoranæ, melissæ, menthæ, rutæ, citri, ligni sassa- fras, carvi, anisi, anethi, chamomillæ, millefolii &c. 5) omnia corpora & medicamenta, ex quibus olea ætherea destillari possunt, ad quæ præter ea, quorum olea ætherea jam nominavimus no. 4. cardamomum, amomum
verum

verum, antophylli, piper &c. pertinent 6) castoreum, camphora & crocus.

§. CCCCXXXVIII.

Medicamenta, quæ in corpore humano copiam particularum sulphurearum seorsim vel salium & particularum sulphurearum conjunctim augent, causam caloris materialem §. CCCCXXXI. CCCCXXXII. adeoque calorem ipsum augent, hinc calida sunt §. XCV. Cum enim omnia sulphurea corpora tanta particularum ignearum copia gaudeant, vt his decenti gradu commotis ista in libero aere constituta scintillas excitent, sequitur, vt sulphureæ partes sine separatione particularum ignearum ab aliis cohærentibus, id est, sine harum liberatione resolvi nequeant, vnde medicamenta, quæ sulphurearum particularum seorsim vel salium & sulphuris copia simul gaudent, merito nominantur calida.

Quæ partium sulphurearum & salium copiam augent, sunt calida.

§. CCCCXXXIX.

Ex his, quæ demonstrata sunt in antecedentibus, nunc facile potest determinari, quænam medicamenta sint refrigerantia, seu frigefacientia seu frigida. Cum enim corporis humani calor oriatur ab actione salium, speciatim & potissimum salium alcalicorum in partes sulphureas harumque resolutione, qua particula ignea liberantur §. CCCCXXXI. CCCCXXXII. sequitur, vt ista medicamenta calorem minuunt adeoque refrigerantia sint §. XCV, quæ salium, speciatim & potissimum alcalicorum in sulphureas partes actionem inminuunt vel partes sulphureas ad resolutionem reddunt ineptas idque seorsim vel conjunctim efficiunt.

Quæ salium actionem & sulphurearum particularum resolutionem impediunt, frigefacientia sunt.

§. CCCCXL.

Acida in massam sanguineam delata mutant salia alcalica, dum cum iis in connubium abeunt, in salia media eaque hac ratione reddunt inepta ad partes sulphureas decenter resolvendas & hujus resolutionis ope particulas igneas liberandas; hoc enim tantum efficiunt salia alcalica,

Acida sunt refrigerantia.

ca, quatenus sunt simplicia. Deinde acida partes sulphureas reddunt ad resolutionem ineptas (per princ. chem.) Nunc ea, quæ hoc efficiunt, sunt refrigerantia §. CCCCXXXIX. Ergo acida sunt refrigerantia.

§. CCCCXLI.

Diluentia non calida refrigerantia sunt.

Diluentia salium actionem infringunt §. CCCCXXXVI. hinc sunt frigefacientia §. CCCCXXXIX, si non sunt calida. Si enim sunt calida, magna particularum ignearum copia gaudent, & hinc calorem imminuere adeoque refrigerantia esse nequeunt.

§. CCCCXLII.

Mucilagino-
sa non calida sunt refrigerantia.

Mucilaginosa, gelatinosa, aqueo-oleosa salium activitatem & vim imminuunt CCCCXXXVIII, adeoque, si non sunt calida, sunt refrigerantia §. CCCCXXXIX.

§. CCCCXLIII.

Terrea sunt refrigerantia.

Igneæ particulæ, quatenus sunt liberæ, hanc vnicam possident qualitatem, quod ex vno corpore in aliud transire possint, & hoc motu isti corpori, intra cujus partes moventur, calorem conciliant. Terrea vero igneas particulas absorbent &, quatenus sunt absorptæ, eatenus terreis cohærent & vel non amplius sunt liberæ vel minimum in isto corpore, ex quo sunt absorptæ, non amplius moventur. Amittunt ergo particulæ igneæ per absorptionem tam qualitatem, qua ex vno corpore in aliud transire valent, quam potentiam proximam partibus nostri corporis calorem conciliandi. Deinde terrea absorbent salia & particulas sulphureo-salinas, qua absorptione salia & particulæ salino-sulphureæ vim suam & activitatem amittunt §. CCCCXXXV. adeoque vim suam excitandi calorem. Terrea igitur eatenus ad refrigerantia recenseri merentur §. CCCCXXXIX.

§. CCCCXLIV.

Resolventia sunt attenuantia.

Restant, quæ de virtute resolventium in genere determinanda sunt dicenda. Omnia resolventia cohesionem

nem in fluidis vel solidis imminuunt §. LVIII. vel ex toto vel ex parte, adeoque cohæſionem vel plane auferunt vel ex parte imminuunt. Fac igitur, resolventia agere in fluidas corporis humani partes, tunc harum cohæſionem tollunt adeoque illas in alias partes dividunt. Iam cum totum semper majus sit sua parte, sequitur, vt per resolutionem fluidorum magnitudo particularum fluidarum imminuatur. Nunc ea, quæ partium fluidarum magnitudinem imminuunt, nominantur attenuantia §. LIX. Ergo resolventia fluidorum sunt attenuantia fluidorum.

§. CCCCXLV.

Inter conditiones, quæ requiruntur, si secreciones Resolventia se-& excretiones augent. atque excretiones legitime succedere debent, hæc, si non primarium, saltem non vltimum occupat locum, vt partes secernendæ & excernendæ non sint majores aperturis vaſorum, per quæ secerni & excerni debent; si enim sunt justo majores, ea nec intrare nec transire adeoque nec secerni nec excerni possunt. Cum igitur resolventia partium fluidarum magnitudinem imminuant easque attenuent §. CCCCXLIV, sequitur, vt resolventia fluidis majorem aptitudinem ad secernendum atque excernendum concilient. Si igitur nimia partium secernendarum & excernendarum magnitudo causâ fuit sola secretionis & excretionis impeditæ, resolventia secreciones atque excretiones augere debent.

§. CCCCXLVI.

Alio etiam modo fluidis aptitudinem ad secretionem Alius modus, quo resolventia se-& excretiones augere possunt. atque excretionem conciliant resolventia. Si enim secreciones atque excretiones legitime fieri debent, requiritur, vt secernendum adhareat parietibus vaſis secernentis, adeoque, vt iis specificè sit vel leuius vel æquale, vel si specificè grauius sit, specificè leuiori tamen cinctum. Si itaque particula talis secernenda cohæreat particulis specificè grauioribus, fieri potest, vt ob hanc cohæſionem non veniat ad contactum cum vaſe secernente adeo-

adeoque ei adhærere & consequenter secerni nequeat. Si vero talis particula specificè levior secernenda per resolventia ab hac cohesionè cum particulis specificè gravioribus liberatur, vas secernens contingere, ei adhærere adeoque secerni atque excerni potest, ergo & hoc modo, contactum nempe particularum fluidarum secernendarum cum parietibus vasorum secernentium reddendo possibilem, majorem ad secretionem atque excretionem fluidis partibus conciliant aptitudinem.

§. CCCCXLVII.

Ultimus modus, quo resolventia secretionem augent.

Ultimus denique modus, quo resolventia secretionem augere possunt, hic est. Secretiones atque excretiones sapius sunt impeditæ & sufficienter succedere nequeunt, si vasa secretoria atque excretoria a viscida materia, quæcunque sit, sunt obstructa. Nunc resolventia resolvunt viscidum & tollunt vasorum secretoriorum atque excretoriorum obstructionem a viscido. Ergo resolventia secretionem atque excretionem augere debent, si ob vasorum secretoriorum atque excretoriorum obstructionem a materia viscida productam sufficienter non succedunt.

§. CCCXLVIII.

Resolventia fieri possunt diuretica & sudorifera.

Ad secretionem atque excretionem pertinet secretio atque excretio urinae, transpiratio & sudor. Nunc resolventia secretionem atque excretionem augere possunt & actu augent, si modo allegatae causae sunt impedimenta secretionum atque excretionum §. CCCCXLV. CCCCXLVI. CCCCXLVII. Ergo resolventia urinae & sudoris secretionem atque excretionem augere possunt atque eas actu augent, si ob allegatas causas §§§. cit. sufficienter non succedunt, adeoque possunt esse & evadere diuretica & sudorifera, eaque actu evadunt, si ob allegata impedimenta §§§. cit. sudor & urina sufficienter secerni atque excerni nequeunt.

§. CCCCXXIX.

Flatus quomodo & unde oriuntur,

Carminativorum anthelminticorum & lithontripticorum virtutem nunc in genere considerabimus adeoque nobis

nobis de flatibus quaedam sunt praemittenda. Flatus nihil aliud sunt quam vapores seu aer in ventriculi atque in testinorum cavitate haerens & intestina elasticitate sua extendens. Proveniunt vel ab assumtis flatulentis seu minera flatulenta vel ab intestinorum atonia seorsim vel ab his utrisque causis conjunctim. Homo sanus, licet flatulenta assumat, nullum tamen exinde sentit incommodum, sed isti, qui ex flatulentis ingestis in intestinis generantur, vapores nullos in eo excitant flatus sed vi toni intestinorum integri & naturalis insensibiliter e corpore eliminantur & propelluntur, unde patet, intestinorum atoniam praecipuam esse generationis flatuum causam.

§. CCCCL.

Cum generatio flatuum ab intestinorum atonia proficisci possit §. CCCXLIX., sequitur, ut, si flatus ab hac oriuntur causa, ea sint carminativa, quae intestinorum tonum roborant §. CII. CCCXLIX.

Roborantia sunt carminativa.

§. CCCCLI.

Omnia purgantia vermes expellere adeoque anthelmintica evadere possunt §. CII. Deinde omnia sunt anthelmintica, quae vermes necant. Necant vero vermes, quae actionem partium fluidarum in eorum corporibus versus partes solidas vel fluidorum, in quibus haerent, actionem in eorum partes solidas seorsim vel conjunctim ita augent, ut haec tanquam teneriores cito destruantur & mors sequatur, quo facto in intestinis vel putrescunt vel una cum fecibus ejiciuntur.

Quaenam sint anthelmintica.

§. CCCCLII.

Quae transpirationem in vermium corporibus impediunt, ut oleosa, illa impediunt quoque, quo minus sordes atque effluvia acria ex eorum corporibus prodire queant atque efficiunt, ut in eorum corporibus retineantur atque accumulentur, quo eorum activitas & vis partes vermium solidas eorumque corpora destruendi augetur iis mors

Transpirationem in vermium corporibus impediunt sunt anthelmintica.

mors

mors inferitur. Ea igitur, quae transpirationem in vermium corporibus impediunt, sunt anthelmintica §. CCCCLI.

§. CCCCLIII.

Quae acriora reddunt fluida corporis, in quo haerent vermes, sunt anthelmintica.

Quae fluida corporis, in quo haerent vermes, reddunt acriora, efficiunt, ut fluidorum, in quibus vermes haerent & quae in eorum corpora attrahuntur, acrimonia augeatur. Jam hoc acrimoniae augmentum destruit eorum corpora & mortem ipsis inferit. Ergo ea, quae fluida corporis, in quo haerent, reddunt acriora, sunt anthelmintica §. CCCCLI.

§. CCCCLIV.

Viscidum destruentia sunt anthelmintica.

Quae viscidum utpote conveniens vermium alimentum destruunt, non sufficiens solum ipsis subtrahunt alimentum sed efficiunt etiam, ut acres salinae & biliosae corporis, in quo haerent, particulæ in eorum corpora deferantur, quae omnia ipsis mortem inferunt. Quae igitur viscidum destruunt, sunt anthelmintica §. CCCCLI.

§. CCCCLV.

Acida sunt lithontriptica.

Ad lithontriptica quod attinet, notandum est, calculos ex terra constare adeoque ea erunt lithontriptica, quae terreas partes resolvunt. Nunc hoc faciunt acida. Ergo acida erunt lithontriptica. Cum vero acida differant a se invicem ratione activitatis, fortiora & concentratiora acida, dummodo partibus solidis nullam inferant noxam, optima erunt lithontriptica.

§. CCCCLVI.

Alcalina & saponacea quoque sunt lithontriptica.

Non vero solum acida fortiora & concentratiora sunt lithontriptica §. CCCCLV, sed alcalica etiam, praesertim potentiora & concentratiora. Nam per multiplicem fuit comprobatum & confirmatum experientiam, quod calculi aequè ab alcalicis ac ab acidis fuerint resoluti, facile tamen est collectu, alcalina eos potissimum resolvere calcu-

calculos maximam partem oleosos, cujus generis sunt calculi bilarii. Saponacea itidem insigni resolvendi virtute sunt prædita atque hinc cum aliis præcipuum inter lithon- triptica obtinent locum.

§. CCCCLVII.

De virtute discutientium pauca tantum in genere sunt monenda. Discussientia sunt, quæ materiam stagnantem ita mutant, ut ex isto, in quo stagnat, loco abeat §. CV. Nunc vero resolventia materiam stagnantem eodem mutant modo. Ergo resolventia sunt discutientia.

Resolventia
sunt discu-
tientia.

§. CCCCLVIII.

Emollientia fluidorum coagulatorum cohaesionem reddunt minorem & efficiunt majorem versus istam, cui applicantur, partem fluidorum affluxum, a quo fluida coagulata adhuc majorem acquirunt fluiditatis gradum. Si igitur fluida coagulata tam ab usu emollientium quam corporis humani fluidis affluentibus perfectam rursus acquirant fluiditatem nec sint extravasata, partim ex isto, in quo stagnant, loco abeunt & una cum reliquis fluidis per circulum redeunt in corpus, partim per vasa excretoria extra corpus abeunt, id quod conjunctim discussionem vocant §. CV. Ergo emollientia interdum fieri possunt discutientia & actu fiunt, si modo dictæ occurrunt circumstantiæ.

Quando &
quomodo
emollientia
fiunt discu-
tientia.

§. CCCCLIX.

Virtus medicamentorum, quæ in solutionibus continui conducunt, ut traumaticorum, suppurantium, maturantium, ischæmorum & stypticorum, restat adhuc in genere consideranda. Traumatica ea quidem vocantur, quæ præternaturaliter soluta uniunt §. CI, sed, cum unio præternaturaliter solutorum a medicamentis provenire nequeat sed solius machinæ humanæ, quatenus sana est, sit actio, dum nempe per circulationem sanguinis succi boni ad alendum apti ad partem perferuntur læsam, ibique in extremis poris ex adhæsiōne subsistunt & fibrarum molem

Quænam sint
traumatica.

X

molem

molem augent, vsque dum fibrarum duæ extremitates oppositæ separatæ sese contingant & ex contactu cohæreant, facile patet, traumatica dicta medicamenta esse tantum ea, quæ vnionis præternaturaliter solutorum impedimenta remouent. Vulgo ea medicamenta referuntur ad traumatica, quæ tonica sunt & adstringentia atque eam ob causam istæ herbæ & radices habentur pro traumaticis, quæ tonicæ sunt & adstringentes.

§. CCCCLX.

Quæ fluida
coagulant &
vasa contra-
hunt, sunt
styptica.

Quæ fluidorum extravasationem compescunt, sunt styptica & quæ sanguinis effluxum sistunt, ischama §. CI. Nunc fluidorum & sanguinis fluxus cessat, si fluida & sanguis coagulantur vel vasa contrahuntur seorsim vel conjunctim. Qua de re quæcumque fluida & sanguinem coagulant vel vasa contrahunt, seorsim vel conjunctim, sunt styptica & ischama.

§. CCCCLXI.

De suppura-
tionis genesi.

Materia fluida viscida pinguis albicans cum aqua miscibilis odoris & saporis expers dicitur pus, & quæ hoc generant, nominantur suppurantia §. CI. Nunc experientia docet, quod in corpore mortuo & morbofo nullum generetur pus, qua de re suppuratio debet esse actio corporis humani vivi & sani, & si in statum suppurationis præcedentem inquirimus, deprehendemus, quod suppurationem semper stasis antecedere debeat, & denique, si suppuratio legitime procedere debet, requiritur, 1) vt vasa obstructa & materia stagnans ab aliis partibus, quibuscum cohærent, separentur & resoluantur, id quod natura etiam præstat vi motus a tergo aucti, 2) vt quædam vasa integra & sana simul resoluantur & destruantur & fluida sana & serum præcipue sufficienti in quantitate affluent, 3) vt fluida in loco, in quo suppuratio fit, sufficienti in copia retineantur nec abeant 4) vt tam vasa obstructa & materia stagnans quam vasa integra & sana resoluta vna cum fluidis sanis affluentibus in motum abeant

abeant intestinum & 5) hoc motu intestino prior horum omnium tam solidorum quam fluidorum mixtio invertatur & destruat & alia nova saliumque mutatio manifesta producat. Si igitur suppuratio est promovenda, vasorum tam obstructorum quam ex parte integrorum & materiæ stagnantis resolutio est promovenda, ita tamen, ut fluidorum & seri affluxus non imminuatur sed potius augeatur, & transpiratio in loco, in quo suppuratio est promovenda, est imminuenda. Suppurantia ergo ita comparata esse debent, ut 1) sint resolventia, non tamen nimis fortiora, ne nimiam fibris inducant constrictionem & hac ratione seri affluxum impendant, sed blandiora & leniora 2) affluxum seri augeant, adeoque sint emollientia; hæc enim resistantiam imminuunt, quo facto fluida majori affluunt quantitate & 3) transpiratio in loco suppurando imminuant adeoque sint infarcientia & constipantia leviora vel æqualia corporis humani partibus.

§. CCCCLXII.

Qui demonstrata §. præcedente accuratius perpendit, facile perspicit, medicamenta suppurantia non semper esse debere ejusdem conditionis sed varianda esse pro ipsius materiæ suppurandæ conditione & loco. Sic si materia stagnans est acris, uti in inflammatione, resolventia inter suppurantia sunt omittenda, & si nimis profunde hæret, constipantia sunt omittenda; nam per crassam carnem vel nulla vel vix notabilis succedit transpiratio nec constipantia penetrare per crassam carnem nec vllum præstare possunt usum.

Suppurantia variare debent pro materiæ suppurandæ conditione,

§. CCCCLXIII.

Quæ pus immaturum mutant in purum, dicuntur suppurantia §. CL. Nunc medicamenta suppurantia, si eorum usus continuatur, mutant pus immaturum in maturum. Ergo medicamenta suppurantia per usum continuatum fiunt maturantia.

Suppurantia sunt per usum continuatum maturantia.

X 2

§. CCCCLXIV.

§. CCCCLXIV.

Salia stimulant & resolvunt.

His igitur pertractatis ordo postulat, vt ex partibus medicamentorum constitutivis eorum virtutem determinem, atque hoc fine initium faciam a salibus, quæ inter partes medicamentorum constitutivas principem obtinent locum. Omnia salia, quæcunque sunt, in eo conveniunt, quod stimulent seu irritent & resolvant. Prius probatum fuit §. CCCCVIII., posterius vero sequenti demonstratur modo. Cum enim salia sint stimulantia & stimulantia sint resolventia §. CCCCI. hac ex ratione salia erunt resolventia. Deinde notum est principiis chemicis, quod salia sint vel acida vel alcalica vel media §. CXXI., & quod salia acida resolvant terrea corpora, salia alcalica sulphur & corpora sulphurea, media vero viscidum pituitosum. Nunc partes terreæ, sulphureæ & viscidæ insunt corpori humano. Ergo ex his per inductionem inferre licet, quod omnia salia resolvant.

§. CCCCLXV.

Medicamenta salina stimulant & resolvunt.

Cum omnia salia stimulent & resolvant §. CCCCLXIV. sequitur, vt omnia medicamenta, quæ vel ex toto sunt salia vel ex parte salia continent, vel ex toto vel ex parte sint stimulantia & resolventia.

§. CCCCLXVI.

Quosnam alios effectus producant salia.

Præterea salia alios quoque maiores possunt producere effectus, vt solutionem, arrosionem, erosionem & destructionem fibrarum, spasmodicas earum constrictiones, aliosque, qui exinde proficiscuntur, effectus. Verum enim vero omnes hi, quotquot sunt, effectus a sola, qua salia agunt, vi & activitate majori vt ab eorum vel concentratione vel subtilitate majori proficiscuntur. Si igitur medicamenta salia sunt magna activitate prædita vt vel maxime vel subtilia vel concentrata vel talia continent, eosdem producere debent effectus.

§. CCCCLXVII.

Medicamenta alcalica partes sul-

Salia alcalica partes speciatim sulphureas corporis humani resolvunt & salia acida mutant in media. Medicamenta

menta igitur, quæ vel ex toto salia alcalica sunt vel ea ex parte continent, eosdem producere debent in corpore humano effectus. Patet hinc, cujus virtutis sint sal tartari, oleum tartari per deliquium, & id genus alia.

phureas resolvunt & mutant acida in media.

§. CCCCLXVIII.

Salia acida terreas & tartareas speciatim resolvunt corporis humani particulas, cum alcalinis salibus in salia abeunt media & sulphureas partes ad resolutionem reddunt ineptas, id est, eas ita mutant, ut particula ignea ex iis tam prompte & facile liberari nequeant, (per princ. chem.) Quod vero partes sulphureas, si cum acidis combinentur & commisceantur, fiant minus resolvables, patet ex sulphure acidis spiritibus commixto, quod per se non est inflammabile, & ex camphora, quæ sibi relicta promptissime flammam concipit, in spiritu nitri vero fusa & ab eodem separata accendi nequit. Medicamenta igitur, quæ vel ex toto vel ex parte acida sunt, easdem vel ex toto vel ex parte, scilicet eatenus, quatenus acida sunt, in corpore humano exserere debent virtutes.

Acida medicamenta terreas resolvunt partes, salia alcalica mutant in media & sulphureas partes ad resolutionem reddunt ineptas.

§. CCCCLXIX.

Medicamenta acida quod cur & quomodo sint refrigerantia, jam demonstravi §. CCCCXL. Nunc vero probabo, quod & cur medicamenta acida sana corporis humani fluida inspissent. Cum enim acida terreas speciatim solvant partes §. CCCCLXVIII, majorem terrearum particularum quantitatem ex assumtis solvere & in massam deferre debent sanguineam. Si vero plures partes terreas ad massam perveniunt sanguineam, evadent vel pars feri vel, si chylicationis tempore ad sanguinem penetrant, pars chylî & globulorum sanguineorum. Iam experientia & ratione teste terreis paribus tam salia quam partes sulphureas & igneas fortiter adherent, & ob hanc cum partibus terreis cohesionem majorem resolutioni & liberationi magis resistunt adeoque decenti nec modo nec

Acida sunt refrigerantia & inspissantia.

gradu liberari possunt. Si vero particulae sufficienter nec resolvuntur sulphureae nec liberantur igneae, calor corporis humani non in debito generatur gradu, quem etiam hanc ob causam imminuunt, dum salia alcalica simplicia partium sulphurearum menstrua mutant in salia media §. CCCCLXVIII. ad resolutionem partium sulphurearum inepta. Deinde salia quoque ob cohesionem cum partibus terreis subtilitatem, quae tamen maximum eorum activitatis est fundamentum §. CCCCXII, minorem & gravitatem specificam mutatam acquirunt §. CCCCXIX. CCCXXIII, ut decentem actionem ut salia exercere nequeant. Accedit ad haec, quod partes terreae in massa sanguinea abundantes serum majorem in copia absorbeant & ut specificè graviores ab aliis non aequè gravibus partibus facilius sese separare, majorem vi inter se cohaerere & in massam non fluidam venire soleant. Porro acida partibus gelatinosis in lympa solutis adhærent hasque graviores & ad separationem a lympa magis pronas reddunt, unde iterum coagulatio oriri potest. Nunc a calore naturali & salium actione, quae in resolutione fluidorum consistit, dependet naturalis fluidorum corporis humani fluiditas (per princ. physiol.) Qua de re patet, salia & medicamenta acida non una sed multiplici ratione corporis humani fluida inspissare.

§. CCCCLXX.

Acida sunt
roborantia.

Acida quoque sunt roborantia, quatenus partim stimulando §. CCCCLXIV, & sic vim vitalem ad tempus augendo §. LXIV. LXVIII. partim coagulando seu leniter præcipitando §. CCCCLIX. agunt. Sic etenim majorem gradu separatur a partibus serosis humidum & hoc tanquam magis aptum ad excretionem majorem quoque excernitur gradu reliquis corporis viribus concurrentibus, unde serum residuum, dum fit pars fibrarum nutriens, fibras reddit magis robustas. Hoc fibrarum robur alio etiam producant modo, dum scilicet copiosiores terreas partes ex assumtis solvunt & ad massam deferunt sanguineam

neam §. CCCCLXIX, ex qua deinde tanquam partes nutri-
erientes in fibras abeunt hasque roborant.

§. CCCCLXXI.

Acida sunt roborantia §. CCCCLXX. Nunc robo-
rantia sunt anodyna §. CCCCLXXV. Ergo acida quoque
sunt anodyna.

Acida sunt
anodyna.

§. CCCCLXXII.

Gummosa, quæ ad indolem gummi tragacanthi vel
arabici accedunt, etiam fluidis corporis humani cohesio-
nem naturali majorem seu spissitudinem conciliant,
aut, quatenus particularum fluidarum interstitia re-
plent aut eorum particulae in diversis particularum flui-
darum interstitiis hærentes sese contingunt, & hoc utro-
que modo numerum punctorum contactus augent, aut
quatenus salia obducunt, eaque eorum subtilitatem immi-
nuendo & gravitatem specificam leviorum reddendo
§. CCCCLXX. CCCCLXXII. CCCCLXXIII. inepta reddunt,
ut tanquam salia decenter agere & resolvere nequeant, a
quo tamen naturalis fluidorum fluiditas dependet (per
princ. physiol.) aut quatenus hæc seorsim vel conjunctim
efficiunt. Si hæc fiunt in sanorum corporum ventriculo
& intestinis, concoctio & digestio impeditur, si vero hæc
in sero fiunt, secretiones atque excretiones imminuuntur
vel plane cessant.

Gummosa
inspissantia
sunt.

§. CCCCLXXIII.

Mucilaginosæ & gelatinosæ sunt gummosæ §. CXCIX.
Nunc gummosæ corporis humani fluida inspissant
§. CCCCLXXII. Ergo mucilaginosæ & gelatinosæ quo-
que fluida corporis humani inspissant.

Gelatinosæ &
mucilaginosæ
sunt inspis-
santia.

§. CCCCLXXIV.

Quamvis gelatinosæ æque ac gummosæ determinatæ
indolis fluida corporis humani inspissent §. CCCCLXXII,
nihilominus tamen ejusmodi gummosæ hoc majori in gra-
du præstant quam gelatinosæ, quoniam corporis humani
serum in statu etiam sanissimo est gelatina diluta adeoque
serum

serum

serum a gelatinosis commixtis mutatur tantum in fluidum magis saturatum & quia gelatina facile in corpore humano eo usque resolvitur, ut non sit gelatina; quod utrumque de determinatæ indolis corporibus gummosis §. CCCCLXXII. dici nequit. Cum vero corpora gelatinosa sint varia, facile patet, quod ea corpora gelatinosa, quæ gradu visciditatis ad corpora gummosa determinatæ indolis accedunt, eodem quoque gradu inspissent.

§. CCCCLXXV.

Olea destillata sunt stimulantia.

Olea destillata tam ætherea quam empyreumatica sunt acria; id quod vehemens ista, quam sola sibi relicta linguæ imprimunt, sensatio satis superque demonstrat. Nunc acria sunt stimulantia §. CCCC, eoque magis stimulant, quo sunt acriora. Ergo olea destillata tam ætherea quam empyreumatica sunt stimulantia eoque vehementius stimulant, quo majorem possident acrimoniam.

§. CCCCLXXVI.

Olea destillata sunt calefacientia.

Olea destillata ætherea sunt corpora salino-sulphurea §. CLXXVII. CLXXX. & olea empyreumatica æque ac ætherea copiosis gaudent partibus salinis adeoque sunt etiam corpora salino-sulphurea. Nunc corpora salino-sulphurea sunt calefacientia §. CCCCXXXVI. CCCXXXVIII. Ergo olea destillata tam ætherea quam empyreumatica sunt calefacientia. Præterea cum sint stimulantia §. CCCCLXXV, & stimulantia sint calefacientia §. CCCC, hac quoque ex ratione sunt calefacientia.

§. CCCCLXXVII.

Olea destillata sunt resolventia.

Stimulantia sunt resolventia §. CCCC. & salino-sulphurea sunt quoque resolventia §. CCCCXXXVI. Nunc olea destillata sunt salino-sulphurea §. CCCCLXXVI, & stimulantia §. CCCCLXXV, ergo olea destillata sunt resolventia.

§. CCCCLXXVIII.

Olea destillata sunt roborantia.

Olea destillata tam ætherea quam empyreumatica agunt spiritus & calorem augendo §. CCCCLXXVI, quo
non

non humidum solum minorem cohesionis gradum & debilitatem exinde pendentem efficiens & conservans ad excretionem magis aptum redditur, sed vis etiam vasorum vitalis ad tempus augetur tam per augmentum caloris & spirituum, quam per stimulationem vasorum, quam ut acria efficiunt; quo facto fibræ majorem acquirunt vim vitalem & resistantiam & humidum majori excernitur gradu, quo vis quoque physica seu tonus physicus & per hunc vis resistendi constanter magis augetur. Sunt ergo olea destillata tam ætherea quam empyreumatica roborantia.

§. CCCCLXXIX.

Olea destillata tam ætherea quam empyreumatica sunt roborantia §. CCCCLXXVIII. Sed roborantia sunt anodyna §. CCCCLXXV. Ergo olea destillata sunt anodyna.

Olea destillata sunt anodyna.

§. CCCCLXXX.

Olea destillata sunt stimulantia §. CCCCLXXV. calefacientia §. CCCCLXXVI, resolventia §. CCCCLXXVII, roborantia §. CCCCLXXVIII, & anodyna §. CCCCLXXIX. Medicamenta ergo, ex quibus olea ope destillationis vel ætherea vel empyreumatica impetrari possunt, eatenus, quatenus ex his constant, stimulantia, calefacientia, resolventia, roborantia & anodyna esse debent.

Medicamenta, quæ olea destillata continent, quasnam virtutes habeant.

§. CCCCLXXXI.

Olea expressa sunt partibus corporis humani solidis specificè leviora & cum corpora specificè leviora adhæreant corporibus specificè gravioribus, olea expressa partibus corporis humani solidis adhærere debent. Si ergo partes corporis humani solidæ sunt duræ, inter partes earum penetrare earumque cohesionem, quoniam specificè leviora sunt, imminuere debent. Nunc ea, quæ hoc efficiunt, sunt emollientia §. XC. XCI. Ergo olea expressa corporis humani partes solidas emolliunt. Præterea hoc efficiunt alio etiam modo. Notum enim est, quod partium

Olea expressa emolliunt partes solidas,

tium solidarum durities proficiscatur a spasmodica earum
 constrictione & hæc a salibus stagnantibus & fibras ad con-
 tractionem spasmodicam irritantibus sæpius producat. Nunc olea expressa superficiem salium, dum iis adhærent,
 reddunt specificè leviores eorumque subtilitatem immi-
 nuunt §. CCCCXX. CCCCXXI. CCCCXXII. CCCCXXIII.
 Ergo salium actionem infringunt §. CCCCXXV. adeoque
 & partium solidarum duritiem ab hac productam tollunt.

§. CCCCLXXXII.

emolliunt
 partes sul-
 phureas in-
 duratas,

Si corpora indurata sunt sulphurea, qualia sunt
 crustæ ex ulceribus ortæ, feces induratae &c. aqua
 ea, quacunque iis applicetur quantitate, non emol-
 lit, quia iis ob ignearum particularum in sulphureis co-
 piam majorem parum adhæret. Alia ergo pro sulphureo-
 rum corporum emolliatione fluida vel minimum satis mol-
 lia sunt adhibenda, & talia sunt olea expressa.

§. CCCCLXXXIII.

sunt relaxan-
 tia,

Emollientia partium solidarum sunt relaxantia
 §. CCCCIX. Nunc olea expressa sunt emollientia
 §. CCCCLXXXI. Ergo olea expressa sunt relaxantia.

§. CCCCLXXXIV.

anodyna,

Relaxantia sunt anodyna §. CCCCXII. Olea ex-
 pressa sunt relaxantia §. CCCCLXXXIII. Ergo olea ex-
 pressa sunt anodyna.

§. CCCCLXXXV.

salium actio-
 nem & acri-
 moniam mi-
 tigant,

Olea expressa salium, dum earum superficiem obdu-
 cunt, specificè leviores reddunt & subtilitatem immi-
 nuunt, adeoque activitatem infringunt §. CCCCXXV.
 CCCCXXVIII. & acrimoniam demulcent seu temperant
 §. CCCCXXIX.

§. CCGCLXXXVI.

sunt pare-
 gorica,

Principia docent pathologica, quod dolores a salibus
 & humorum acrimonia proficisci possint. Nunc olea
 expres-

expressa salium activitatem & acrimoniam mitigant §. CCCCLXXXV. Ergo olea expressa dolores, qui ab hac causa oriuntur, mitigant. Sed ejusmodi medicamenta dicuntur paregorica §. LXXXV. Ergo olea expressa sunt paregorica.

§. CCCCLXXXVII.

Spasmodica fibrarum constrictio tollitur, si acrimonia, a qua producitur, demulcerur, & si fibræ relaxantur. ^{antispastica,} ^{ca,} Jam utrumque præstant olea expressa §. CCCCLXXXIII. CCCCLXXXV. Ergo olea expressa spasmodicam fibrarum contractionem mitigant seu sunt antispastica.

§. CCCCLXXXVIII.

Quod olea expressa sint anthelmintica, jam fuit demonstratum §. CCCCLII. Præterea egregia sunt antiodontica, si venena acria & corrosiva fuerunt assumpta. Nam ^{anthelmintica & antidota,} primo vim & activitatem eorum vehementer infringunt §. CCCCLXXXV. deinde spasmos & dolores, qui ab his producuntur, mitigant §. CCCCLXXXIV. CCCCLXXXVII, ad quæ accedit, quod vomitum excitent & venena ex ventriculo eliminent.

§. CCCCLXXXIX.

Cum olea expressa salium vim atque activitatem ^{& inspissantia.} infringant §. CCCCLXXXV, liquoris quoque gastrici, pancreatici & bilis salia inertia minusque activa horumque liquorum actionem imminuere atque eam ab causam debitam ciborum resolutionem chylique præparationem impedire debent, unde non potest non chylus & sanguis evadere spissus, quin ipsæ oleosæ partes a salibus commixtis saponaceæ redditæ & in massam sanguineam delatæ tam tanquam sapo lympham & serum magis inspissant quam etiam hic salium actionem imminuendo atque infringendo §. CCCCLXXXV. decentem massæ sanguineæ reliquorumque fluidorum resolutionem impediunt, quod non potest non massæ sanguineæ reliquisque fluidis conciliare spissitudinem.

Y 2

. CCCCXC.

§. CCCCXC.

Scholion.

Probe notandum est, quod omnia ea, quæ de oleis expressis demonstravi in antecedentibus, de recentibus sint intelligenda. Nam notum est, quod olea expressa vetustate corrumpantur & rancorem atque acrimoniam assumant, eoque citius & facilius, si in loco asservantur calido. Rancida vero olea expressa alios plane contrarios effectus quam recentia producant, immo noxios; nam vt acria agunt, & hinc stimulant & irritant, adeoque dolores, spasmodicas fibrarum constrictiones atque inflammationes excitare solent & possunt.

§. CCCCXCI.

Medicamenta, quæ oleum expressibile continent, quibusnam gaudeant virtutibus.

Cum olea expressa partes emolliant §. CCCCLXXXI, CCCCLXXXII, fibras relaxent §. CCCCLXXXIII, salium actionem infringant & acrimoniam temperent §. CCCCLXXXV, anthelmintica & antidota §. CCC LXXXVIII, anodyna §. CCCCLXXXIV, paregorica §. CCCCLXXXVI, antispastica §. CCCCLXXXVII. & inspissantia sint §. CCCCLXXXIX, sequitur, quod medicamenta, ex quibus olea expressionis ope impetrari possunt, eatenus, quatenus ex his constant, eosdem producere debeant effectus.

§. CCCCXCII.

Virtus resinæ qualis sit in genere.

Nunc partium resinifarum virtutem contemplantur. Constant ex oleo athereo & acido §. CLXXXVI. CLXXXVII. CLXXXVIII. Virtus ergo resinarum debet esse ex virtute olei atherei & acidi composita.

§. CCCCXCIII.

Resinæ stimulant.

Oleum athereum stimulat §. CCCCLXXV. & acido vis quoque competit stimulans §. CCCCLXIV. Nunc resinæ virtus constat ex virtute olei atherei & acidi §. CCCCXCII. Ergo resinæ stimulare debent.

§. CCCCXCIV.

Resinæ calefaciunt.

Stimulantia sunt calefacientia §. CCCC. Resinæ sunt stimulantia §. CCCCXCIII. Ergo resinæ sunt calefacientia

cientia Præterea resinæ sunt corpora salino - sulphurea CLXXXIX. Iam salino - sulphurea corpora sunt calefacientia CCCCXXXVI. Ergo alia quoque ex ratione resinæ inter calefacientia recenseri merentur.

§. CCCCXCV.

Stimulantia sunt resolventia §. CCCI. & de salino-sulphureis corporibus idem valet §. CCCCXXXVI. Nunc resinæ sunt stimulantia §. CCCCXCIII. & salino-sulphurea corpora CLXXXIX. Ergo resinæ sunt resolventia.

Resinæ sunt resolventia.

§. CCCCXCVI.

Oleum æthereum vi gaudet roborante §. CCCCLXXVIII & acida eadem sunt prædita virtute §. CCCCLXX. Nunc virtus resinæ est composita ex virtute olei ætherei & acidi §. CCCCXCII. Ergo resina vi gaudet roborante.

Resinæ sunt roborantia.

§. CCCCXCVII.

Cum resinæ virtute gaudeant stimulante §. CCCCXCIII calefaciente §. CCCCXCIV, resolvente §. CCCXCV. & roborante §. CCCCXCVI, sequitur, ut medicamenta, quæ partes continent resinofas, iisdem prædita sint virtutibus.

Medicamenta, quæ partes resinofas continent, quibusnam gaudeant virtutibus.

§. CCCCXCVIII.

Sapones & sic dicta medicamenta saponacea vi gaudere resolvente, ex eo patet, quoniam sunt corpora salino-sulphurea, de quibus demonstratum fuit, quod virtute prædita sint resolvente §. CCCCXXXVI. Quod enim tam saponem quam corpora saponacea sint corpora salino-sulphurea, ex eo manifestum est, quoniam constant ex sale & oleo, quod fluidum est sulphureum §. CXCI. CXGV. Quæcunque igitur medicamenta vel ex toto sunt saponacea vel partes continent saponaceas, illa sunt vel ex toto vel ex parte resolventia.

De virtute saponum & saponaceorum in genere.

§. CCCCXCIX.

Partes saponaceæ volatiliores itidem, quatenus tam salinæ quam sulphuræ sunt naturæ, corporis humani fluida

De virtute partium saponacearum in genere.

fluida minus viscida, id est, fluidiora reddere debent & solent, quatenus nempe salia sulphureis partibus obducta omnibus tam rubicundis quam serosis adhærent globulis, subtilitate sua ex volatilitate cognoscenda iisdem interponuntur contactumque haud alium quam ipsis levioribus intermediis admittunt, & sic cohæsiorem eorum reddunt minorem.

§. D.

De virtute medicamentorum, quæ partes continent saponaceas volatiliore.

De virtute medicamentorum, quæ partes spirituosas.

Quæcunque igitur medicamenta partes continent saponaceas volatiliore, illa virtute gaudent resolvente §. GCCCXCIX.

§. DI.

Partes spirituosas alio modo quam stimulando, spiritus & calorem augendo, roborando, resolvendo & discutiendo in corpus humanum non agunt. Quæcunque igitur medicamenta spirituosas continent partes, illa easdem debent exferere virtutes.

§. DII.

De virtute pinguedinum in genere.

Pinguedines maxime ex parte constant ex oleis expressis §. CCV., hinc iisdem, quibus hæc, debent præditæ esse virtutibus, quæ demonstratæ sunt a §. CCCCLXXXI. usque §. CCCCLXXXIX.

